

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tuulia Päivikki Saukko

LASTEN HYVINVOINTI

Laihialaisten 6.-luokkalaisten lasten kokemus omasta
hyvinvoinnistaan

Ylempi AMK-tutkinto
Sosiaali- ja terveysala
2012

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveystieteiden kehittäminen ja johtamisen koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Tuulia Saukko
Opinnäytetyön nimi	Lasten hyvinvointi. Laihialaisten 6.-luokkalaisten lasten kokemus omasta hyvinvoinnistaan.
Vuosi	2012
Kieli	suomi
Sivumäärä	102 + 4 liitettä
Ohjaaja	Ulla Isosaari

Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa laihialaisten 6.-luokkalaisten lasten kokemusta hyvinvoinnistaan ja tuottaa tietoa, jonka avulla voidaan entistä paremmin olla vastaamassa laihialaisten lasten tarpeisiin heidän hyvinvointinsa tukemiseksi ja syrjäytymisensä ehkäisemiseksi.

Tutkimusote on kvantitatiivinen. Tiedonkeruumenetelmänä käytettiin kyselyä. Kysely lähetettiin neljälle alakoululle, joissa oli 6.-luokkalaista lapsia yhteensä 51. Täytettyjä kyselylomakkeita palautui kouluilta 40 kappaletta. Strukturoidut kysymykset analysoitiin tilastollisin menetelmin ja avoimet kysymykset sisällönanalysilla.

Tutkimustuloksista ilmeni, että suurin osa tutkimukseen osallistuneista laihialaisista 6.-luokkalaista lapsista koki oman hyvinvointinsa hyväksi tai kohtalaiseksi. Tyttöjen ja poikien kokeman hyvinvoinnin välillä oli vain vähäisiä eroja. Suurimmalla osalla lapsista oli aikuinen, jolle he voivat puhua tärkeimmistä asioistaan. Lapset kokivat aikuisten olevan tavoitettavissa yleensä aina tai aika usein. Vain harva lapsi koki, että aikuiset ovat liian vähän kiinnostuneita heidän koulupäivästään tai tekemisistään kavereiden kanssa.

Laihian lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa 2011 tulee pitkälti esiin samoja asioita kuin tässä tutkimuksessa tuli esille lasten kertomana. Myös kehitettävää löytyi. Lapsille tulisi esimerkiksi varmistaa turvallinen koulutie. Jokaisen koulun olisi hyvä olla mukana kiusaamista vastaan taistelevassa hankkeessa. Ryhmäkoot täytyisi saada pienemmiksi. Osa-aikaiselle erityisopetukselle ja 6.-luokkalaisten lasten henkilökohtaisille tapaamisille esimerkiksi terveydenhoitajan tai koulukuraattorin toimesta näyttäisi olevan tilausta. Kouluterveyskysely alakouluikäisille tulisi lisätä mittariksi arvioitaessa kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä. Laihialla olisi hyvä harkita oman, paikkakunnalla sijaitsevan matalan kynnyksen tukipaikan perustamista lapsille, nuorille ja perheille.

Asiasanat	lapsi, hyvinvointi, elinpiiri, syrjäytymisen ehkäiseminen, hyvinvointisuunnitelma
-----------	---

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
 UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
 Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelma

ABSTRACT

Author	Tuulia Saukko
Title	Children's Wellbeing. How 6 th Graders Experience Their Own Wellbeing.
Year	2012
Language	Finnish
Pages	102 + 4 Appendices
Name of Supervisor	Ulla Isosaari

The purpose of this research was to find out how 6th graders in the municipality of Laihia experience their wellbeing and at the same time produce information to be used in developing the ability to meet the needs of the children in Laihia in order to support their wellbeing and to prevent their social exclusion.

The research is quantitative. The material was collected with a questionnaire which was sent to four primary schools, which had the total number of 51 of 6th grade pupils. Altogether 40 questionnaires were received back. Structured-questions were analyzed with statistical methods and open-ended questions were analyzed with content analysis method.

The results showed that most of the 6th grade pupils felt that their wellbeing was either good or moderate. There were only minor differences between the boys and the girls. The majority of the children had an adult with whom they can discuss the most important things. The children felt that adults are generally always or quite often there for them. Only a few children felt that adults are too little interested in their school day or time with friends.

The welfare scheme designed for children and adolescents in Laihia in 2011 introduces many of the same things as came up during this research, told by the children. There were also development needs. For example a safe way to school should be guaranteed for everyone. All schools should participate in the project that aims at preventing school bullying. Group sizes should be smaller. Sixth grade children seem to need more part-time special education and personal meetings for example with the public health nurse or school social worker. The health inquiry carried out in the school should be included in the report when looking at the wellbeing and health among the inhabitants of the municipal. There is a need to consider if one should start to provide low-threshold support to the children, the adolescents and the families in Laihia.

Keywords	Child, wellbeing, living environment, the prevention of social exclusion, welfare scheme
----------	--

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRAC

1	JOHDANTO	8
2	TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TARKOITUS	10
3	LASTEN HYVINVOINTI.....	11
3.1.	Lapsi.....	11
3.2.	Hyvinvointi	13
3.3.	Keskeinen elinpiiri	15
3.3.1.	Perhe ja vanhemmuus	16
3.3.2.	Koulumaailma.....	19
3.3.3.	Vapaa-aika	21
3.4.	Syrjäytymisen ehkäiseminen.....	22
3.5.	Lasten hyvinvoinnin edistämisen ohjaus	25
3.5.1.	Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma kunnissa.....	28
3.5.2.	Laihian lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2011	29
4	METODOLOGISET RATKAISUT JA AINEISTON KERUU.....	33
4.1.	Tutkimusmenetelmä.....	33
4.2.	Kohderyhmä.....	34
4.3.	Kysely aineistonkeruumenetelmänä.....	35
4.3.1.	Kyselylomake.....	36
4.3.2.	Kyselylomakkeen sisältö.....	37
4.4.	Aineiston keruu	38
4.5.	Aineiston analysointi.....	39
5.	TUTKIMUSTULOKSET	41
5.1.	Lasten kotiolot.....	41
5.2.	Lasten suhtautuminen aikuisiin.....	44
5.3.	Kouluelämä	48
5.4.	Lasten vapaa-ajanvietto.....	50
5.5.	Lasten henkinen hyvinvointi	56

5.5.1. Pelon kokeminen.....	56
5.5.2. Yksinäisyyden kokeminen.....	60
5.5.3. Kiusaamisen kokeminen.....	61
5.6. Lasten kokemukset omasta elämästään.....	62
5.6.1. Elämänmuutokset.....	62
5.6.2. Tarpeet.....	63
5.6.3. Vaikutusmahdollisuudet.....	64
5.6.4. Tyytyväisyys itseensä ja elämäänsä.....	67
5.6.5. Tulevaisuuden suunnitelmat.....	70
5.6.6. Lisätietoja lasten elämästä.....	71
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	72
6.1. Lasten kokemus omasta hyvinvoinnistaan.....	72
6.2. Tyttöjen ja poikien kokeman hyvinvoinnin välisiä eroja.....	83
6.3. Lasten kokemus suhteestaan aikuisiin.....	85
6.4. Lasten esiin tuomien asioiden huomioiminen Laihian lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa 2011.....	88
6.5. Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	93
6.6. Jatkotutkimusaiheita.....	95
LÄHTEET.....	97
LIITTEET	

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1. Perustietoja lasten kotioloista	s. 43
Kuvio 2. Lasten kokemus tärkeiden aikuisten tavoitettavuudesta	s. 45
Kuvio 3. Lasten kokemus siitä, miten kotona ollaan kiinnostuneita heidän koulupäivästään ja tekemisistään kavereiden kanssa	s. 47
Kuvio 4. Lasten onnistumisten huomaaminen	s. 48
Kuvio 5. Koulussa viihtyminen ja koulunkäynnin sujuminen	s. 49
Kuvio 6. Lasten arvio kouluviihtymistä parantavista tekijöistä	s. 50
Kuvio 7. Kavereiden lukumäärä	s. 51
Kuvio 8. Lasten suosimat tapaamispaikat	s. 51
Kuvio 9. Asioita, joita lapset kertovat tekevänsä viikoittain	s. 53
Kuvio 10. Paikkoja, joissa lapset kertovat käyneensä viimeisen vuoden aikana	s. 55
Kuvio 11. Paikkoja, joissa lapset haluaisivat käydä useammin	s. 56
Kuvio 12. Pelon kokeminen	s. 58
Kuvio 13. Yksinäisyyden ja kiusaamisen kokeminen	s. 61
Kuvio 14. Asioita, joita lapset kokevat tarvitsevänsä välttämättä itselleen	s. 64
Kuvio 15. Asioita, joihin lapset kokevat voivansa itse vaikuttaa	s. 66
Taulukko 1. Lasten kokemukset aikuisten tärkeydestä ja aikuisille uskoutumisesta	s. 44
Taulukko 2. Lasten kokemus avun saamisesta aikuisilta	s. 46
Taulukko 3. Lasten tulevaisuudessa tärkeiksi kokemat asiat	s. 71

LIITELUETTELO

LIITE 1. Saatekirje sivistys- ja vapaa-ajanjohtajalle

LIITE 2. Saatekirje vanhemmille

LIITE 3. Saatekirje lapsille

LIITE 4. Kyselylomake

1 JOHDANTO

On tärkeää tutkia ja pitää huolta lasten kasvun ja kasvatuksen edellytyksistä nykyisen maapalloistumisen ja monikulttuuristumisen aikana (Tamminen, Lahikainen & Punamäki 2008, 8). Nyky-yhteiskunnassamme ihminen joutuu alati etsimään itseään. Identiteettikriisi on ajallemme ominaista. (Oksanen 2008, 53.) Viime vuosikymmenien aikana lapsuus on lyhentynyt (Tamminen 1999, 13). Lapsuudelle ei ole tilaa (Oksanen 2008, 45). Myös markkinoitua kulttuuri riistää lapsilta elintilaa ja lapsen ääni hukkuu jatkuvassa muutoksessa olevassa yhteiskunnassa (Lahikainen, Punamäki & Tamminen 2008, 305).

Lapselle ja lapsuudelle on oltava kehityksen vaatima aika sekä suotuisat olosuhteet (Lönnqvist 2001, 9). Kyllin pitkä lapsuus on tarpeen, jotta lapsesta voi kasvaa vahva aikuinen. Liian varhainen itsenäistyminen aiheuttaa turvattomuutta, mutta iänmukaiseen itsenäistymiseen tulee tietysti kannustaa. (Keränen, Rönkä & Stiller 2001, 60.) Jotta lapsista huolehtiminen voi toteutua parhaalla mahdollisella tavalla, tulee olla riittävästi yhteisiä näkemyksiä hyvästä lapsuudesta, tietoa, millaista lasten arkielämä tällä hetkellä todella on sekä voimavaroja järjestää lasten arkielämää hyväksi arvioitujen periaatteiden mukaisesti (Tamminen, Lahikainen & Punamäki 2008, 15).

Yleissopimuksessa lapsen oikeuksista korostetaan lapsen näkemyksen huomioonottamista. Sopimuksen mukaan lapsi, joka kykenee muodostamaan itseään koskevista asioista oman näkemyksensä, saa vapaasti ilmaista näkemyksensä ja ne on huomioitava lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. (Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989.) Lapset oman hyvinvointinsa arvioijina on hyvin ajankohtainen aihe. Kirjallisuudessa ja ajankohtaisissa keskusteluissa tuodaan esiin, miten tärkeää on kuulla lasten kokemusta omasta hyvinvoinnistaan. Lapset koetaan aikaisempaa enemmän neuvotteluosapuoliksi, joiden toiveet ja ajatukset tulisi ottaa huomioon. (Suoninen 2008, 143.)

Psykososiaaliseen hyvinvointiin kuuluvat lasten tunteukset ja näkemykset itsestään ja voinnistaan (Järventie 2001, 38). Jotta lapsen kokemukset, oivallukset ja lasten oma ääni tulisi paremmin esiin tutkimuksista, lapsi tarvitsee

puolestapuhujia (Lahikainen, Punamäki & Tamminen 2008, 303). Aikuisten tuottaman tiedon lisäksi lasten oma ääni tulisi olla mukana lapsia ja lapsuutta koskevassa tutkimuksessa (Kiili 1998, 7). Lasten kuulemisen ja näkemysten huomioonottamisen lisäksi lapsilähtöisyyteen kuuluu myös vastuu lapsesta; rajojen asettaminen, lapsen opettaminen ja kiintymyksen osoittaminen lapselle. (Suoninen 2008, 143.)

Lasten ja nuorten elinolojen ja ongelmien selvittelyyn on kiinnitetty enemmän huomiota viime vuosina. Elinoloista ja ongelmista on haluttu tietoa, koska lasten huostaanottoluvut ovat nousseet ja lasten parissa työskentelevät ammattilaiset ovat olleet huolissaan lasten ja heidän vanhempiansa jaksamisesta. Palveluja on supistettu monin osin. Lasten vanhemmilla on työttömyyttä, pätkätöitä ja työelämän tahti on kiristynyt. Kunnilla on velvollisuus kehittää ja parantaa lasten kasvuoloja lasten hyvinvoinniksi ja sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi. (Kiili 1998, 7, 8.)

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa, miten laihialaiset 6.-luokkalaiset lapset voivat. Tutkimuksen tavoitteena on saada tietoa lasten kokemasta hyvinvoinnista, jonka avulla voidaan entistä paremmin olla vastaamassa laihialaisten lasten tarpeisiin heidän hyvinvointinsa tukemiseksi ja syrjäytymisensä ehkäisemiseksi. Kysellessäni ideaa tutkimuksen aiheeksi sain Laihian koulukuraattorilta idean kartoittaa laihialaisten lasten kokemaa hyvinvointia. Koska pidän lapsista, koen lasten hyvinvoinnin ja syrjäytymisen ennalta ehkäisemisen tärkeänä asiana, tartuin aiheeseen. Koulutukseltani olen terveydenhoitaja, joten aihe sopi minulle vallan mainiosti.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TARKOITUS

Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa laihialaisten 6.-luokkaisten lasten kokemusta hyvinvoinnistaan ja tuottaa tietoa, jonka avulla voidaan entistä paremmin olla vastaamassa laihialaisten lasten tarpeisiin heidän hyvinvointinsa tukemiseksi ja syrjäytymisensä ehkäisemiseksi. Tarkoituksena on saada tietoa, miten 6.-luokkaiset lapset kokevat oman hyvinvointinsa; millainen on heidän perheensä ja millaisena he kokevat kotinsa, ketkä ihmiset ovat heille tärkeitä ja miten hyvin he kokevat aikuisten olevan saatavilla, miten he viihtyvät koulussa, miten he viettävät vapaa-aikaansa, miten tyytyväisiä he ovat itseensä ja elämäänsä sekä millaisena he kokevat tulevaisuutensa.

Tavoitteena on, että tutkimuksen tuottamaa tietoa voidaan hyödyntää koulumaailmassa koulun henkilökunnan, kouluterveydenhuollon ja koulukuraattorin työn kautta tukemalla lasten hyvinvointia ja kiinnittämällä huomiota erityisesti ongelmakohtiin syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Tavoitteena on myös, että Laihialla voitaisiin panostaa lasten hyvinvointia ja terveyttä edistäviin ja ylläpitäviin asioihin toimimalla lasten parhaaksi siten, että laihialaisten lasten olisi hyvä olla, kasvaa ja kehittyä. Tutkimuksen tuloksia peilataan Laihian kunnan laatimaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tavoitteisiin.

Tutkimusongelmat

Pääongelma 1. Millaisena laihialaiset 6.-luokkalaiset lapset kokevat oman hyvinvointinsa?

Alaongelma 1. Onko tyttöjen ja poikien kokeman hyvinvoinnin välillä eroja?

Alaongelma 2. Millaisena lapset kokevat suhteensa aikuisiin?

Pääongelma 2. Onko lasten tutkimuksessa esiin tuomat asiat huomioitu Laihian lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa?

3 LASTEN HYVINVOINTI

Lasten ja nuorten hyvinvointi sekä hyvien elämäneväiden antaminen lapsille ja nuorille ovat vanhempien ja lasten parissa työskentelevien ammattilaisten yhteinen toive ja tavoite (Hyssälä & Parjanne 2004). Lasten hyvinvoinnin edistäminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen ovat erityisen tärkeitä asioita, sillä lapsuudessa hankitaan eväitä myöhempää kehitystä varten. Lasten hyvinvointia voidaan katsoa monesta eri näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa lasten hyvinvointia tarkastellaan lasten keskeisen elinpiirin avulla. Lasten keskeinen elinpiiri määrittelee suuresti heidän hyvinvointiansa.

Lasten hyvinvointi-luvussa avataan tämän tutkimuksen keskeisiä käsitteitä. Luvussa kerrotaan, mitä lapsella tässä tutkimuksessa tarkoitetaan ja määritellään hyvinvointi-käsitettä. Luvussa paneudutaan lasten keskeiseen elinpiiriin, joka pitää sisällään perheen ja vanhemmat, koulun sekä vapaa-ajan harrastuksineen. Luvussa käsitellään lasten hyvinvoinnin edistämisen ohjausta hyvinvointisuunnitelman avulla sekä syrjäytymisen ehkäisemistä.

3.1. Lapsi

Lapsen oikeuksien yleissopimus määrittelee lapseksi ihmisen, joka on alle 18-vuotias, ellei hän saavuta täysi-ikäisyyttä lain nojalla aikaisemmin. Sopimuksessa ei eritellä, milloin lapsuus päättyy, tai milloin nuoruus alkaa. Useimmissa maissa on kuitenkin tehty sopimuksia ikärajoista. Sopimuksia on tehty esimerkiksi siitä, milloin lapsen voi ottaa työhön, milloin hän on vastuunalainen rikosoikeudellisesta näkökulmasta, ja milloin lapsi voi osallistua hallintoviranomaisten tai tuomioistuimen käsittelyyn omassa asiassaan. Ikärajasopimuksia on tehty myös lapsen oikeudelliseen neuvontaan ja lääketieteelliseen hoitoon ja neuvontaan ilman vanhempien suostumusta, sukupuoliseen kanssakäymiseen ja omasta uskonnosta päättämiseen liittyen. (Tigerstedt-Tähtelä 2000, 47.)

Lastensuojelulain mukaan lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta henkilöä (Lastensuojelulaki 2007). Lapset kuvataan kypsyvätöminä inhimillisinä

olentoina, jotka ovat valmistautumassa aikuisuuteen (Parekh 2000, 8). Tilastokeskus määrittelee perhetilastoissa lapseksi vanhempiensa kanssa asuvat biologiset lapset, ottolapset sekä toisen puolison biologiset lapset ja ottolapset (Tilastokeskus 2006a).

Jokainen lapsi on ainutlaatuinen, oma persoonansa, joka käy läpi eri kehitysvaiheita eri iässä. Lapsen kehitys on vaiheittainen prosessi. Kehitykseen vaikuttavat useat biologiset, psykologiset, sosiaaliset ja kulttuurilliset tekijät. (Makkonen & Hartikka 1998.) Perimän ja ympäristön lisäksi ihmisen oma aktiivisuus vaikuttaa suuresti lapsen kehitykseen (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009, 9).

Lapsen kehitysvaiheet kulkevat pääsääntöisesti samaa rataa, vaikka yksilöllisiä eroja toki on. Herkkyyskaudet kuuluvat lapsen kasvuun ja kehitykseen. Herkkyyskauden aikana lapsi on herkimmillään oppimaan tietyn asian tai taidon ja hänellä on valmiudet siihen. Lapsen kehitys on kokonaisvaltainen prosessi. Lapsi kehittyy niin fyysisellä, motorisella, kognitiivisella kuin sosio-emotionaalisellakin alueella. (Makkonen & Hartikka 1998.)

Psykoanalyttisessä ajattelussa 7–12/14-vuotias lapsi elää latenssivaihetta, joka on kokonaispersoonallisuuden kehityksen kannalta tärkeä vaihe. Samaistuminen etenkin samaa sukupuolta olevaan vanhempaan jatkuu arkipäivän arkareiden kautta. Työnteon taidot muodostuvat. Lapsi tarvitsee edelleen aikuisten läheisyyttä ja tukea. Lapsen itsenäisen ajattelun taidot voimistuvat. Lapsi oppii tekemisen kautta ja kokee iloa aikaansaannoksistaan. (Dunderfelt 1997, 88, 89.) Lapsi oppii asettumaan yhä paremmin toisen ihmisen asemaan, ottamaan toisten tunteet ja puheet huomioon sekä huomiomaan asioita toisenkin kannalta 7–12 vuoden iässä (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009, 62).

Murrosikä alkaa keskimäärin noin 12-vuotiaana, mutta yksilölliset erot ovat suuria. Murrosikä aikaa tytöillä jonkin verran aikaisemmin kuin pojilla. (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009, 72, 73.) Lapsi elää kuohuvaa varhaisnuoruuden aikaa 11–14 vuoden iässä (Väestöliitto 2011). Alkava murrosikä käynnistää fyysiset muutokset, sukukypsyyden saavuttamisen ja

kasvupyrähdyksen (Aalto-Setelä & Marttunen 2007). Kehossa tapahtuvat muutokset voivat saada aikaan hämmennystä, levottomuutta ja kiihtymistä. Lapsi törmää omaan selkiytymättömyyteensä eikä oma keho ole vielä kunnolla hallinnassa. (Väestöliitto 2011.) Varhaisnuoruutta elävä lapsi haluaa kovasti itse päättää asioistaan ja itsenäistyä (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009, 77). Myös voimakkaat mielialan vaihtelut kuuluvat ja ikätovereiden hyväksynnän etsiminen kuuluvat varhaisnuoruuteen. Varhaisnuoruuden oleellisin kehitystehtävä on työstää muuttuvaa suhdetta omaan kehoon. (Aalto-Setelä & Marttunen 2007.)

Varhaisnuoruuteen kuuluvat irrottautuminen vähitellen vanhemmista ja yhteenotot kotona, tunne-elämän mullistukset ja ristiriita tarvitsevuuden ja riippuvuuden välillä (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009, 77, 78). Lasten koetaan olevan pieniä ja riippuvaisia heitä suuremmasta ja vahvemmassa eli aikuisista. Lapsuus nähdään tilana, johon liittyy vastuullisuuden puuttuminen. (Kiili 1998, 10.)

Käsitykset itsestä muokkaantuvat ja minäkuva saa uusia ulottuvuuksia (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009, 75, 76). Lapsuus ymmärretään monesti matkana kohti aikuisuutta. Itse lapsuus on kuitenkin elämää parhaimmillaan. (Kiili 1998, 10, 11.) Tässä tutkimuksessa lapsella tarkoitetaan laihialaista 6.-luokkalaista lasta, joka on iältään yleensä noin 12-vuotias.

3.2. Hyvinvointi

Perinteisesti hyvinvointi jaetaan kolmeen osa-alueeseen, jotka ovat terveys, materiaallinen hyvinvointi ja koettu hyvinvointi. Materiaalisella hyvinvoinnilla tarkoitetaan elinoloja ja toimeentuloa. Koettu hyvinvointi koostuu monesta asiasta. Terveys, materiaallinen elintaso sekä ihmisen oletus siitä, millainen hänen terveytensä ja materiaallinen elintasonsa pitäisi olla, vaikuttavat ihmisen tyytyväisyyteen elämäänsä kohtaan. Kokemukseen omasta hyvinvoinnista vaikuttavat kokonaisvaltainen käsitys omasta elämästä ja sosiaalisesta tilanteesta, joihin terveys ja toimeentulo liittyvät kiinteästi. (Vaarama, Moisio & Karvonen 2010, 12, 13, 14.)

Käsitteet koettu hyvinvointi, elämänlaatu ja elämään tyytyväisyys kulkevat käsi kädessä, sillä niitä käytetään synonyymeina. Elämänlaadusta ei ole olemassa yhtä hyvää yleismääritelmää. Se on moniulotteinen ilmiö, joka vaihtelee elämänculun ja –tilanteiden mukaan. Elämänlaadun keskeiset osa-alueet ovat fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen hyvinvointi sekä elinympäristöön ja elinoloihin sisältyvät asiat. Yleisesti käsitteeseen elämänlaatu sisältyy terveys, toimintakyky, aineellinen hyvinvointi, läheissuhteet, psyykkinen, emotionaalinen ja kognitiivinen hyvinvointi sekä käsitys itsestä. Elämänlaadussa on kysymys ihmisen omasta arviosta elämäänsä liittyen siinä kulttuuri- ja arvoympäristössä, missä hän elää, ja suhteesta hänen omiin päämääriinsä, odotuksiinsa, arvoihinsa ja muihin hänelle merkityksellisiin asioihin. (Vaarama, Siljander, Luoma & Meriläinen 2010, 128.)

Puhutaan myös *elämän neljästä laadusta*. Siihen sisältyvät elinolojen ja sisäisten voimavarojen laatu sekä elämän merkityksellisyyttä ja hyödyksi olemisen tunnetta. Elämään tyytyväisyys liitetään tulojen riittävyyteen, hyviin asuinoloihin, hyväksi koettuun terveyteen, vähäiseen sairastavuuteen, perheongelmien vähäisyyteen ja positiiviseen elämänasenteeseen. Lisäksi siihen kuuluvat sukupuoli, ikä, koulutus, ammattiasema ja persoonalliset tekijät. (Vaarama, Siljander, Luoma & Meriläinen 2010, 128.)

Jotta hyvinvoinnista on mahdollista luoda kattava kuva, on liitettävä yhteen subjektiivisia ja objektiivisia tietoja. Subjektiivisia tietoja ovat ihmisten kokemukset tyytyväisyydestä ja tyytymättömyydestä, kuten onnellisuuden ja onnettomuuden kokemukset. Objektiivisia tietoja ovat esimerkiksi ulkoiset olosuhteet, asuntotila, tulot ja terveys. (Kiili 1998, 14.)

Henkilökohtainen tila ja jatkuvuus omassa elämässä ovat ihmisen hyvinvoinnin ja perusturvallisuuden kannalta tärkeitä. Elämänmuutosten on havaittu olevan yhteydessä masennuksen yleisyyteen. Suomalaisista lapsista 21 prosentilla on masennusoireita. Huomattavin ryhmä ovat kuudesluokkalaiset tytöt, sillä heistä 31 prosenttia kärsii masennusoireista. Yli puolet 10–13 vuotiaista pojista sanoo tahtovansa silloin tällöin satuttaa toisia. Yksi syy masennukseen, aggressioon ja

itseinhön ovat huonot suhteet vanhempiin. Kiusaaminen on huomattava ongelma suomalaislasten parissa. (Oksanen 2008, 50, 53.)

Suomalaislapsilla on vähän sosiaalisia suhteita aikuisiin. Suomalaislapset alkavat ottaa etäisyyttä vanhempiinsa jo 10–11 vuoden iässä. Tietokonepelit ja Internet voivat olla osasyitä, mutta erityisesti kaivataan lasten ja vanhempien päivittäistä kohtaamista arjen keskellä. Hyvinvoinnin kannalta tärkeintä ei ole se, millainen on lapsen perhemuoto, sosioekonominen asema tai asuinalue. Hyvinvoinnin perustana on ihmisten väliset suhteet. Tarvitaan välittämistä ja hyviä ja luottamukseen perustuvia suhteita lapsen ja aikuisen välillä. (Oksanen 2008, 50, 54.)

Lapsuus- ja nuoruusvuosina rakennetaan pohja hyvinvoinnille koko elämän ajaksi. Tämän vuoksi erityisesti lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen tulisi panostaa. Perheitä tulee tukea eri tavoilla. Lapsiperheiden köyhyyden vähentämisen avulla on mahdollista parantaa monen hyvinvointi (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 25, 26).

Yhteiskunnan kaikkien tasojen; yksilön, lähiyhteisön, kunnan ja yhteiskunnan, yhteinen tavoite on hyvinvointi. Hyvinvointia, terveyttä ja siten ihmisen elämänlaatua voidaan edistää vahvistamalla terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia tukevia olosuhteita ja palveluita, ehkäisemällä ongelmia ennalta ja puuttumalla ongelmiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen vaatii toimivia yhteistyörakenteita, hyvää johtamista ja riittävästi voimavaroja (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 29, 30).

Lapsuus ja lapset ovat hukassa hyvinvointitutkimuksissa. Niissä lapset nähdään vain perheen osana. Hyvinvointia mitataan tavallisesti elintaso- ja elinolomittauksilla. Lapsilta saatu subjektiivinen tieto on tärkeä osa lasten hyvinvoinnin tutkimista. (Kiili 1998, 12, 14, 18.)

3.3. Keskeinen elinpiiri

Ihmiselämän kolme keskeistä elinpiiriä, joilla toteutamme itseämme säännöllisesti ovat koti ja perhe, työelämä, joka lapsilla on koulu, sekä muu elinpiiri

harrastuksineen. Oikein tasapainotettua elämäntapa, tasapaino keskeisten elinpiirien kesken on paras tapa varautua muutoksia täynnä olevan ympäristömme haasteisiin. (Lönnqvist 2001, 8.)

Viime vuosikymmeninä lasten ja vanhempien elinpiirit ovat etääntyneet toisistaan huomattavasti, sillä yhä useammassa perheessä molemmat vanhemmat käyvät kodin ulkopuolella töissä. Lasten ja vanhempien elinpiirit ovat etääntyneet myös kulttuurisesti toisistaan. Tietokoneet ja joukkoviestimet ovat ottaneet suuremman vallan lasten elämässä. Aikuisten voi olla aikaisempaa vaativampaa kantaa vastuuta lastensa kehityksestä, sillä he eivät tunne riittävästi lapsen maailmaa päivähoitossa tai koulussa. (Suoninen 2008, 142.) Sen lisäksi haasteita lasten kasvattamiselle asettavat myös kiire ja yhteisen arjen vähentyminen. Tieto lapsen ongelmista on liiaksi lapsen omassa varassa. (Lahikainen, Punamäki & Tamminen 2008, 308).

3.3.1. Perhe ja vanhemmuus

Perhe instituutiona on kokenut suuren mullistuksen. Uudet, erilaiset perhetyypit pyrkivät kilpailemaan perinteisen perhemallin kanssa. (Järventie 2001, 37.) Tilastokeskuksen (2006b) määritelmän mukaan perheellä tarkoitetaan yhdessä asuvia avio- tai avoliitossa olevia ja parisuhteensa rekisteröineitä henkilöitä ja heidän lapsiaan, yhtä vanhempaa lapsineen sekä avio-, avo- tai suhteensa rekisteröineitä pareja, joilla ei ole lapsia. Perheeseen lasketaan kuuluvaksi vain kaksi perättäistä sukupolvea. Lapsiperheiksi määritellään perheet, joissa on vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi.

Perhe-käsite on moninainen. Perheen määrittely on aika- ja kulttuurisidonnaista. Perhe muodostuu ryhmästä ihmisiä, jotka haluavat määritellä itse kuuluvansa samaan perheeseen. Perheeksi voidaan kutsua vain aikuisia tai aikuisia ja heihin huoltajuus- tai jonkinlaisessa tunnesuhteessa olevia lapsia. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2001.)

Suurin osa suomalaisista lapsista asuu kahden vanhemman perheessä. Lapsista 71,4 prosenttia asuu avioparin perheessä ja 12,8 prosenttia lapsista asuu avoparin

perheessä. Lapsista 14 prosenttia asuu äidin kanssa ja 1,8 prosenttia lapsista asuu isän kanssa. Suomalaisperheissä on keskimäärin kolme lasta. Lapsiperheistä 24 prosentissa on yksi lapsi. (Silvén ja Kouvo 2008, 103.)

Vanhemmuus on yksi näkökulma perheeseen. Perheellä on erityinen merkitys lapsen ihmissuhteiden ja tunnemaailman kehittymiselle. Perheeseen liittyy lasten fyysiseen ja psyykkiseen turvallisuuteen ja huolenpitoon kuuluvia vastuita ja elementtejä. Perheessä käydään sukupolvelta toiselle tapahtuvaa perinteen ja kokemusten siirtoa. Perheeseen kuuluu myös taloudellisia näkökulmia. Puhuttaessa oikeudellisista asioista tai tehtäessä tilastoja perhe-käsitteen määrittely muuttuu ja se on paljon tiukempi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2001.)

Toimivaan vanhemmuuteen kuuluvat hyväksyntä, lämpimyys, rajojen asettaminen sekä valvonta. Vanhempien tehtävä on tukea lasta ajattelemaan itse. Lasta on mahdotonta suojata kaikelta vastaantulevalta viriketulvalta, joten on tärkeää opettaa lapselle kriittisyyttä kaikenlaista informaatiota kohtaan. (Keränen, Rönkä & Stiller 2001, 58, 61.) Lapsen ja kulttuurin kehittyvässä suhteessa aikuisen tehtävänä on olla suodattaja, välittäjä, muuttaja ja uudistaja (Luoma, Mäntymaa, Puura & Tamminen 2008, 85).

Nykyisin perheet eivät vietä riittävästi sellaista yhteistä aikaa, jossa vanhempi olisi lapselle mallina ja ohjaisi häntä. Perheen yhteiseltä ajalta toivotaan lepoa ja virkistäytymistä, sillä perheen yhteinen aika sijoittuu vapaa-aikaan. Näin ollen aikuisen levon tarpeet ja latautuminen seuraavaan työpäivään ja lapsen hoivan tarpeet voivat olla välillä ristiriidassa, joka vaikeuttaa perheen toimintaedellytyksiä. (Hautamäki 2008, 128, 132.) Lasten ja aikuisten kanssakäyminen rajautuu tiukkoihin asiakeskeisiin aikaraameihin. Lasten ja vanhempien tulee vastata uusiin, kulttuurin muutoksen tuomiin haasteisiin vähentyneen, yhteisen ajan puitteissa. (Lahikainen, Punamäki & Tamminen 2008, 305, 306, 308.) Vanhempien kanssa vietetyn ajan vähäisyys nostaa lasten pahoinvoinnin riskiä Suomessa. Mitä harvemmin vanhemmat ja lapset tekevät jotain yhdessä ja viettävät yhteistä aikaa sitä useammin lapset voivat huonosti. (Järventie 2008, 225.)

Perhe on lapsen paras suoja vaaran hetkellä (Lönnqvist 2001, 8). Jos perheet, aikuiset ja yhteiskunta voivat huonosti, niin myös lapset voivat huonosti (Kuuskoski 2001, 20). Aikuinen on aina vastuussa lapsen hyvinvoinnista ja huoli lasten hyvinvoinnista kuuluu vanhemmuuteen (Silvén ja Kouvo 2008, 103; Lahikainen, Punamäki & Tamminen 2008, 304). Kouluttamattomuus, taloudellinen huono-osaisuus ja työttömyys ovat riskejä vanhemmuudelle (Silvén ja Kouvo 2008, 103). Vanhempien epävarmuus tulevaisuudesta, huoli ja ahdistus sekä perheen talousongelmat vaikuttavat negatiivisesti kodin ilmapiiriin ja ihmissuhteisiin. Perheen ongelmat näkyvät myös lasten käytöksessä. (Sulku 2001, 27.)

Turvalliset aikuissuhteet ovat lapsuuden tärkeimpiä asioita, sillä lapsen kehittyminen on riippuvainen lähiympäristön aikuisista. Kasvaakseen ja kehittyäkseen positiiviseen suuntaan lapsi tarvitsee aikuisten läsnäoloa, aikaa ja vuorovaikutusta. Hyvät, pitkäaikaiset aikuissuhteet suojaavat lasta ongelmilta. Ne ja johdonmukainen kasvatus luovat lapselle turvallisuudentunnetta. (Sulku 2001, 25.)

Riittävän pitkät tunne- ja kiintymyssuhteet luovat pohjaa lapsen terveelle kasvulle. Perheiden kyky antaa riittävän pitkiä tunnesuhteita on kuitenkin vähentynyt ja vaikeutunut. (Tamminen 1999, 14.) Aikuisten voimat ja aika eivät aina tahdo riittää vanhemmuuteen, sillä työ uuvuttaa ja stressaa heitä ja se haukkaa suuren osan ajasta ja energiasta (Rönkä 2001, 53). Lasten ja nuorten luottamus aikuisiin on hataroitunut. Ajastamme puuttuu aikuisuutta. Lasten ja aikuisten roolit ovat sekoittuneet. (Kuuskoski 2001, 15, 16.) Lapset, jotka ovat sosiaalisilta suhteiltaan ja identiteetiltään tasapainoisia, selviytyvät jatkuvasti muuttuvassa maailmassa (Oksanen 2008, 52, 53).

Vanhempien kanssa vietetty aika on tärkeää, sillä mitä enemmän lapset ja nuoret voivat olla vanhempiensa kanssa sitä läheisemmäksi ja tärkeämmäksi he kokevat suhteensa vanhempiin. Hyvä suhde vanhempiin ja yhdessä oleminen suojaavat lapsia myös päihteiltä. (Rönkä 2001, 6, 55.) Vanhempien tehtävä on olla saatavilla sekä tukea lasta tarpeen mukaan (Keränen, Rönkä & Stiller 2001, 60). 11-13-vuotiaat lapset ovat kuin välitilassa. He ovat kasvaneet osittain jo lapsuuden ohi,

mutta nuoruusikä ei ole vielä kunnolla alkanut. Nämä varhaisnuoret eivätkä koe saavansa riittävästi tukea vanhemmilta. (Oksanen 2008, 52.) Varhaisnuoret tarvitsisivat enemmän tukea vanhemmilta matkatessaan lapsuudesta kohti nuoruusikää.

Aikuisten tulee kuunnella lasten tarpeita. Heidän tulee yrittää katsoa maailmaa lapsen näkökulmasta. (Lönnqvist 2001, 9.) Lasten hyvinvointiin liittyy aikuisten antamat voimavarat ja huolenpito, mutta myös se, että aikuiset jaksavat kuunnella lasta ja huomioida lasten kokemukset ja näkemykset (Kiili 1998, 15). Lapset tarvitsevat arkipäivän aikuisuutta ja aikaa, mikä tarkoittaa pääasiassa tavallista arkea, sillä se saa lapsessa aikaan samuuden ja jatkuvuuden tunteen, ihmisen identiteetin (Sulku 2001, 25; Lönnqvist 2001, 9). Luottamus on identiteetin rakennusainetta ja se korjaa häpeää (Näre 2008, 41). Lasten elämää ohjaa liian varhain oma lupa ja oma raha (Lönnqvist 2001, 9).

3.3.2. Koulumaailma

Kouluilla on laaja, pitkäjänteinen tehtävä olla tukemassa lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä heidän kulkiessaan kohti aikuisuutta. Koulun tehtävä on kasvattaa lapsissa ja nuorissa vastuullisuutta omiin ihmissuhteisiin, elämäntapoihin, sukupuolisuuteen ja myöhemmin tapahtuvaan jälkikasvuun liittyen. Koulun tehtävä on antaa eväitä perhe-elämän vaatimiin taitoihin. Tämän vuoksi kouluissa tehdään opetustyötä tiedollisella, taidollisella ja asenteellisella tasolla. Koulun tehtävänä on luoda pohjaa varttuvien lasten riittävän yleissivistyksen, hyvien sosiaalisten valmiuksien ja terveen itsetunnon puolesta. Opetussuunnitelmiin, oppimateriaaliin ja lähestymistapoihin liittyy suuria haasteita, jotta opetus olisi terveessä vuorovaikutuksellisessa suhteessa sen maailman kanssa, jossa lapset elävät. Jatkuvasti muuttuva maailma ja tiedotusvälineiden välittämä kuva maailmasta asettavat suuria haasteita koulun opetustyön perusteiden pitämiseksi ajan tasalla. Koulu-aika on todella tärkeä elämänvaihe. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2001.)

Suomalaisella lapsella on hyvät edellytykset onnistuneeseen elämään. Edellytyksenä on yhteisen vastuunkannon toteutuminen onnistuneesti vanhempien

ja yhteiskunnan kesken. Koulu on keskeinen yhteiskunnallinen instituutio lasten elämässä. (Lindström 2001, 67.) Koulun asema lapsia tukevana instituutiona on kuitenkin muuttunut aikaisempaa epämääräisemmäksi (Oksanen 2008, 53).

Lapset kokevat tänä päivänä aikuisten tavoin työuupumusta ja stressiä. Heihin kohdistuneet vaatimukset ovat koventuneet. Lapsen suorituspaine ei saisi nousta liian korkeaksi, sillä se rasittaa hänen myöhempää kehitystä. (Lahikainen, Punamäki & Tamminen 2008, 206.) Mikäli vanhemmat ja lapset eivät vietä riittävästi yhteistä aikaa ja tee jotain yhdessä, lapsilla on vaikeuksia ja ilon puutetta koulutyössä. Tällaisessa tilanteessa lapset ovat tottelemattomia, kokevat epäonnistumisen tunteita ja yleistä väsymystä, suhtautuvat pessimistisesti tulevaisuuteen ja kokevat, että kukaan ei välitä ja rakasta heitä ja heillä on useammin kuoleman toiveita. (Järventie 2008, 225.) Suomalaislapset menestyvät hyvin koulussa ja suurin osa pitää koulunkäyntiä mielekkäänä, mutta he viihtyvät huonosti koulussa (Salmela-Aro 2008, 233, 235).

Opettajilla ja kavereilla on kouluiässä suuri merkitys lapselle. Läheiset kaverisuhteet vaikuttavat positiivisesti lapsen kehitykseen. Kouluiässä lapset opettelevat ryhmän sääntöihin sopeutumista, ystävyyssuhteiden ylläpitämistä ja nuoruudessa myös intiimimpiin ihmissuhteisiin sitoutumista. (Silvén ja Kouvo 2008, 108, 110.)

Hyvän oppimisen ja positiivisen oppimisasenteen perustana ovat turvalliset ihmissuhteet (Stakes 2005, 23). Lapsen perustarpeiden tulee olla tyydytetty, että hän voi kokea itsensä hyväksytyksi, olonsa turvalliseksi sekä kokea onnistunutta oppimista. Lapsi viestittää käyttäytymisellään. Se on hänen tapansa osoittaa tarpeitaan ja pyrkiä tulemaan kuulluksi. Lapsi voi viestittää tarvetta tulla kuulluksi, ymmärretyksi ja autetuksi käyttäytymällä huonosti. (Lindström 2001, 64, 66.)

Lasten vanhempien sosiaaliluokka ja koulun sijaitseminen hyvällä tai ongelmallisella alueella, vaikuttavat Suomessa lasten koulutyöskentelyssä esiin tuleviin ongelmiin. Sen sijaan siihen ei vaikuta niinkään perheessä asuvien vanhempien tai lapsen sisarusten lukumäärä tai aika, jonka perhe on asunut

nykyisellä asuinalueella. Myös äidin työelämässä oleminen lisää suomalaislasten pahoinvoinnin riskiä. (Järventie 2008, 226.)

Lapset tarvitsevat aikuisten läsnäoloa, tukea ja ohjausta myös koulun jälkeen. Sisarusket tai kaverit eivät pysty täyttämään vanhempien poissaolon tuomaa aukkoa. Iltapäivätoiminnassa lapsella on mahdollisuus aikuisten läsnäoloon myös iltpäivisin koulun jälkeen. (Lindström 2001, 66.)

3.3.3. Vapaa-aika

Säilyttääkseen tasapainon elämässä myös elämän myrskyjen aikana, ihmisellä on oltava monta tukijalkaa; yhden murtuessa, toiset pitävät pystyssä. Hyvät harrastukset voivat olla erityinen voimavara vaikeina aikoina. Harrastusten ei kuitenkaan tule pohjautua tehokkuuteen ja kilpailuun, vaan olla hyvä elämäntapa. Harrastusten puuttuminen ja ajankäytön yksipuolisuus voivat saada aikaan kapean ihmiskäsityksen. (Tuomisto 2001, 69, 70.)

Lasten hyvinvointia lähiyhteisön lisäksi voivat parantaa erilaiset vapaa-ajan harrastusyhteisöt ja kerhot (Kiili 1998, 21). Harrastusten tehtävänä tulisi olla lasten psykofyysisen kasvun ja kehityksen tukeminen. Harrastusten tulisi vahvistaa lasten itsetunnon kehitystä onnistumisten avulla, edistää sosiaalisia taitoja ja opettaa toisten ihmisten huomioonottamista. Harrastusten avulla on mahdollisuus paikata myös vajeita. Koulun oppituntimäärän puitteissa ei pystytä harjoittelemaan riittävästi esimerkiksi musiikkitaitoja, käden taitoja tai fyysisen kunnan kehittämistä. Harrastusten ei kuitenkaan tule täyttää kaikkea vapaa-aikaa. (Tuomisto 2001, 69, 70.)

Lapset ovat luontaisesti energisiä, joten he tarvitsevat hyviä kanavia purkaa energiaansa vaikkapa liikunnan, kulttuurin tai taiteen kautta (Sulku 2001, 25). Esimerkiksi liikkuminen on hyvin kokonaisvaltaista toimintaa. Liikkuessaan lapsi ajattelee, ilmaisee tunteitaan, oppii uutta ja kokee iloa. Liikkuminen on lapselle luonnollinen tapa tutustua itseensä, mutta myös toisiin ihmisiin ja ympäristöön. Liikkuminen auttaa terveen itsetunnon kehittämisessä, sillä se edistää lapselle

tietoisuutta omasta kehostaan ja sen hallinnasta, mikä on itsetunnon perusta. (Stakes 2005, 27.)

Hyvät harrastukset ja toiminta turvallisessa ympäristössä suojaavat lasta syrjäytymiseltä ja ongelmakäyttäytymiseltä, sillä onnistumisen kautta itsetunto vahvistuu ja ihmisten kanssa toimiessa kehittyvät sosiaaliset taidot (Sulku 2001, 25). Aggressiotutkimuksessa käy ilmi, että lapsen ympärillä oleva lähipiiri ja yhteiskunta ovat aikaisempaa kyvyttömämpi vastaamaan lapsen luontaiseen, kasvuun kuuluvaan räjähtävään energiaan ohjatakseen sitä mielekkääksi toiminnaksi. Kyse ei ole niinkään lasten ja nuorten muuttumisesta aggressiivisemmiksi. (Tamminen 1999, 14.)

Liian yltäkylläinenkin maailma ei ole hyväksi. Se voi johtaa kyllästymiseen ja pessimismiin, kun mikään ei tunnu miltään. (Oksanen 2008, 50.) Lapset tarvitsevat vapaa-aikana harrastusten lisäksi myös vapaata joutenoloa ja leikkiä kehittyäkseen (Sulku 2001, 25). Suomalaislapset lopettavat leikkimisen 11 vuodesta alkaen (Oksanen 2008, 52).

Lapset tarvitsevat paikkoja yhdessä tekemiseen ja olemiseen sekä rauhaan ja yksinoloon. Voidakseen hyvin he tarvitsevat myös elämyksiä luonnosta. (Sulku 2001, 25.) Lapselle sopivassa ympäristössä on tilaa toiminnalle, unelmille, tunteille ja muistoille. Hyvä ympäristö toimii tasapainottaen ja eheyttää lapsen mieltä. Lapsen mielikuvitukselle ja luovuudelle tulee olla tilaa. Toiminnan kautta lapsi kiinnittyy erilaisiin paikkoihin, kuten metsäleikkien avulla metsään. Lapset haluavat olla vaikuttamassa ympäristöönsä ja tehdä siitä omaan toimintaansa, tarpeisiinsa ja leikkeihinsä sopivan. Hyvä ympäristö on sellainen, missä on mahdollista saada hyviä elämyksiä ja yhteisyyden kokemuksia. Hyvässä ympäristössä on tilaa yhdessä puuhasteluun ja kohtaamiseen sekä rentoon yhdessäoloon. (Ojanen 2001, 72, 74, 76, 77.)

3.4. Syrjäytymisen ehkäiseminen

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämisohjelman eli Kaste-ohjelman tavoitteiksi on asetettu kuntalaisten syrjäytymisen vähentyminen ja osallisuuden

lisääntyminen, terveyden ja hyvinvoinnin lisääntyminen, terveyserojen kaventuminen sekä palveluiden laadun, vaikuttavuuden ja saatavuuden parantuminen sekä alueellisten erojen vähentyminen. Ohjelmassa asetetaan tavoitteeksi toteuttaa tavoitteita ennalta ehkäisten ja varhain puuttuen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 24.)

Terveyden lisäksi hyvinvointiin kuuluvat elämänhallinta ja elintavat. Hyvinvointi voidaan määritellä syrjäytymisen vastakohtaksi. Syrjäytymiskehitystä ennakoivat vaikeudet tulisi pyrkiä tunnistamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Oppimisvaikeudet ovat keskeinen tekijä syrjäytymiskehityksessä. Myös lapsuuden riskitekijät ja ongelmien kasautuminen näyttelevät merkittävää osaa syrjäytymisessä. Syrjäytymisuhan alla olevilla lapsilla on monesti ongelmia käytöksessä kotona, koulunkäyntivaikeuksia, heikkoa koulumenestystä ja vaikeuksia vapaa-aikana, kuten päihteiden käyttöä ja näpistyksiä. Lapsella voi olla myös eristäytyneisyyttä ja perushoivan puutetta. Perushoivan puute näkyy epäsäännöllisenä päivärytmänä, huonoina yönäinä, puhtauden puuttumisena ja epäsäännöllisenä ja yksipuolisena ravitsemuksena. Suurella osalla lapsista syrjäytymistä ennakoivat ongelmat alkavat jo alakouluiässä. Lapset tarvitsevat psyykkistä tukea, sosiaalista tukea sosiaalisten suhteiden luomiseksi ja ylläpitämiseksi sekä käytännön tukea asioiden hoitamiseen. Syrjäytymisuhan alla olevien lasten yksilölliset tuentarpeet tulisi kartoittaa ja antaa kokonaisvaltaista tukea mahdollisimman varhain. Lapset tarvitsevat yksilöllisesti kohdennettuja tukitoimia, kuten apua koulunkäynnissä tai terveydenhoitajan tai koulukuraattorin tukea. Vanhemmille on nähty hyvänä antaa arkielämän ohjeita ja neuvontaa. (Auvinen-Leitsamo, Lääperi & Hartikainen 2001.)

Lasten ja nuorten syrjäytyminen on pitkä prosessi, joten varhaisen puuttumisen tärkeyttä ei voida korostaa liikaa. Syrjäytyminen voidaan määritellä myös pahoinvoinnin kasautumisena. Lasten yhteisöllisyyden vahvistaminen ja psykososiaalisen tuen antaminen ovat tärkeitä tekijöitä syrjäytymisen ehkäisemisessä. Syrjäytymiskehityksen riskitekijöitä ovat vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmat, köyhyyden tuoma henkinen stressi, ero-ongelmat, vanhemmuuden vajeet, liiallinen työnteko tai lapseen liittyvät vaikeudet, kuten

oppimisvaikeudet tai kiusaaminen. Ajoissa saatu lähipiirin tuki ja onnistumisen kokemus vaikkapa harrastuksissa auttavat lapsia selviytymään. Ehkäiseviä palveluja, kuten neuvola, koulun oppilashuolto, kotipalvelu ja lastensuojelun avohuolto, tulisi vahvistaa. Oppimisvaikeuksien tunnistaminen ja niihin puuttuminen ajoissa, mahdollisesti jo ennen kouluikää, on tärkeää. Perheen saama tuki jo lasten varhaislapsuudessa (neuvola, päivähoito ja alakoulu) on tärkeää. Moniammatillisen yhteistyön toimiminen on tärkeä tekijä lasten hyvinvoinnin turvaamiseksi. (Aula 2008.)

Koska koululla on tärkeä rooli lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemisessa, tulisi koulun roolia lasten hyvinvoinnin vahvistajana edelleen vahvistaa. Kouluilla tulisi olla resursseja tarjota lapsille mahdollisuuksia harrastamiseen, kätten taitojen harjoittamiseen ja luovaan toimintaan kaikille lapsille. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää niiden lasten harrastamismahdollisuuksiin, joiden vanhemmillä ei ole kykyjä, haluja tai varaa tukea lasten harrastustoimintaa. Koulu yhteistyössä tulisi olla paremmat valmiudet tunnistaa lasten masennus ja mielenterveysongelmat. Kodin ja koulun yhteistyö on erityisen tärkeää lasten hyvinvoinnin tukemiseksi. Kouluissa tulisi rohkaista lapsia menemään keskustelemaan esimerkiksi terveydenhoitajan, koulukuraattorin tai koulupsykologin kanssa ja lapsille tulisi tarjota mahdollisuuksia keskustella ammattilaisten kanssa. Koulujen ja nuorisotyön yhteistyön mahdollisuuksia tulisi hyödyntää. (Aula 2008.)

Lapsiperheiden elämässä tuntuvat edelleen 1990-luvun laman vaikutukset. Taloudelliset ongelmat ja työttömyys ovat heikentäneet vanhempien voimavaroja ja mahdollisuuksia tukea lapsia. Laman aikana lapsiperheiden palveluihin kohdistuneet leikkaukset ovat jääneet suurelta osin pysyviksi. Myös ns. tavallisissa perheissä vanhemmillä on ongelmia jaksamisen kanssa, mikä vaikuttaa negatiivisesti lasten hyvinvointiin. Kunnallisten palveluiden heikentyminen laman seurauksena vaikeuttaa lasten ongelmien havaitsemista ja niihin puuttumista jo varhaisessa vaiheessa, jolloin pienet tukitoimet vielä auttaisivat. Tiedotusvälineissä kerrotaan välivallasta lasten ja nuorten parissa ja levottomuuksista kouluissa. On herätty pohtimaan, mikä lapsia vaivaa, ja onko

vanhemmuus kadonnut. Vanhempien vanhemmuuden tukeminen on ymmärretty tärkeäksi haasteeksi, johon tulisi kiinnittää huomiota ja kohdistaa toimia. Henkilökohtaisen tuen tarpeen huomioiminen on tärkeää muun ohjauksen ohella. (Salmi 2001.)

Syrjäytymisen ennalta ehkäisemiseen on erityisen tärkeä panostaa. On opittava tunnistamaan avun tarve ajoissa. Tarvitaan myös riittävästi rohkeutta puuttua tarmokkaasti havaittuihin ongelmiin. Riskitekijöihin, kuten päihteiden käyttöön ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen tulee puuttua. Ongelmat tulee ottaa puheeksi suoraan lasten ja perheiden kanssa, eikä vain mietiskellä niitä työntekijöiden kesken. (Lammi-Taskula 2001, 8.) Lasten parissa työskentelevät ammattilaiset kokevat tärkeiksi asioiksi yhteistyön vanhempien kanssa, vanhemmuuden arvostamisen, perheen arjen tukemisen, vanhempainryhmät, -illat ja –verkostot, luennot vanhemmille, lapsen tarpeiden ja erityistä tukea tarvitsevien huomioimisen, ammattilaisten toimintatapojen kehittämisen, yksilöllisyyden huomioimisen ja kasvatustietoisuuden ja –vastuun syventämisen (Varsa 2001, 35.)

Lasten kehitysympäristö ja lapsiperheiden elinolot ovat muuttuneet huomattavasti. Lasten ja lapsiperheiden elämään liittyvät peruspalvelut eivät ole tällä hetkellä riittävät eikä niiden avulla pystytä vastaamaan tarvittavissa määrin ajankohtaisiin tarpeisiin. Hyvän lapsuuden varmistamiseksi ja psykososiaalisten ongelmien ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi lapset tarvitsevat riittävästi tukea kotona, varhaiskasvatuksessa ja koulussa sekä varhaista apua ja ongelmien hyvää hoitoa käyttäytymishäiriöiden sekä tunne-elämän ja opillisten ongelmien ilmetessä. Matalan kynnyksen tukipalveluille on kysyntää. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 33.) Eri toimien vaikuttavuudesta syrjäytymisen ehkäisemiseksi tarvitaan parempaa tietoa. Myös pahoinvoinnin riskitekijöistä sekä yhteiskunnasta syrjäytymiseen vaikuttavista tekijöistä tarvitaan tarkempaa tietoa. (Aula 2008.)

3.5. Lasten hyvinvoinnin edistämisen ohjaus

Lasten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemiseksi ja edistämiseksi on lukuisia kansallisia ja kansainvälisiä sopimuksia, strategioita, ohjelmia, suosituksia ja lakeja. Edistettäessä kouluikäisten lasten hyvinvointia hyvänä ohjeena toimii

kouluterveydenhuollolle asetetut laatusuositukset (Social- och hälsovårdministeriet 2004). Lasten hyvinvoinnin tukemiseksi tarvitaan aikuisten uudenlaista, yhteistä vastuuta lapsista. Afrikkalainen sanonta, että lapsen kasvattamiseen tarvitaan koko kylä, on osuva. Lapsiperheiden hyvinvoinnin vahvistamiseksi tarvitaan eri tahojen välisen yhteistyön parantamista. Yhteistyöllä on mahdollista saada aikaan todellisia, pysyviä muutoksia. (Kuuskoski 2001:16, 17, 18.)

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelmassa painotetaan ehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen merkitystä. Ohjelman tavoitteena on vahvistaa lapsiystävällistä Suomea. Tämä tarkoittaa sitä, että lasten, nuorten ja perheiden arjen hyvinvointia tuetaan, lisätään lasten ja nuorten osallistumista ja kuulemistä sekä lasten oikeuksista tiedottamista sekä vähennetään syrjäytymistä. Tarkoituksena on edellä mainituin toimin vähentää pahoinvoinnista koituvia kustannuksia pitkällä aikavälillä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2011.)

Myös Lasten Kasteessa korostetaan ongelmien ennaltaehkäisyä sekä varhaista ja nopeaa puuttumista havaittuihin ongelmiin. Lasten Kasteessa kannustetaan kehittämään lasten, nuorten ja perheiden palveluja kokonaisuutena sekä tuomaan tukea lasten ja nuorten omaan kehitysympäristöön sen sijaan, että nuori lähetetään erityispalveluiden piiriin. Lasten Kasteessa korostetaan tiiviin yhteistyön merkitystä eri hallinnonalojen ja toimijoiden kesken sekä laajaa hyvinvointivastuuta kaikessa päätöksenteossa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2011b.)

EU:n mielenterveyttä ja hyvinvointia koskevassa eurooppalaisessa sopimuksessa (2008, 4) kehoitetaan ryhtymään toimiin viidellä ensisijaisella alueella, joista yksi on nuorten mielenterveys ja mielenterveys koulutuksessa. Sopimuksessa todetaan, että jopa 50 prosenttia mielenterveydenhäiriöistä alkaa nuoruusiässä ja 10–20 prosentilla nuorista, eniten alemmissa sosiaaliluokissa, on mielenterveysongelmia. Sopimuksessa painotetaan, että elinikäisen mielenterveyden perusta luodaan jo varhaisvuosina.

Sopimuksessa kehoitetaan poliittisia päättäjiä ja sidosryhmiä ryhtymään toimenpiteisiin nuorten mielenterveyden ja mielenterveyden koulutuksen edistämiseksi. Hyviksi keinoiksi nähdään varhaisen puuttumisen järjestelmän varmistaminen koko koulutusjärjestelmässä, ohjelmien tarjoaminen vanhemmuuden tukemiseksi sekä terveydenhuollon, koulun, nuorisotoimen ja muiden keskeisten sektoreiden henkilöstön koulutuksen lisääminen mielenterveyteen liittyvissä asioissa. Nuorten mielenterveyden ja mielenterveyden koulutuksen edistämiseksi sopimuksessa kannustetaan edistämään sosio-emotionaalisen oppimisen integrointia esikoulujen ja koulujen opetussuunnitelmaan ja kouluajan ulkopuolisiin harrastuksiin, toteuttamaan ohjelmia, joilla voidaan ehkäistä kiusaamista, nuoriin kohdistuvaa väkivaltaa ja nuorten sosiaalista syrjäytymistä sekä kaltoinkohtelua ja edistämään nuorten osallistumista koulutukseen, kulttuuriin, urheiluun ja työelämään. (EU:n korkean tason konferenssi 2008, 4.) EU:n vihreässä kirjassa mielenterveydestä (2005, 8) todetaan myös, että mielenterveyden tukeminen ja ennaltaehkäisevä toiminta on tärkeää ja kirjan tarkoituksena on halu luoda yhteisiä raameja mielenterveyden tiimoilta EU-maiden kesken.

Lasten hyvinvointiin vaikuttavat pitkälti ihmiset, joiden kanssa lapsi on säännöllisesti tekemisissä, ammattihenkilöt, jotka vaikuttavat päätöksillään ja toiminnallaan lasten ja perheiden elinoloihin sekä tilat ja paikat, joissa lapset elävät. Kysymys on sosiaalisesta ja inhimillisestä pääomasta, joka ympäröi lapsia perheissä, kaikissa yhteisöissä ja organisaatioissa valtion päättäviin elimiin saakka. (Järventie 2008, 228.) Tällä hetkellä tarvittaisiin tietoa siitä, miten lasta ja perhettä koskevaa tutkimustietoa hyödynnetään heitä koskevassa päätöksenteossa ja yhteiskunnallisessa suunnittelussa (Lahikainen, Punamäki & Tamminen 2008, 306).

Yhteiskunnallisten tukirakenteiden ja lapsen lähiverkoston luhistuessa lapsuus alkaa rakoilla (Oksanen 2008, 53). Hyvinvointipalveluiden turvaaminen ja kehittäminen voivat olla aikuiselle turvallisena perustana hänen vastatessaan perhe-elämän lisääntyneisiin haasteisiin (Silvén ja Kouvo 2008, 103). Laaja yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja pienet arkiset teot ovat se, mitä lapset

tarvitsevat aikuisilta. Aikuisten on antauduttava avoimin mielin vuoropuheluun lasten ja nuorten kanssa. (Kuuskoski 2001, 20.)

Lasten hyvistä kasvuedellytyksistä on runsaasti tietoa, mutta se on hajautuneena eri hallinnon aloille. Puhuminen eri kielillä ja käsitteillä, lasta koskevat erilaiset käsitykset ja arvostukset sekä lasta koskevan tiedon puute tai sen sekavuus voivat olla ongelmia. Yhteisen kielen etsiminen on tärkeää. (Kuuskoski 2001, 19.)

3.5.1. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma kunnissa

Lastensuojelulaki velvoittaa kuntia tekemään lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman, joka tulee tarkastaa vähintään kerran neljässä vuodessa. Suunnitelman avulla on tarkoitus johtaa, ohjata ja kehittää kuntien lasten ja nuorten hyvinvointityötä. Hyvinvointisuunnitelma laaditaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja lastensuojelun kehittämiseksi ja järjestämiseksi. Suunnitelma on huomioitava tehtäessä kunnan talousarviota ja -suunnitelmaa. (Suomen Kuntaliitto 2011a.)

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on strateginen ja konkreettinen toimintaohjelma. Se sisältää kunnan arvopohjan, tahtotilan eli vision, konkreettiset tavoitteet, linjaukset, painopisteet ja kehittämisehdotukset eri vuosille. Suunnitelman tavoitteena on, että kunnan toiminta lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyen on suunnitelmallista, tavoitteellista ja pitkäjänteistä. Suunnitelmassa määritellään kunnan lapsi- ja lastensuojelupolitiikan keskeinen sisältö ja painopisteet ja siinä kunnan päätöksentekijät varaavat toiminnan ja sen kehittämisen edellyttämät voimavarat. Suunnitelman avulla pyritään varmistamaan lasten ja perheiden tarpeiden mukaisesti kehittyvä palveluvalikko, palveluiden toimivuus sekä huolehtimaan riittävästä asiakastyön tukijärjestelmästä. Suunnitelman tarkoituksena on olla tukemassa käytännön asiakastyötä siten, että jokaisen lapsen palveluprosessia voidaan toteuttaa lapsen näkökulmasta ja tavalla, joka on määritelty hänen asiakassuunnitelmassaan. (Suomen Kuntaliitto 2011a.)

Suunnitelma koskee koko kuntaa ja se tulee huomioida kunnan kaikilla toimialoilla:

- yhdyskuntasuunnittelulla on mahdollista vaikuttaa lasten kasvuympäristön turvallisuuteen
- liikunta-, nuoriso-, vapaa-ajan ja kulttuuritoiminta ovat tärkeä osa lasten ja nuorten kehitystä, kasvua ja osallistumista yhteisöissä
- varhaiskasvatus ja koulu ovat perheiden ja kodin lisäksi tärkeitä huolenpidon, kasvun ja oppimisen paikkoja
- erilaiset palvelut, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, ovat lasten, nuorten ja perheiden arjen tukena. (Suomen Kuntaliitto 2011a.)

3.5.2. Laihian lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2011

Joulukuussa 2009 Laihian kunnanvaltuusto on päättänyt, että kunnassa tehdään lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma hyväksyttäessä talous- ja toimintasuunnitelmaa vuosille 2010–2012. Hyvinvointisuunnitelman tavoitteiksi on asetettu Laihian kunnan strategiset päämäärät vuoteen 2016 saakka. Nämä päämäärät ovat hyvinvoivat ja terveet kuntalaiset, toimiva kuntalaissuhde, tasapainoinen ja hallittu väestörakenne ja elämäntilanteet ja viihtyvyyden huomioonottava asuminen. Alkuvuodesta 2010 sosiaalijohtaja on koonnut moniammatillisen työryhmän työstämään suunnitelmaa. Suunnitelma on laadittu yhteistyössä lasten ja nuorten asioita hoitavien tahojen kanssa. (Laihian kunta 2011b, 4, 29.)

Keväällä 2010 työryhmä on laatinut kunnan lapsille, nuorille ja aikuisille kyselyn ajalla 25.5.-30.6.2010 kunnan Internet-sivustolla. Kyselyyn tuli yhteensä 61 vastausta; aikuisilta 35 vastausta, nuorilta 14 vastausta ja lapsilta 12 vastausta. Kyselyssä kartoitettiin kuntalaisten mielipidettä siitä, miten laihialaiset lapset ja nuoret voivat ja miten heitä voitaisiin tukea paremmin. Lapsille tarkoitettussa kyselyssä kartoitettiin, mitkä asiat ovat hyvin tällä hetkellä ja mitkä asiat lapset toivoisivat olevan toisin kotona, koulussa ja vapaa-aikana. Hyvin oleviksi asioiksi lapset kertoivat perustarpeisiin liittyviä asioita, kuten riittävän ruoan ja turvalliset vanhemmat. Koulussa hyvin olevista asioista mainittiin mieluisat kouluaineet,

hyvä opettaja ja luokka. Vapaa-aikana harrastukset ja kaverit koettiin positiivisiksi asioiksi. (Laihian kunta 2011b, 4, 33.)

Nuorilta kysyttiin, mitä laihialaisille nuorille kuuluu tällä hetkellä, mitkä asiat he toivoisivat olevan paremmin elämässään ja minkälaista apua ja tukea he toivoisivat aikuisilta. Nuorilta kysyttiin myös minkälaiset mahdollisuudet heillä on osallistua nuoria koskevien suunnitelmien ja päätösten tekoon Laihialla ja ovatko he itse osallistuneet niihin. Nuoret vastasivat laihialaisten nuorten kuulumisten olevan lähinnä positiivisia. Asioihin, joiden nuoret toivoisivat olevan paremmin, he listasivat taloudellisen tilanteen ja koulumenestyksen. Vastauksista kävi ilmi, että nuoret toivoivat, että aikuiset ymmärtäisivät heidän ongelmiaan paremmin. Nuoret kokivat, että heidän mielipidettään kysytään koulussa, mutta sitä pitäisi kysyä myös kunnan taholta päätettäessä asioista. (Laihian kunta 2011b, 33, 34, 35.)

Aikuisilta tiedusteltiin, mitä laihialaisille lapsille ja nuorille kuuluu tällä hetkellä, miten aikuiset voivat tukea lasten ja nuorten kasvua ja elämää sekä mihin asioihin perheet kaipaavat neuvoja ja tukea. Heiltä kysyttiin myös, millainen apua auttaisi ja vahvistaisi vanhempia vanhemmuudessa. Lisäksi aikuiset saivat kirjoittaa terveisensä kunnan lasten ja nuorten parissa työskenteleville ammattilaisille. Vastausten perusteella aikuiset olivat sitä mieltä, että suurimmalle osalle nuorista kuuluu hyvää, mutta osalle todella huonoa. He kokivat, että voisivat antaa nuorille enemmän tukea olemalla läsnä. Vanhemmat toivoivat saavansa tukea enemmän kasvatukseen, arkisiin asioihin ja ongelmatilanteiden ratkaisemiseen liittyen. Verkostoituminen nähtiin hyvänä keinona vanhemmuuden vahvistamisessa. Aikuiset lähettivät lasten ja nuorten parissa työskenteleville esimerkiksi sellaisia terveisiä, että päivähoitotoimintaan ja kouluihin tulisi panostaa, ja että nuoret tarvitsevat enemmän kokoontumispaikkoja. (Laihian kunta 2011b, 35–40.)

Työryhmä on työstänyt Laihian lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman 2011 kyselyn, keskustelujen ja kuulemisten pohjalta. Näkemysten pohjalta työryhmä on koonnut ehdotukset Laihian lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia edistävästä, tukevasta ja korjaavista tukitoimista ja palveluista vuosille 2010–2014.

Suunnitelma on hyväksytty Laihian kunnanvaltuustossa syksyllä 2011. (Laihian kunta 2011b, 4.)

Hyvinvointisuunnitelman laadinnassa on käytetty pohjana Laihialla laadittua Lapsi- ja perhepoliittista ohjelmaa 2005, turvallisuusraporttia, kouluterveyskyselyn 2009 tuloksia sekä Laihian kunnan talousarviota 2010 ja toiminta- ja taloussuunnitelmaa 2011–2012. Suunnitelmassa on otettu huomioon kansallinen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisohjelma KASTE vuosille 2008–2011, jossa painotetaan syrjäytymisen ehkäisemistä, ehkäisevää työtä ja varhaista puuttumista, lasten, nuorten ja perheiden arjen hyvinvoinnin tukemista, lasten osallistumisen ja kuulemisen sekä lapsen oikeuksien tiedottamisen lisäämistä. Suunnitelmassa on huomioitu myös Kuntaliiton kunnille laatima opas Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnasta. Kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on laadittu uuden lastensuojelulain mukaisesti. (Laihian kunta 2011b, 3, 4.)

Laihian kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman strategisissa päämäärissä vuoteen 2016 saakka on kirjattu, että kunnan tavoitteena ovat hyvinvoivat ja terveet kuntalaiset. Tavoitteeseen kuuluvat palvelujen turvaaminen, sosiaalinen ja fyysinen turvallisuus sekä hyvinvointiin ja terveyttä edistäviin toimiin panostaminen. Päämäärän toteutumisen arvioimisessa mittareina on tarkoitus käyttää muun muassa vuosittaista päivähoidon suunnitelmaa, turvallisuussuunnitelmaa sekä kouluterveyskyselyä peruskoulun 8.-luokkalaisille ja lukion 1.-luokkalaisille. (Laihian kunta 2011b, 29.)

Hyvinvointisuunnitelman toimenpide-ehdotuksiin on kirjattu pyrkimys turvalliseen koulutiehen (Laihian kunta 2011b, 31). Suunnitelmassa todetaan, että lasten ja nuorten toimintaympäristöissä esimerkiksi liikenneturvallisuus, ystävien tapaamispaikat, riittävät harrastusmahdollisuudet ja mahdollisuudet omaehtoiseen liikkumiseen ovat oleellisia tekijöitä (Laihian kunta 2011b, 5). Hyvinvointisuunnitelmassa todetaan myös, että ”koulu- ja päiväkotiympäristöjen laadukkuus on lasten ja nuorten kannalta olennaista” (Laihian kunta 2011b, 6).

Hyvinvointisuunnitelman toimenpide-ehdotuksiin on kirjattu kiusaamisen ennaltaehkäisy. Sitä on suunniteltu toteutettavan lisäämällä kiusaamista ennaltaehkäiseviä ohjelmia koulujen opetussuunnitelmiin. (Laihian kunta 2011b, 30.) Suunnitelmassa mainitaan, että Laihialla pyritään mahdollistamaan varhainen havaitseminen ja puuttuminen kouluissa. Tavoitteeseen on tarkoitus pyrkiä laatimalla yhteneväiset rajat opetusryhmäkokoihin ja pienentämällä ryhmäkokoja (Laihian kunta 2011b, 30). Hyvinvointisuunnitelmassa todetaan, että erityisopetukseen tulisi saada lisää resursseja (Laihian kunta 2011b, 12). Vertaistuen lisäämistä eri-ikäisten lasten vanhemmille on myös suunniteltu hyvinvointisuunnitelman toimenpide-ehdotuksissa (Laihian kunta 2011b, 30). Lisäksi hyvinvointisuunnitelman päämääräksi vuoteen 2016 saakka on kirjattu asukkaiden kuuleminen (Laihian kunta 2011b, 29).

4 METODOLOGISET RATKAISUT JA AINEISTON KERUU

Tässä luvussa paneudutaan tutkimuksessa käytettyihin metodologisiin ratkaisuihin. Luku sisältää teoretietoa aiheeseen liittyen. Metodologiset ratkaisut määrittelevät tutkimuksen kulkua, joten niihin paneutuminen on tärkeää.

Luvussa kuvataan kvantitatiivista tutkimusta tutkimusmenetelmänä. Luku sisältää tietoa kyselystä aineistonkeruumenetelmänä. Luvussa esitellään myös tämän tutkimuksen kohderyhmä. Luvun lopussa kerrotaan, miten tämän tutkimuksen aineiston keruu suoritettiin sekä miten kerätty aineisto analysoitiin.

4.1. Tutkimusmenetelmä

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa hankitaan objektiivista tietoa tavallisesti tarkasti rajatusta kohteesta. Asioiden kausaalisuhteiden selvittäminen on tärkeää ja empiirisen tutkimuksen avulla halutaan löytää asioiden ja ilmiöiden välisiä säännönmukaisia yhteyksiä. (Niskanen 2002, 45.) Kvantitatiivisessa tutkimuksessa tavoitteena on luotettavan, yleistettävän ja perustellun tiedon tuottaminen (Rosqvist 2003, 47). Aiemmat teoriat, hypoteesien esittäminen, johtopäätökset ja käsitteiden määrittelemine ovat keskeisiä asioita kvantitatiivisessa tutkimuksessa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 136).

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa määritellään yleensä perusjoukko, johon tulosten tulee olla yleistettävissä. Perusjoukosta valitaan tutkimusta varten otos. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa aineisto soveltuu määrälliseen, numeeriseen mittaamiseen, ja aineisto saatetaan tilastollisesti käsiteltävään muotoon. Tulokset pyritään ilmaisemaan teoriona, jotka ylittävät arkipäiväisen kokemuksen. Teorian ja empirian välinen yhteys on keskeinen asia kvantitatiivisessa tutkimuksessa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 136, 137, 139.)

Operationalisointi on olennaista kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Operationalisoinnilla tarkoitetaan teoreettisten käsitteiden muuttamista empiirisesti mitattavaan muotoon. (Paaso 2008) Tämän tutkimuksen operationalisointi löytyy luvusta 4.3.3.

Tämä tutkimus on lähestymistavaltaan määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus. Kvantitatiivinen lähestymistapa kyselyn muodossa koettiin parhaaksi tähän tutkimukseen ajan ja resurssien säästämiseksi, koska tutkimustyö tehdään yksin. Kvantitatiivisen lähestymistavan oletettiin tuottavan objektiivista tietoa lasten kokemasta hyvinvoinnista. Tutustuttuaan lasten hyvinvointia käsittelevään aineistoon tutkija koki kvantitatiivisen lähestymistavan sopivaksi tähän tutkimukseen. Kvantitatiivisen lähestymistavan uskottiin tuottavan sellaista tietoa, jota tutkimukselta toivottiin saatavan; mahdollisimman luotettavaa, objektiivista ja yleistettävää tietoa laihialaisten 6.-luokkalaisten lasten kokemasta hyvinvoinnista. Tutkija on perustutkintoon kuuluvaa opinnäytetyötä tehdessään uurastanut kvalitatiivisen tutkimuksen parissa, joten nyt kvantitatiivinen lähestymistapa koettiin mielekkäämmäksi vaihtoehdoksi. Kvantitatiivinen lähestymistapa tuntui myös haastavammalta, sillä analysoidakseen kyselyn vastaukset tuli tutkijan opetella käyttämään myös analysoitiin sopivia ohjelmia, mikä ei ollut aikaisemmasta tuttua.

4.2. Kohderyhmä

Tutkimuksen kohteena eli perusjoukkona olivat laihialaiset 6.-luokkalaiset lapset. Laihialla on viisi alakoulua, joissa on 20.9.2011 oppilastilaston mukaan 6.-luokkalaisia lapsia yhteensä 88. Tutkimuksen kohderyhmäksi valittiin 6.-luokkalaiset lapset neljästä koulusta arpomalla. Ensimmäisen arvonnin suorittamisen jälkeen kohderyhmäksi tulivat lukuvuonna 2011-2012 6.-luokkalaiset lapset Hulmin, Isokylän ja Kylänpään kouluista. Koska nämä kaikki ovat pieniä kouluja ja kohderyhmä olisi jäänyt kovin pieneksi, suoritettiin toinen arvonta. Toisen arvonnin suorittamisen jälkeen kohderyhmään tuli lisäksi 6.-luokkalaiset lapset Perälän koulusta. Näin ollen kohderyhmä koostui viimeisimmän oppilastilaston mukaan 51:stä lapsesta. (Laihian kunta 2011a.) Mikäli kyselyn suorittamisen jälkeen olisi näyttänyt siltä, että aineistoa olisi tarvittu enemmän, olisi ollut mahdollista, että kysely olisi suoritettu myös Kirkonkylän 6.-luokkalaisille lapsille. Tutkijan saatua 40 kyselylomaketta täytettynä takaisin kouluilta voitiin todeta, että vastaukset alkoivat toistumaan.

Näin ollen tutkija uskoo, että lisäämällä kohderyhmän kokoa, ei olisi enää saatu uutta, oleellista tietoa.

Tutkija valitsi tämän tutkimuksen kohderyhmäksi 6.-luokkalaiset lapset, koska ikäryhmä kiinnosti tutkijaa. Tutkimuksen kohderyhmänä olevat lapset ovat juuri murrosiän kynnyksellä, joten oli mielenkiintoista kuulla heidän mielipiteitään ja kokemuksia hyvinvoinnistaan. Ikävaihe on myös hyvin tärkeä ihmisen myöhemmälle kehitykselle ja hyvinvoinnille. Varhaisnuorena ihminen imee itseensä paljon vaikutteita ympäristöstään, rakentaa identiteettiään ja etsii elämälleen suuntaa.

Tutkimuksen kyselylomakkeessa käytettyjä kysymyksiä oli aikaisemmin käytetty Kiilin toimesta 5.- ja 7.-luokkalaisille lapsille. Tutkija koki kiinnostusta ottaa nyt tutkimuksen kohderyhmäksi ikäluokka aikaisemmin tutkittujen ikäryhmien välistä. Kysely olisi ollut työläs nuoremmille lapsille ja tutkija epäili nuorempien lasten kykyä vastata kysymyksiin mahdollisimman luotettavasti. Näin ollen tutkija näki hyväksi valita hieman vanhemmat lapset tämän tutkimuksen kohderyhmäksi.

4.3. Kysely aineistonkeruumenetelmänä

Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä käytettiin kyselyä. Kysely on survey-tutkimuksen keskeinen menetelmä. Siinä aineisto kerätään standardoidusti. Tämä tarkoittaa sitä, että asiat kysytään kaikilta vastaajilta täysin samalla tavalla, ja että kohderyhmä muodostaa otoksen tietystä perusjoukosta. Survey-tutkimuksen avulla kerätty aineisto käsitellään tavallisesti kvantitatiivisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 188, 189.) Yleisimmät kyselyn toteuttamismuodot ovat postija verkkokysely sekä kontrolloitu kysely. Kyselyssä voidaan käyttää sekä strukturoituja että avoimia kysymyksiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 191, 193.)

Kyselyn etuna ovat tehokkuus sekä laajan tutkimusaineisto kerääminen kätevästi. Kysely säästää tutkijan vaivannäköä ja aikaa. Hyvin suunniteltu kysely voidaan analysoida nopeasti tietokoneen avulla. Tutkimuksen kustannukset ja aikataulu on mahdollista arvioida melko tarkasti. Aineiston analysointiin on olemassa valmiita

analysointiohjelmia ja raportointimuotoja, mikä helpottaa tutkijan työtä. Tulosten tulkinta voi kuitenkin olla haastavaa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 190.)

Aineiston pinnallisuus ja tutkimusten teoreettinen vaatimattomuus ovat monesti kyselyn heikkouksia. Ei ole myöskään mahdollista tietää, miten vakavasti vastaajat ovat ottaneet tutkimuksen, ovatko he vastanneet rehellisesti ja huolellisesti, miten hyviä annetut vastausvaihtoehdot ovat, tai miten perehtyneitä vastaajat ovat kyselyn aihealueesta. Kyselylomakkeen laatiminen vaatii aikaa sekä monenlaisia tietoja ja taitoja. Kyselyyn vastaamattomuus voi olla myös suuri ongelma. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 190.)

Tutkimuksen kannalta on oleellista hankkia tietoa lasten keskeisimmistä elinpiiristä, joista myös teoreettinen viitekehys muodostuu. Lasten elinpiiri koostuu pääasiassa perheestä, kodista, koulusta, vapaa-ajasta ja harrastuksista. Keskeisen elinpiirin selvittämiseksi sopivaksi aineistonkeruumenetelmäksi nähtiin kysely. Kyselyn avulla koettiin olevan mahdollista saada tietoa, joka oli tarpeen kartoitettaessa 6.-luokkalaisten lasten kokemusta hyvinvoinnistaan, ja siten tutkimuksen suorittamiseksi. Koska tarkoituksena on tutkia laihialaisista 6.-luokkalaaisista lapsista noin puolia ja kohderyhmänä on useampia kymmeniä lapsia, sopivaksi lähestymistavaksi tähän tutkimukseen koettiin kvantitatiivinen tutkimus kyselyn muodossa.

Kyselyssä käytettiin strukturoituja ja avoimia kysymyksiä. Strukturoiduissa kysymyksissä lapset valitsivat annetuista vaihtoehdoista ne, jotka kuvasivat parhaiten heidän kokemuksiaan. Valmiiden vastausvaihtoehtojen avulla vastaamisesta pyrittiin tekemään yksinkertaista ja nopeaa. Joissakin kysymyksissä oli lisäksi avoin kohta, johon oli mahdollisuus itse kirjoittaa sopivin vaihtoehto, mikäli annetuista vaihtoehdoista mikään ei ollut sopiva.

4.3.1. Kyselylomake

Kyselynä käytettiin Johanna Kiilin Lasten ja nuorten hyvinvointitutkimuksen uudistettua kyselylomaketta. Kyselylomake löytyy teoksesta *Lapset ja nuoret*

hyvinvointinsa asiantuntijoina (Kiili 1998, 141–154). Lupa kyselyn käyttämiseen ja lyhentämiseen kysyttiin ja saatiin Johanna Kiililtä sähköpostitse keväällä 2011.

Kyselyä lyhennettiin käyttämällä siitä lasten keskeisimpiä elinalueita koskevia kysymyksiä, joiden avulla oletettiin saatavan olennaista tietoa tämän tutkimuksen suorittamisen kannalta. Tällä tavoin myös lyhennettiin alun perin pitkää kyselyä, jotta lapset jaksaisivat vastata kyselyyn mahdollisimman totuudenmukaisesti. Lisäksi kyselyssä käytettiin muokattuna kahta kysymystä (kysymysnumerot 39 ja 40) Suomen Kuntaliiton verkkopalvelusivustolta Arki- ja kokemustiedon lomakkeistosta (Suomen Kuntaliitto 2011b).

Tutkimukseen otettuja kysymyksiä on käytetty aikaisemmin ainakin vuonna 1998 Johanna Kiilin toimesta. Kyselyn pilottiversion tulosten perusteella kyselyä on parannettu laatimalla kyselystä uudistettu versio. Näin ollen kysymysten toimivuus on testattu ja kysely havaittu käyttökelpoiseksi. (Kiili 1998, 73.) Tähän tutkimukseen valittiin suurin osa uudistetun version kysymyksistä. Liitteenä on tässä tutkimuksessa käytetty kyselylomake (liite nro 4).

4.3.2. Kyselylomakkeen sisältö

Tässä tutkimuksessa käytetyssä kyselylomakkeessa oli lasten hyvinvoinnin kannalta tärkeitä alueita, jotka liittyvät lasten keskeiseen elinpiiriin. Kyselyssä kartoitettiin lasten koti- ja kouluelämää, sosiaalista verkostoa ja arjessa toimimista. Siinä oli kysymyksiä lasten omasta päätäntävällästä ja tahdosta sekä aineellisista voimavaroista. Kyselyssä kysyttiin lasten kokemusta siitä, miten hyvin aikuiset ovat heidän mielestään saatavilla. Kyselyssä tiedusteltiin pelottavista asioista, kiusaamisesta ja yksinolosta. Kysymyksiä oli myös huomioiduksi tulemisesta ja itsensä arvokkaaksi kokemisesta. (Kiili 1998, 25, 26.) Kyselyssä oli sekä strukturoituja että avoimia kysymyksiä.

Kyselylomakkeen kysymyksissä 1–3 kysyttiin lapsen sukupuoli, kenen kanssa lapsi asuu sekä ketä hänen perheeseensä kuuluu. Kysymyksissä 4–6 kysyttiin, onko lapsella kavereita, missä kaverukset tapaavat toisiaan ja miksi juuri suosimissaan tapaamispaikoissa. Kysymyksillä 7–9 kartoitettiin lapselle tärkeitä

aikuisia, kenelle lapsi puhuu tärkeimmistä asioistaan ja miten tärkeät aikuiset ovat tavoitettavissa.

Kysymyksissä 10–14 tiedusteltiin lapsen kotielämästä ja kotona viihtymisestä ja kysymyksissä 15–17 kartoitettiin vastaavasti koulunkäyntiä ja koulussa viihtymiseen liittyviä asioita. Kysymys 18 liittyi harrastuksiin. Kysymyksissä 19–21 tiedusteltiin, kenelle lapsi voivat kertoa salaisuuksiaan, mihin hän tarvitsee aikuisten apua ja saako hän aikuisilta apua tarvitessaan. Kysymyksissä 22–23 kysyttiin, missä paikoissa lapsi on käynyt viimeisen vuoden aikana ja missä hän haluaisi käydä useammin.

Pelottavista tilanteista, pelottavimmista asioista sekä yksinäisyyteen ja kiusaamiseen liittyvistä asioista kysyttiin kysymyksissä 24–29. Kysymyksissä 30–31 tiedusteltiin ollaanko kotona kiinnostuneita lapsen koulupäivästä ja kavereiden kanssa vietetystä ajasta. Kysymyksillä 32–35 kartoitettiin lapsen aikuisilta mahdollisesti saamaa kiitosta ja lapsen onnistumisen huomioimista sekä elämänmuutoksia ja niiden vaikutusta lapsen elämään. Kysymyksissä 36–38 tiedusteltiin, mitä lapsi tarvitsisi itselleen, mihin asioihinsa hän saa itse vaikuttaa ja mihin asioihinsa hän haluaisi vaikuttaa. Kysymyksissä 39–40 kysyttiin lapsen kokemista vaikutusmahdollisuuksistaan Laihialla ja mihin asioihin hän haluaisi Laihialla vaikuttaa. Kysymyksillä 41–44 kartoitettiin lapsen tyytyväisyyttä itseensä ja elämäänsä sekä ajatuksia tulevaisuudesta. Kohdassa 45 lapsi sai kertoa halutessaan vielä lisää itsestään.

4.4. Aineiston keruu

Tutkimuksen suorittamiseksi anottiin lupa Laihian kunnan sivistys- ja vapaa-ajan johtajalta. Lupa kyselyn toteuttamiseksi myönnettiin sivistys- ja varhaiskasvatustalouden kokouksessa 24.8.2011. Luvan järjestettyä otettiin yhteyttä puhelimitse 6.-luokan opettajiin Hulmin, Isonkylän, Kylänpään ja Perälän kouluissa. Opettajien parhaaksi katsoman kyselyn toteutustavan ja tilanteen mukaan kyselyt lähetettiin kouluille postitse tai sähköpostilla. Kyselyn mukana kouluille lähetettiin myös tiedote kotiin vietäväksi. Tiedotteen alaosassa on kohta, johon vanhempien tuli kuitata allekirjoituksellaan tutustuneensa tiedotteeseen ja

palauttaa tiedote tai sen osa koululle. Lupa kyselyn suorittamiseksi pyydettiin näin ollen myös kohderyhmänä olevien lasten vanhemmilta syyskuussa 2011.

Kohderyhmänä olevissa kouluissa on 6.-luokkalaisia lapsia yhteensä 51. Kysely suoritettiin koulussa opettajien toimesta syyskuussa 2011, jonka jälkeen opettajat postittivat kyselyt tutkijalle. Kyselyjä palautui tutkijalle 40 kappaletta, joten vastausprosentti on 77.

Koska tutkijasta ei ollut kannattavaa tutkia koko perusjoukkoa, otettiin perusjoukosta tutkimukseen mukaan sattumaa hyväksikäyttäen valittu osajoukko eli otos. Jotta kaikilla perusjoukkoon kuuluvilla on yhtä suuri todennäköisyys tulla valituksi otokseen, otos valittiin arpomalla. Otantamenetelmänä käytettiin ryväotantaa. Ryväotannassa perusjoukkoon kuuluvat ryhmitellään ryppäisiin ja ryppäistä osa pääsee otokseen mukaan. Mukaan pääsevät ryppäät arvotaan. (Taanila 2001, 28, 33.)

Otantatutkimuksessa tulokset saadaan nopeammin kuin kokonaistutkimuksessa. Otantatutkimuksen tulokset voivat olla myös luotettavampia kuin kokonaistutkimuksessa, sillä otantatutkimuksessa on parempi mahdollisuus keskittyä tulosten huolelliseen mittaamiseen ja otoksen tavoittamiseen. Otantatutkimus on myös halvempi kuin kokonaistutkimus. (Taanila 2001, 28.)

4.5. Aineiston analysointi

Strukturoidut kysymykset analysoitiin tilastollisen menetelmin IBM SPSS Statistics 19 -ohjelmalla. Tutkimustuloksista tehtiin frekvenssijakaumia eli suoria jakaumia lukumäärinä ja prosenttiosuuksina. Tutkimustuloksista tehtiin myös ristiintaulukointeja ja χ^2 -testejä. Tutkimustuloksista luotiin kuvioita ja taulukoita Excel-ohjelmalla.

Avoimet kysymykset analysoitiin sisällönanalyysilla. Sisällönanalyysi on perusanalysointimenetelmä laadullisessa, aineistolähtöisessä tutkimuksessa ja sen avulla voidaan analysoida asioiden yhteyksiä, merkityksiä ja seurauksia. Sisällönanalyysilla on mahdollista analysoida sekä kirjoitettua että suullista aineistoa. (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001, 21.)

Sisällönanalyysin avulla aineistoa on mahdollista analysoida systemaattisesti. Sisällönanalyysissa aineistoa tiivistetään niin, että tutkittavia asioita voidaan kuvata yleistävästi ja lyhyesti, ja asioiden ja ilmiöiden väliset suhteet saadaan selkeämmin esille. Haasteena on saada pelkistettyä aineisto niin, että tutkittava ilmiö saadaan kuvattua mahdollisimman luotettavasti. Jotta aineistosta voidaan tehdä luotettavia johtopäätöksiä, luokittelun luotettavuus on keskeinen asia. Sisällönanalyysissa aineistoa kuvaavien luokkien on oltava yksiselitteisiä ja toisensa poissulkevia, sillä sisällönanalyysissa on tärkeää tehdä ero samanlaisuuksien ja eroavaisuuksien välille (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001, 23, 36, 37.)

Sisällönanalyysissä voidaan käyttää induktiivista tai deduktiivista päättelyä. Induktiivisessa päättelyssä lähdetään liikkeelle konkreettisesta aineistosta ja siirrytään käsitteellisempiin ilmaisuihin. Deduktiivisessa päättelyssä vastaavasti lähdetään teoreettisista käsitteistä ja siirrytään tarkastelemaan niiden ilmenemistä konkreettisesti. Induktiivisessa eli aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa aineistolle esitetään kysymyksiä tutkimusongelmien mukaan ja pelkistetyt ilmaukset eli aineistosta löytyvät vastaukset kirjataan suorina lainauksina. Aineisto luokitellaan etsien pelkistettyjen ilmauksien erilaisuuksia ja yhtäläisyyksiä. Samaa tarkoittavat ilmaisut yhdistetään yhdeksi luokaksi ja luokka nimetään sisällön mukaan. Viimeiseksi samansisältöiset luokat liitetään yhteen ja näin syntyy yläluokka. (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001, 24, 28, 29.) Deduktiivisessa eli teorialähtöisessä sisällönanalyysissa aineisto luokitellaan teorian, teoreettisen viitekehyksen tai käsitejärjestelmän mukaan. Tutkijan ennakkokäsitys ilmiöstä, teemat, käsitekartta tai malli ohjaavat analyysia. Sisällönanalyysi aloitetaan laatimalla analyysirunko. Se voi ohjata analyysia tarkasti tai olla väljä. Aineisto pelkistetään ja luokitellaan etsien analyysirungon mukaisia vastauksia. (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001, 30, 31, 32.) Tämän tutkimuksen aineiston analysoimisessa käytettiin induktiivista sisällönanalyysia.

5. TUTKIMUSTULOKSET

Suurin osa tutkimustuloksista esitetään prosentteina tai luetellaan tärkeysjärjestyksessä. Mikäli tutkimustuloksia kuvatessa ei muuta mainita, tulokset ovat satunnaisessa järjestyksessä. Kohdissa, joissa tuloksista on tehty ristiintaulukointeja, on mainittu suluissa χ^2 -testin merkitsevyysluvut. Tuloksia havainnollistetaan erilaisin kuvioin, taulukoin ja ristiintaulukoinnilla.

Kyselyjä palautui 40 kappaletta. Vastausprosentti on 77. Suurimpaan osaan kysymyksistä vastasivat kaikki lapset. Mikäli tutkimustuloksista kerrottaessa ei ole erikseen muuta mainintaa, kaikki kohderyhmänä olleet lapset vastasivat kyseiseen kysymykseen.

5.1. Lasten kotiolot

Vastaajista 40 % oli tyttöjä (n=16) ja 60 % oli poikia (n=24). Lapsista 95 % asui äidin kanssa samassa taloudessa ja 92,5 % asui saman katon alla isän kanssa. Kukaan lapsista ei asunut isovanhempien kanssa. Perheissä asui myös sisaruksia, veli- tai sisarpuolia tai perheeseen odotettiin vauvaa. Lapset mainitsivat perheeseen kuuluvan myös eläimiä. Pienellä osalla lapsista ei ollut sisaruksia tai sisarukset olivat jo muuttaneet pois kotoa. Muualla asuviksi perheenjäseniksi lapset mainitsivat isän, äidin, isovanhemmat, sisarukset, isäpuolen tai eläimet.

Lapsista 85 % ilmoitti asuvansa omakotitalossa. Muutamia lapsista asuivat rivitalossa, kerrostalossa tai jollakin muulla tavalla. Suurin osa muulla tavalla asuvista lapsista kertoi asuvansa ajoittain toisen vanhempansa luona, joka asui rivitalossa toisen kodin ollessa omakotitalo tai toisin päin. Kuten kuvioista 1 käy ilmi, lapsista 77,5 % ilmoitti, että heillä on oma huone. Tytöistä suurimmalla osalla oli oma huone. Pojilla oli huomattavasti harvemmin oma huone kuin tytöillä. ($\chi^2=4,04$, $df=1$, $p=.04$.)

Suurin osa lapsista piti asuinalueestaan (kuvio 1). Lapsista 2,5 % ei pitänyt asuinalueestaan ja 5 % oli vastannut, että toisaalta pitää, mutta toisaalta ei pidä siitä. Tärkeimmiksi syiksi, miksi lapset pitivät asuinalueestaan, he mainitsivat

rauhallisuuden, ja että kaverit asuvat suhteellisen lähellä. Alla lasten mainitsemia syitä, miksi he pitävät asuinalueestaan.

”Koska ihmiset ovat mukavia, alue on siisti ja kaverit asuu suht. lähellä.”

”Koska se on aika syrjässä, niin siellä saa olla rauhassa eikä ovia tarvitse laittaa lukkoon muuta kuin yöllä tai jos ketään ei ole kotona.”

”Koska siellä on kivaa ja rauhallista.”

”On paljon tilaa ja on vähän matkaa harrastuksiin.”

”...tilaa urheilla...”

”Tontti on iso.”

Kuten kuviosta 1 voi nähdä, pojista lähes kaikki ilmoittivat pitävänsä asuinalueestaan ja vastaavasti tytöistä asuinalueestaan kertoi pitävänsä hieman harvempi kuin pojista ($\chi^2=1,66$, $df=2$, $p=.44$). Analysoitaessa tarkemmin lasten vastauksia, miksi he pitävät asuinalueestaan, rauhallisuuden ja kavereiden läheisyyden lisäksi nousi myös muita tärkeitä asioita esiin. Alueen mukavuus, hyvä sijainti ja hyvät mahdollisuudet kaikenlaiselle tekemiselle olivat myös tärkeitä tekijöitä. Muutamit lapset mainitsivat asuinalueen viihtyvyyttä parantaviksi tekijöiksi sen, että toisessa taloudessa asuvat perheenjäsenet asuivat lähellä. Syitä, miksi lapset eivät pitäneet asuinalueestaan, oli esimerkiksi se, että toisen vanhemman luona he eivät nähneet kavereita, sillä kaverit eivät asuneet siinä lähellä. Alla lasten kertomia syitä, miksi he eivät pitäneet asuinalueestaan.

”...siinä lähellä ei oikein ole kavereita.”

”...siellä on vaan niin tyhmää ja tylsää.”

”Tontin kunnossapito on haastavaa.”

Kuten kuviosta 1 voi havaita, suurin osa lapsista vastasi viihtyvänsä kotona hyvin. Loput lapsista kertoivat viihtyvänsä kotona kohtalaisesti. Tytöistä suurin osa kertoi viihtyvänsä kotona hyvin ja pojista hieman harvempi vastasi viihtyvänsä

kotona hyvin ($\chi^2=.42$ $df=1$, $p=.52$). Kysyttäessä seikkoja, jotka lisääisivät kotona viihtymistä, suurin osa lapsista oli sitä mieltä, että ei ole erityisiä seikkoja, jotka lisääisivät heidän kotona viihtymistään. Pieni osa lapsista mainitsi asioita, jotka lisääisivät kotona viihtymistä, kuten jos heillä olisi enemmän aikaa perheen kesken. Alla lasten esiin tuomia asioita, jotka parantaisivat heidän mielestään kotona viihtymistä.

”Ei mikään. Kaikki on hyvin.”

”Jalkapallokenttä.”

”Jos en riitelisi sisarusten kanssa.”

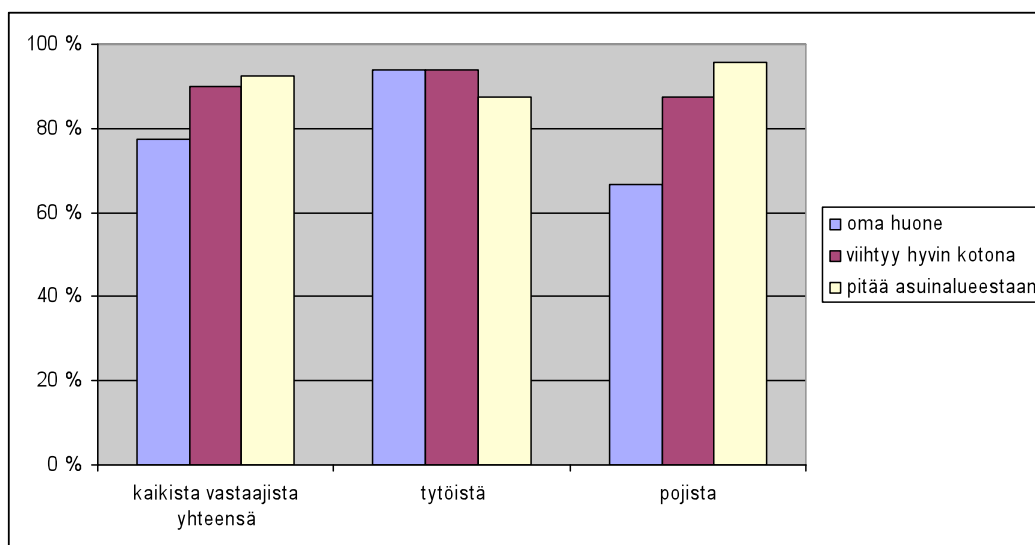
”Jos voisin sisustaa huoneeni uudelleen.”

”Lisää tietokoneaikaa. Enemmän aikaa vanhempien kanssa.”

”Saa tuoda niin monta kaveria kuin huvittaa.”

”Saisi valvoa pitempään arkipäivänä.”

”Tietokone, että pääsee nettiin ja lemmikit, yhdessä olo, siisteys, ja hyvä ruoka.”

Kuvio 1. Perustietoja lasten kotioloista.

5.2. Lasten suhtautuminen aikuisiin

Kuten taulukosta 1 käy ilmi, kaikki lapset mainitsivat äidin heille tärkeäksi aikuiseksi kartoitettaessa lapsille tärkeitä aikuisia. Lapsista 2,5 % ei maininnut isää itselleen tärkeäksi aikuiseksi. Lähes kolmenjäsenosa lapsista koki isovanhemmat heille tärkeiksi aikuisiksi. Lapsille muita tärkeitä aikuisia tärkeysjärjestyksessä olivat kummit, aikuiset sisarukset ja sukulaiset, joista mainittiin esimerkiksi vanhempien sisarukset. Sekä tytöt että pojat kokivat isovanhemmat heille tärkeiksi aikuisiksi.

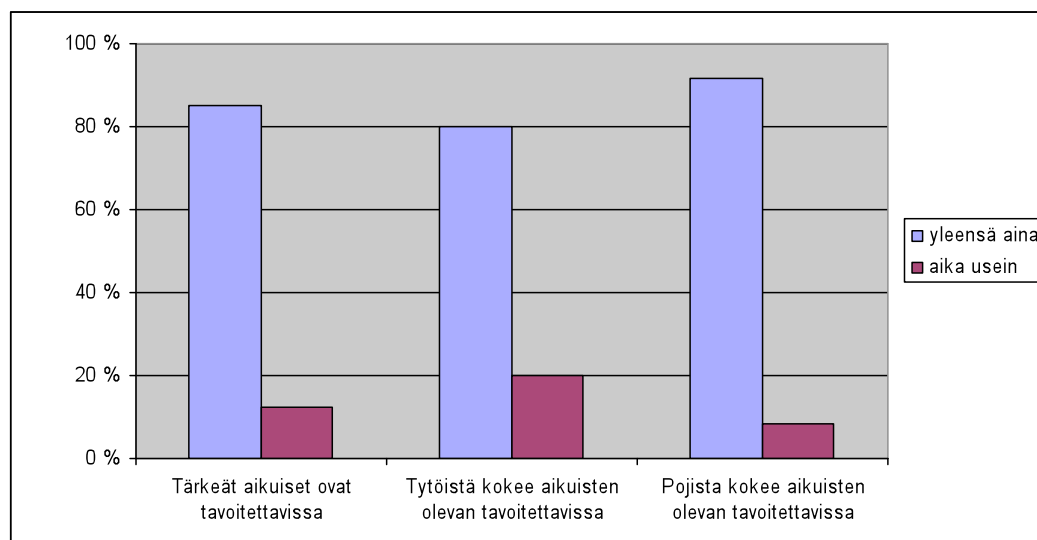
Kaikki lapset puhuivat tärkeimmistä asioistaan äidille. Isälle tärkeimmistä asioista puhui suurin osa lapsista. Kolmanneksi tärkeimpänä, kenelle lapset puhuivat asioistaan, he kokivat parhaan kaverin. (Taulukko 1.) Muutamat lapset mainitsivat puhuvansa tärkeimmistä asioistaan isovanhemmille, sisaruksille, jollekin muulle tai koulukuraattorille. Joksikin muuksi, kenelle lapset kertoivat voivansa puhua asioistaan, he olivat nimenneet Jeesuksen ja lähisukulaiset. Vain 2,5 % lapsista ilmoitti, ettei heillä ole ketään, kenelle voisi puhua.

Taulukko 1. Lasten kokemukset aikuisten tärkeydestä ja aikuisille uskoutumisesta.

Tärkeimmät aikuiset lasten kokemusten mukaan	Osuus vastanneista %
äiti	100
isä	97,5
isovanhemmat	70
Lapset puhuvat tärkeimmistä asioistaan	Osuus vastanneista %
äidille	100
isälle	87,5
kavereille	72,5

Kuten kuviosta 2 näkyy, lapsista suurin osa oli sitä mieltä, että tärkeät aikuiset ovat yleensä aina tavoitettavissa. Muutamat lapsista kokivat, että tärkeät aikuiset ovat tavoitettavissa aika usein.

Pojista lähes kaikki kokivat, että heille tärkeät aikuiset ovat tavoitettavissa yleensä aina ja tytöistä suurin osa koki samoin. Tytöistä viidesosa oli sitä mieltä, että heille tärkeät aikuiset ovat tavoitettavissa aika usein. Pojista muutamat kokivat, että aikuiset ovat aika usein tavoitettavissa. ($\chi^2=1,12$ df=1, p=.29.)

Kuvio 2. Lasten kokemus tärkeiden aikuisten tavoitettavuudesta (n=39).

Kysyttäessä, kenelle lapset voivat kertoa salaisuutensa, lapsista 97,5 % oli vastannut tähän kysymykseen. Yli puolet lapsista (65 %) vastasi voivansa kertoa salaisuutensa äidille ja/tai kavereilleen. Puolet lapsista (50 %) kertoi voivansa puhua salaisuuksistaan isälle. Muutamat mainitsivat voivansa kertoa salaisuuksistaan sisaruksilleen tai jollekin muulle. Muuksi henkilöksi, kenelle lapset voivat salaisuuksistaan kertoa, he nimesivät Jeesuksen, papan ja parhaan kaverin. Vain muutama lapsista sanoi, että ei voi kertoa salaisuuksiaan kenellekään. Syyksi kerrottiin luottamuspuula.

”...en voi luottaa tarpeeksi kehenkään.”

Kun tiedusteltiin, mihin lapset tarvitsevat aikuisten apua, huomattavasti eniten lapset kertoivat tarvitsevansa aikuisten apua läksyjen kanssa tai kokeisiin valmistautumisessa. Toiseksi eniten aikuisten apua tarvittiin harrastuksissa ja kolmanneksi eniten kotona. (Taulukko 2.) Asioiksi, joissa lapset tarvitsivat aikuisten apua kotona, mainittiin esimerkiksi voimaa tai erityistä taitoa vaativat

tehtävät, mutta myös muita asioita nimettiin. Alla lueteltuna asioita, joissa lapset kertoivat tarvitsevansa aikuisten apua kotona.

”Nostoapua.”

”Mopon/pyörän korjailuun.”

”Ruuanlaittoon.”

”Iloisena olemiseen.”

”Tärkeiden asioiden tekemiseen, joita en osaa.”

”Jos jokin tavara on hukassa.”

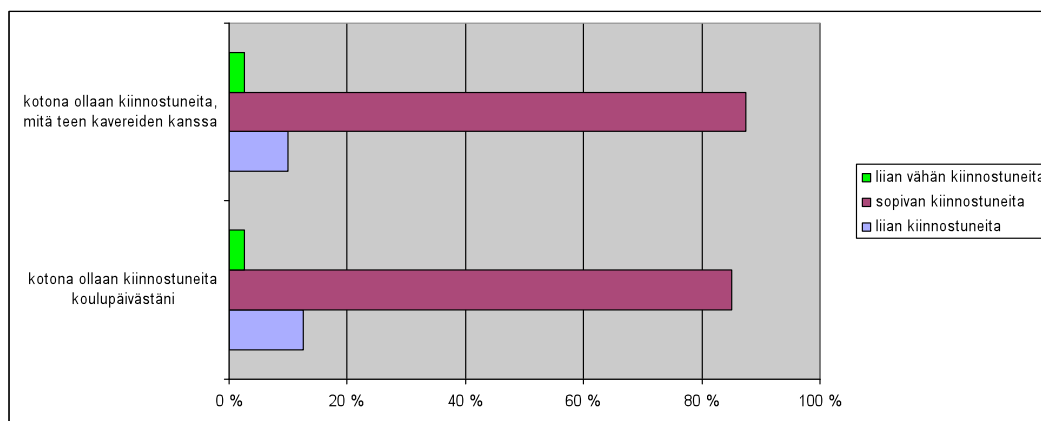
Muutammat lapsista kertoivat tarvitsevansa aikuisten apua tärkeysjärjestyksessä lueteltuna kirjastossa, kaupassa ja koulussa tunnilla. Kysyttäessä, miten usein lapset saavat aikuisilta apua tarvitessaan sitä, lähes kaikki lapsista vastasivat, että saavat apua useimmiten. Loput lapsista vastasivat saavansa harvoin apua aikuisilta tarvitessaan sitä. (Taulukko 2.)

Taulukko 2. Lasten kokemus avun saamisesta aikuisilta.

Lapset tarvitsevat aikuisten apua eniten (n=39)	Yhteensä %
läksyjien kanssa tai kokeisiin valmistautumisessa	77,5
harrastuksissa	47,5
kotona	25
Lapset saavat aikuisilta apua tarvitessaan	Yhteensä %
useimmiten	97,5
harvoin	2,5

Kuten kuviosta 3 voi havaita, suurin osa lapsista kertoi, että kotona ollaan sopivan kiinnostuneita heidän koulupäivästään. Pieni osa lapsista oli sitä mieltä, että kotona ollaan liian kiinnostuneita heidän koulupäivästään. Harva lapsista koki, että kotona ollaan liian vähän kiinnostuneita heidän koulupäivästään.

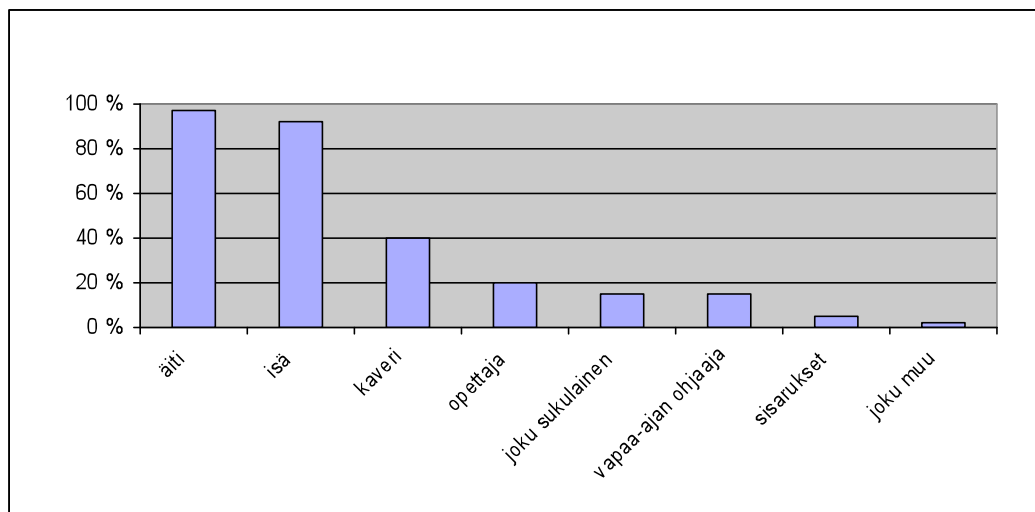
Lapsista suurin osa oli sitä mieltä, että kotona ollaan sopivan kiinnostuneita siitä, mitä he tekevät kavereiden kanssa. Pieni osa lapsista koki, että kotona ollaan liian kiinnostuneita siitä, mitä he tekevät kavereiden kanssa. Lapsista harva koki, että kotona ollaan liian vähän kiinnostuneita siitä, mitä he tekevät kavereiden kanssa. (Kuvio 3.)

Kuvio 3. Lasten kokemus siitä, miten kotona ollaan kiinnostuneita heidän koulupäivästään ja tekemisistään kavereiden kanssa.

Lapsilta tiedusteltiin, miten usein he kokevat saavansa aikuisilta kiitosta tehtyään jotain hyvin. Lapsista 97,5 % vastasi saavansa kiitos useimmiten. Lapsista 2,5 % vastasi saavansa kiitosta harvoin.

Kartoitettaessa, kuka huomaa lasten onnistumiset yleensä, lähes kaikki lapsista ilmoittivat, että äiti huomaa heidän onnistumisensa. Lapsista melkein kaikki kertoivat myös isän huomaavan heidän onnistumisensa. Alle puolet lapsista ilmoittivat kavereiden huomaavan heidän onnistumisensa ja viidesosa lapsista kertoi opettajan huomaavan heidän onnistumisensa. Muutamia lapsista mainitsivat jonkun sukulaisen huomaavan heidän onnistumisensa, kuten isovanhempien tai sedän. Muutamia lapsista kertoivat vapaa-ajan ohjaajan huomaavan heidän onnistumisensa ja jotkut lapsista mainitsivat sisarusten huomaavan onnistumiset. Harvat lapsista kertoivat jonkun muun huomaavan heidän onnistumisensa, kuten parhaan kaverin. (Kuvio 4.)

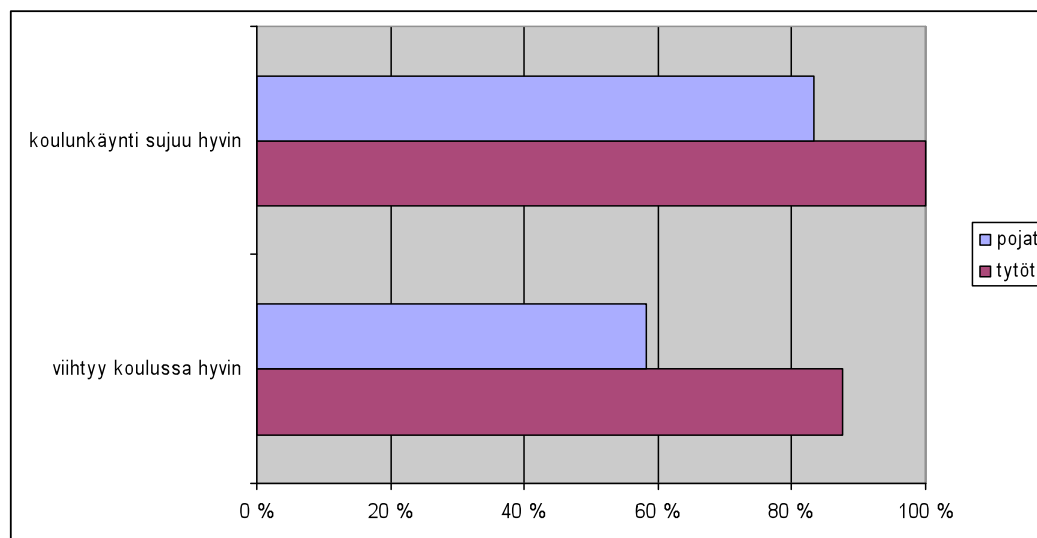
Kuvio 4. Lasten onnistumisten huomaaminen.

Tytöistä 100 % ja pojista 95,8 % ilmoitti, että äiti yleensä huomaa heidän onnistumisensa ($\chi^2=.68$, $df=1$, $p=.41$). Vastaavasti pojista 100 % ja tytöistä 81,3 % kertoi, että isä yleensä huomaa heidän onnistumisensa ($\chi^2=4,87$ $df=1$, $p=.03$). Tytöistä 56,3 % kertoi kavereiden huomaavan heidän onnistumisensa, kun taas vastaava luku pojilla oli 29,2 % ($\chi^2=2,93$ $df=1$, $p=.09$). Pojista 20,8 % kertoi, että heidän onnistumisensa huomaa yleensä vapaa-ajan tai harrastusten ohjaaja. Tytöistä 6,3 % oli samaa mieltä, että vapaa-ajan tai harrastusten ohjaaja huomaa heidän onnistumisensa. ($\chi^2=1,60$, $df=1$, $p=.21$.)

5.3. Kouluelämä

Lapsista suurin osa kertoi koulunkäynnin sujuvan hyvin ja loput heistä ilmoittivat sen sujuvan kohtalaisesti. Tytöistä kaikki kertoivat koulunkäyntinsä sujuvan hyvin, pojista hieman pienempi osa koki samoin. Kohtalaisesti koulunkäynnin koki sujuvan pojista lähes viidesosa. ($\chi^2=2,96$, $df=1$, $p=.09$.) Suurin osa lapsista kertoi viihtyvänsä koulussa hyvin ja loput lapsista mainitsivat viihtyvänsä koulussa kohtalaisesti. Tytöistä suurin osa ja pojista hieman yli puolet kertoi viihtyvänsä koulussa hyvin. Pieni osa tytöistä koki viihtyvänsä koulussa kohtalaisesti. Pojista kohtalaisesti koulussa viihtyi hieman alle puolet. ($\chi^2=3,89$, $df=1$, $p=.05$.) Kukaan lapsista ei ollut kirjannut mitään kohtaan, jossa kysyttiin

syitä, miksi koulunkäynti sujuu huonosti, tai miksi he eivät viihdy koulussa. (Kuvio 5.)

Kuvio 5. Koulussa viihtyminen ja koulunkäynnin sujuminen.

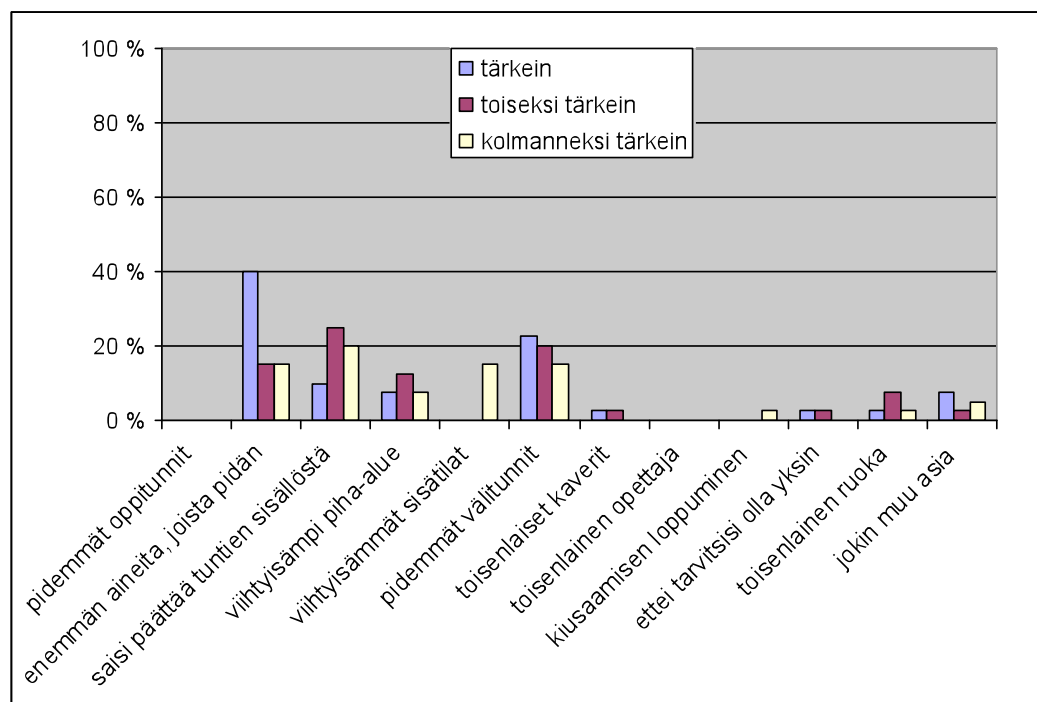
Listasta kouluviihtymistä parantavista asioista lapset olivat valinneet olennaisimmaksi tekijäksi sen, että olisi enemmän sellaisia aineita, joista he pitävät, kun lasketaan yhteen sen tärkeimpänä, toiseksi tärkeimpänä ja kolmanneksi tärkeimpänä asiana saamat äänet. Toiseksi tärkeimmäksi tekijäksi listalta nousivat pidemmät välitunnit samalla laskutekniikalla laskettuna. Kolmanneksi tärkeimmäksi kouluviihtyvyyttä parantavaksi tekijäksi lapset mainitsivat, että jos he saisivat itse enemmän päättää, mitä tunneilla tehdään, kouluviihtyvyys paranisi. Myös viihtyisämpi piha-alue koettiin tärkeäksi kouluviihtyvyyttä lisääväksi tekijäksi. Pieni osa lapsista koki, että viihtyisämmät sisätilat, muut syyt, toisenlainen ruoka, toisenlaiset kaverit tai se, ettei tarvitsisi olla yksin ja kiusaamisen loppuminen parantaisivat kouluviihtyvyyttä. Kukaan lapsista ei toivonut pidempiä oppitunteja eikä toisenlaista opettajaa. (Kuvio 6.) Muiksi kouluviihtyvyyttä lisääviksi asioiksi lapset olivat kirjanneet esimerkiksi oppituntien ja koulupäivien keston liittyvät asiat. Alla lista muista kouluviihtyvyyttä lisäävistä asioista, joita lapset toivat esiin.

”Enemmän jalkapalloa.”

”Lyhyemmät koulupäivät.”

”Lyhyemmät oppitunnit.”

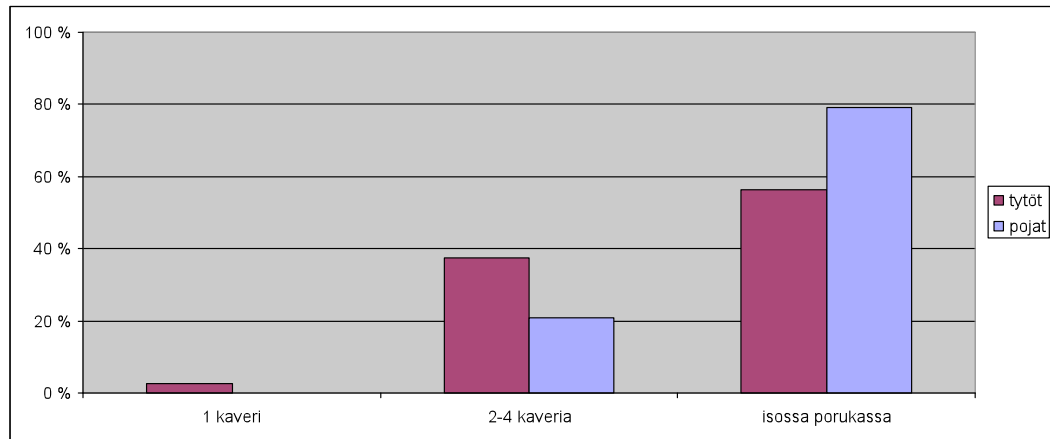
”Yksi välitunti päivässä riittäisi.”

Kuvio 6. Lasten arvio kouluviihtymistä parantavista tekijöistä.

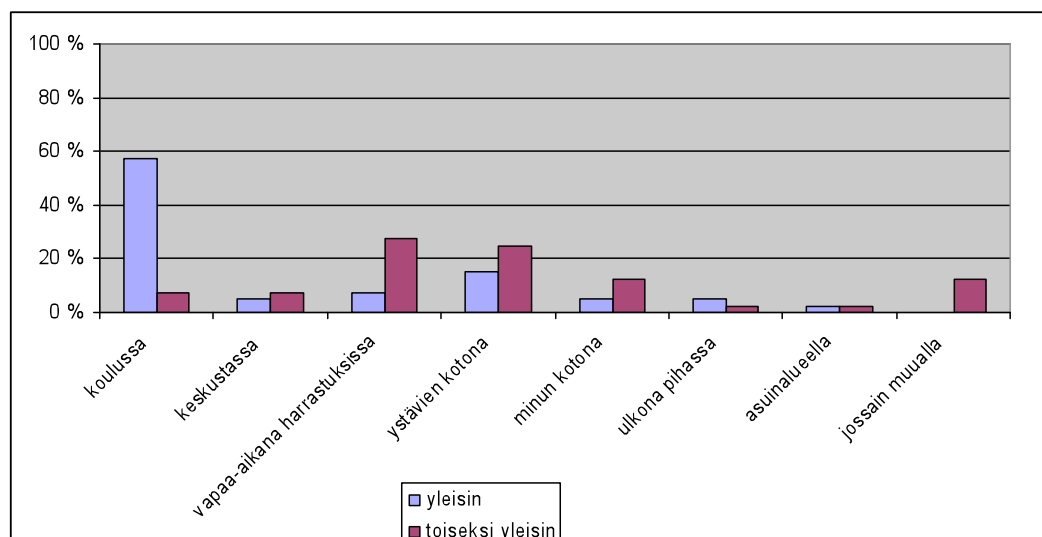
5.4. Lasten vapaa-ajanvietto

Lapsista 70 % kertoi olevansa yleensä isossa kaveriporukassa. Lapsista 27,5 % kertoi, että hänellä on 2-4 kaveria. Lapsista 2,5 % mainitsi, että hänellä on yksi kaveri. Kuten kuviosta 7 voi nähdä, pojista suurin osa kertoi olevansa yleensä isossa kaveriporukassa ja vastaavasti tytöistä isossa kaveriporukassa mainitsi olevansa yleensä hieman yli puolet. Tytöistä lähes kaksiviidesosa kertoi, että heillä on 2-4 kaveria. Pojista viidenneksellä oli 2-4 kaveria. Pienellä osalla tytöistä oli yksi kaveri. ($\chi^2=3,19$, $df=1$, $p=.20$.)

Kuvio 7. Kavereiden lukumäärä.

Kavereiden kanssa tavatessaan yleisimmäksi tapaamispaikaksi lapset arvioivat selkeästi koulun. Lapset kertoivat tapaavansa kavereita seuraavaksi eniten ystävien kotona, vapaa-aikana harrastuksissa tai omassa kodissaan, kun lasketaan yhteen lasten antamat äänet yleisimmästä ja toiseksi yleisimmästä paikasta. Muiksi tapaamispaikoiksi tärkeysjärjestyksessä lueteltuna mainittiin keskusta, joku muu paikka, ulkona pihassa ja asuinalue. (Kuvio 8.) Muiksi tapaamispaikoiksi, joissa lapset tapaavat kavereitaan, he kertoivat muun muassa Kahvitupa Paussin, ja että he käyvänsä pyöräilemässä jossakin.

Kuvio 8. Lasten suosimat tapaamispaikat.

Lapsilta kysyttiin syitä, miksi he tapaavat kavereitaan juuri suosimissaan tapaamispaikoissa. Tähän kysymykseen oli vastannut 97,5 % lapsista. Kaksi tärkeintä syytä, miksi lapset kertoivat tapaavansa kavereita suosimissaan tapaamispaikoissa, he nimesivät, että siellä on paljon tekemistä, ja että siellä on muitakin kavereita. Kolmanneksi tärkein syy oli, että suosimissaan tapaamispaikoissa he saavat olla vapaasti. Muutamat lapsista olivat listanneet muun syyn tai sen, että tapaamispaikassa ei ole aikuisia. Muita syitä, miksi lapset käyttivät suosimiaan tapaamispaikkoja, olivat esimerkiksi vapaus ja paikan mukavuus. Alla lasten listaamia muita syitä, miksi he tapaavat suosimissaan paikoissa.

”Koska saadaan tehdä melkein mitä halutaan.”

”Koska siellä on kivaa.”

”Koulua täytyy käydä.”

”Pyöräily on mukavaa.”

”Pois vanhemmilta.”

”Saa olla kaverin kanssa. Ei haittaa jos on aikuisia.”

Kysyttäessä, mitä lapset tekivät viikoittain, huomattavasti eniten lapset kertoivat urheilevansa tai liikkuvansa laskettaessa yhteen sen tärkeimpänä, toiseksi tärkeimpänä ja kolmanneksi tärkeimpänä asiana saamat äänet. Lapset esimerkiksi juoksevat, jumppaavat, uivat ja pyöräilevät. Toiseksi eniten ääniä samalla laskutekniikalla lapsilta saivat joukkuepelien kuten jääkiekon, jalkapallon ja pesäpallon pelaaminen. Musiikin kuunteleminen, soittaminen ja laulaminen saivat kolmanneksi eniten ääniä. Seuraavaksi eniten lapset kertoivat tanssivansa tai näyttelvänsä viikoittain ja käyvänsä harkoissa tai tunneilla. Sitten tulivat lukeminen, muu tekeminen ja kerhossa tai partiossa käyminen. (Kuvio 9.) Kohtaan, missä pyydettiin kertomaan, mitä muuta lapset tekivät, he nimesivät muita harrastuksia. Alla muita asioita, joita lapset kertoivat tekevänsä viikoittain vapaa-ajalla.

”Käyn tallilla.”

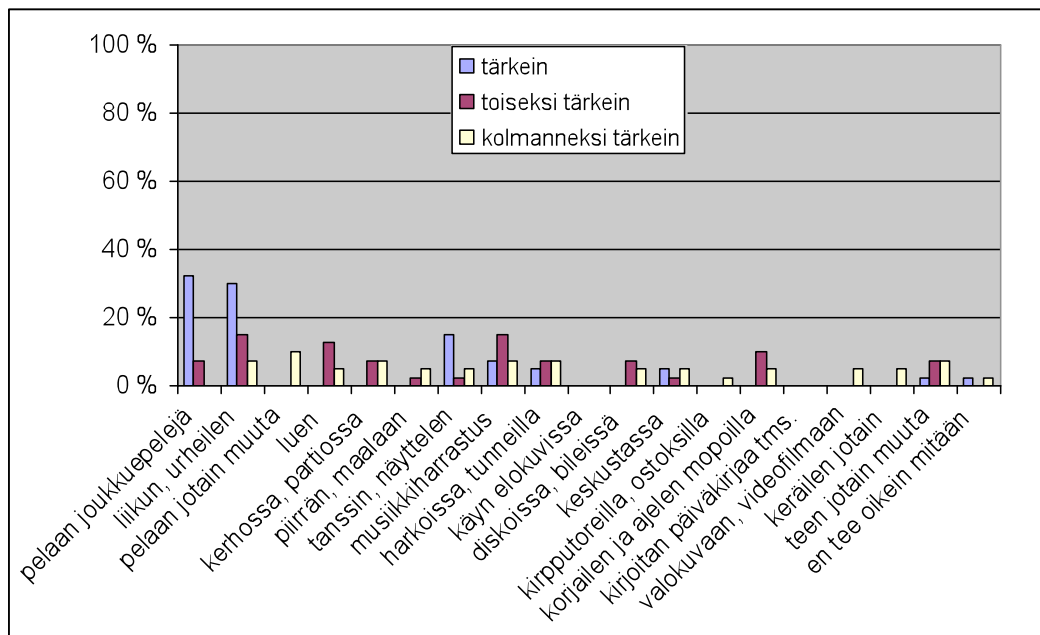
”Akvaariota.”

”Keulin pyörällä.”

”Olen netissä.”

”Oon kavereiden kanssa ulkona.”

Muutamia ääniä lapsilta saivat mopoilla ajelu ja niiden korjailu, vapaa-ajan viettäminen keskustassa tai kaupungilla, diskoissa ja bileissä käyminen, muu pelaaminen, kuten lautapelit tai roolipelit, piirtäminen tai maalaaminen, valokuvaaminen tai videofilmaaminen, keräily sekä kirpputoreilla tai ostoksilla käyminen. Pieni osa lapsista oli sitä mieltä, että ei tee viikoittain mielestään oikein mitään. Kukaan lapsista ei ilmoittanut käyvänsä viikoittain elokuvissa tai kirjoittavansa. (Kuvio 9.)

Kuvio 9. Asioita, joita lapset kertovat tekevänsä viikoittain.

Kartoitettaessa paikkoja, missä lapset olivat käyneet viimeisen vuoden aikana, eniten lapset kertoivat käyneensä elokuvissa, kuten kuviosta 10 voi havaita. Seuraavaksi eniten lapset kertoivat käyneensä jossakin muualla, kun lasketaan

yhteen tyttöjen ja poikien antamat äänet. Muiksi paikoiksi, joissa lapset olivat käyneet viimeisen vuoden aikana, he mainitsivat esimerkiksi käyneensä harrastuksissa tai muissa vapaa-ajan viettopaikoissa. Alla esimerkkejä lasten luettelemista muista paikoista, joissa he ovat käyneet viimeisen vuoden aikana.

”Kavereiden luona, kaupungilla ja kotona.”

”Huvipuistossa.”

”Jalkapallokentällä.”

”Kahvitupa Paussissa.”

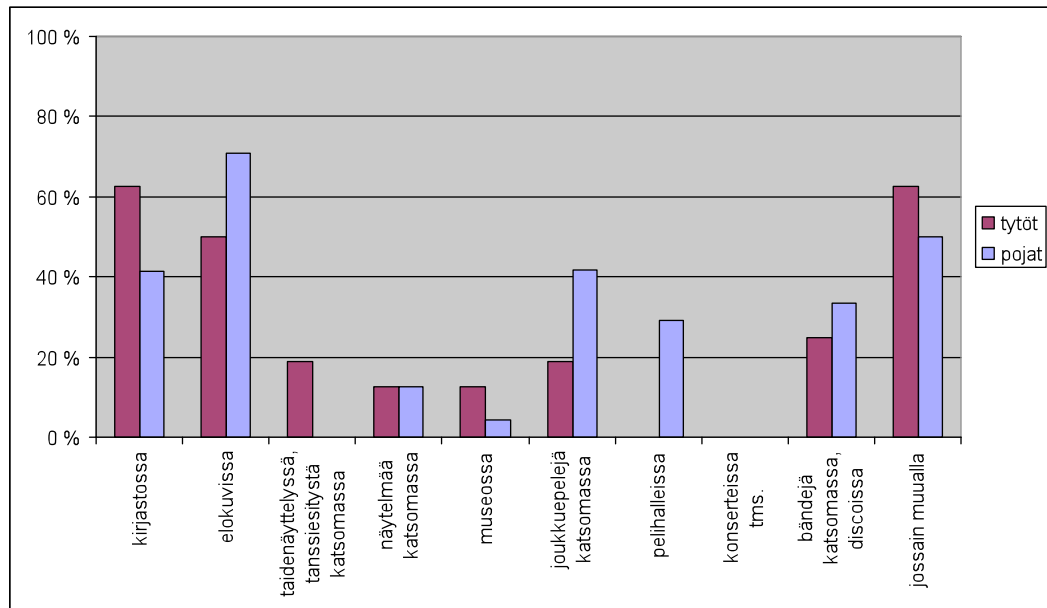
”Kalassa.”

”...hengaas...”

”Uimassa...”

”Ulkomailla.”

Laskettaessa yhteen tyttöjen ja poikien antamat äänet puolet lapsista mainitsi käyneensä viimeisen vuoden aikana kirjastossa. Samalla laskutekniikalla laskettuna hieman yli kolmasosa lapsista ilmoitti käyneensä joukkuepelejä katsomassa ja kolmasosa lapsista kertoi käyneensä bändejä katsomassa tai diskoissa. Muutamia ääniä lapsilta saivat tärkeysjärjestyksessä kerrottuna pelihalleissa käyminen, näytelmien katsominen, taidenäyttelyissä käyminen tai tanssiesitysten katsominen sekä museossa käyminen. Konserteissa ja klassista tai hengellistä musiikkia kuuntelemassa ei kertonut käyneensä kukaan lapsista. Paikat, joissa lapset kertoivat käyneensä viimeisen vuoden aikana on esitetty kuviossa 10 siten, missä tytöt ja pojat ovat käyneet.

Kuvio 10. Paikkoja, joissa lapset kertovat käyneensä viimeisen vuoden aikana.

Kartoitettaessa, missä lapset haluaisivat käydä useammin, eniten he toivoivat pääsevänsä käymään enemmän elokuvissa ja joukkuepelejä katsomassa, kun lasketaan yhteen tyttöjen ja poikien antamat äänet. Lapset haluaisivat käydä katsomassa useammin bändejä tai diskoissa. Hieman yli neljännes lapsista haluaisi käydä jossakin muualla, kuten huvittelupaikoissa tai sukulaisten luona, kuten kuvioista 11 näkyy. Alla muita paikkoja, joissa lapset haluaisivat käydä enemmän.

”Huvipuistoissa ja kylpylöissä.”

”Harrastuksissa.”

”Isän äidin luona.”

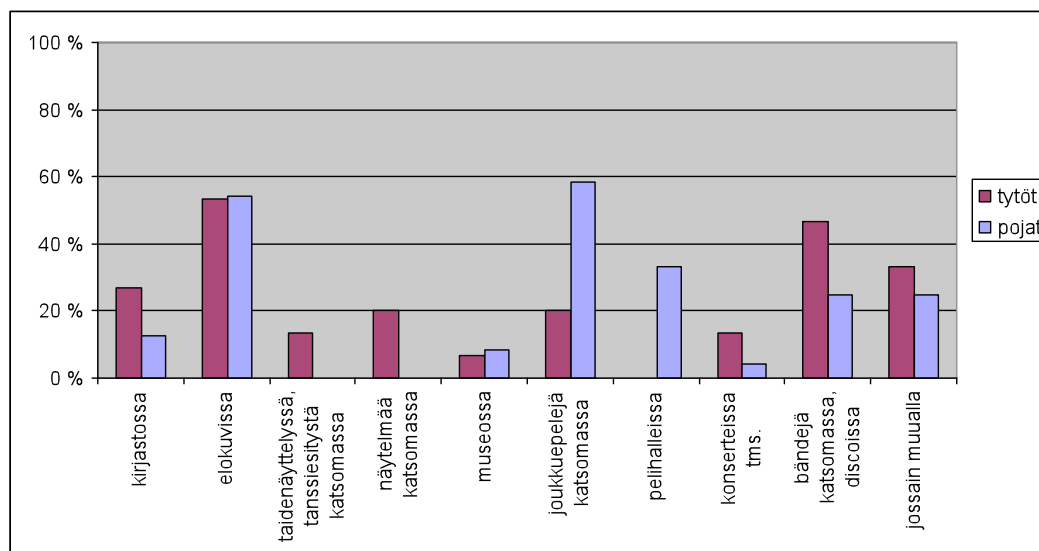
”Mettässä sienestämässä.”

”...kalakaupassa...”

”Vaasan uimahalli.”

Lapset haluaisivat käydä enemmän pelihalleissa, taidenäyttelyssä tai tanssiesitystä katsomassa. Lisäksi he haluaisivat käydä katsomassa näytelmää, museossa ja

konsernteissa tai klassista tai hengellistä musiikkia kuuntelemassa. Kuviossa 11 on esitetty paikkoja, joissa tytöt ja pojat haluaisivat käydä enemmän.

Kuvio 11. Paikkoja, joissa lapset haluaisivat käydä useammin (n=39).

5.5. Lasten henkinen hyvinvointi

Lasten henkistä hyvinvointia voidaan tarkastella monin eri tavoin kartoittamalla lasten hyvinvointia elämän eri osa-alueilla. Monet tämän tutkimukseen kyselyn kysymyksistä antavat tietoa lasten henkisestä hyvinvoinnista. Kyselyssä oli kuitenkin muutamia erityisiä kysymyksiä, joilla saatiin tietoa pääasiassa juuri lasten henkisestä hyvinvoinnista.

Lasten henkistä hyvinvointia kartoitettiin tiedustelemalla lasten kokemasta pelosta eri paikoissa. Lapsilta tiedusteltiin, kokevatko he yksinäisyyttä. Myös kiusaaminen oli aiheena kyselyssä. Lisäksi lapsilta kysyttiin, miten usein he kokevat pelkoa, yksinäisyyttä tai kiusaamista.

5.5.1. Pelon kokeminen

Lapsilta tiedusteltiin paikkoja, joissa he ovat kokeneet pelkoa. Heiltä kysyttiin myös, miten usein he ovat kokeneet pelkoa kyseisissä paikoissa. Kuten kuvioista 12 käy ilmi, lapset näyttivät pelkäävän eniten kotona yöllä. Yli kaksiviidesosaa lapsista kertoi kokevansa joskus kotona yöllä pelkoa ja muutamat pelkäsivät

usein. Tytöistä 44 % kertoi kokevansa pelkoa joskus yöllä kotona. Pojat kokivat pelkoa joskus kotona yöllä saman verran kuin tytöt (44 %). Usein pelkoa kotona yöllä koki tytöistä 18,8 % ja pojista 4,3 % ($\chi^2=2,35$, $df=2$, $p=.31$).

Kuten kuviosta 12 voi nähdä, lapset kokivat toiseksi eniten pelkoa illalla kaupungilla. Kaksiviidesosaa lapsista koki pelkoa joskus illalla kaupungilla ja joku mainitsi pelkäävänsä usein. Illalla kaupungilla liikkuesssa tytöistä koki pelkoa joskus 56,3 % ja usein 6,3 % ja pojista pelkoa koki joskus 30,4 %. Kolmanneksi eniten lapset pelkäsivät liikenteessä. Hieman alle kaksiviidesosaa lapsista koki joskus pelkoa liikenteessä ja joku kertoi pelkäävänsä usein liikenteessä. Tytöistä 62,5 % koki pelkoa joskus liikenteessä ja pojista pelkoa liikenteessä koki joskus 22,7 % ja usein 4,5 % ($\chi^2=4,69$, $df=2$, $p=.10$).

Lapset kertoivat kokevansa pelkoa neljänneksi eniten kaveriporukassa, kuten kuviosta 12 käy ilmi. Lähes kolmannes lapsista kertoi kokevansa joskus pelkoa kaveriporukassa. Viidenneksi eniten, yli neljäsosa lapsista, koki pelkoa joskus ulkona vapaa-ajalla. Kuudenneksi eniten lapset ilmoittivat pelkäävänsä kotona päivällä. Melkein neljännes lapsista koki pelkoa joskus kotona päivällä. Tytöistä 43,8 % kertoi kokevansa pelkoa joskus kotona päivällä ja pojista 9,1 % ($\chi^2=6,16$, $df=1$, $p=.01$). Seitsemänneksi eniten ääni lapsilta tuli pelon kokemiseen koulumatkalla. Hieman alle viidennes lapsista koki pelkoa joskus koulumatkalla ja joku koki pelkoa usein koulumatkalla. Lapset mainitsivat myös muita paikkoja, joissa he ovat kokeneet pelkoa joskus tai usein. Näiksi paikoiksi he olivat eritelleet esimerkiksi harrastuspaikkoja tai tarkoituksella jännittäviksi tehtyjä paikkoja. Alla mainintoja muista paikoista, joissa lapset kertoivat kokeneensa pelkoa.

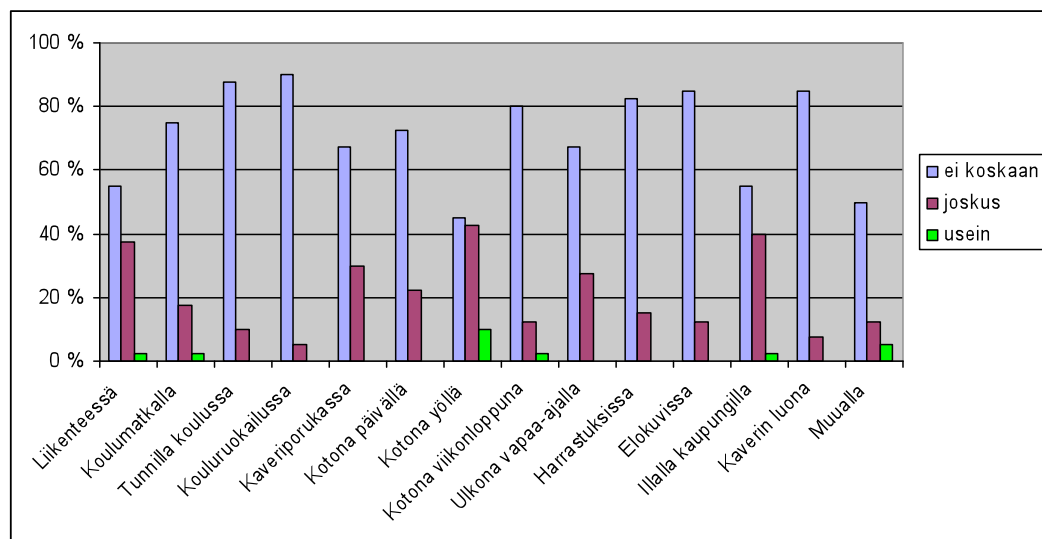
”Koulussa.”

”Eksyksissä.”

”...kummitusjunassa.”

”Tallilla, jos hevonen potkaisee.”

Kuten kuviosta 12 voi havaita, pieni osa lapsista kertoi kokevansa pelkoa joskus kotona viikonloppuisin ja joku kertoi pelkäävänsä usein kotona viikonloppuisin. Pieni osa lapsista koki pelkoa joskus harrastuksissa ja jotkut pelkäsivät joskus elokuvissa. Jotkut lapset kertoivat kokevansa pelkoa joskus koulussa tunnilla ja muutamat lapset kertoivat kokevansa pelkoa joskus kaverin luona tai kouluruokailussa. Tämän kysymyksen eri osiin oli vastannut useimmiten 97,5 % tai 95 % lapsista. Kysymyksen yhteen osaan oli vastannut 92,5 % lapsista.

Kuvio 12. Pelon kokeminen.

Pyydettyessä lapsia nimeämään pelottavin asia, vastauksia tuli 77,5 %:lta lapsista. Pelottavimmat asiat liittyivät tärkeysjärjestyksessä lueteltuna esimerkiksi johonkin tiettyyn esimerkkitilanteeseen, alkoholin vaikutuksen alaisina oleviin ihmisiin, murhaajiin, pikkueläimiin ja yöllä pelkäämiseen. Muutamat lapsista mainitsivat pelottavimmaksi asiaksi kotona olemisen, kiusaamisen ja pimeän. Lisäksi jotkut lapsista kokivat pelottavimmaksi asiaksi esimerkiksi läheisten ihmisten menettämisen, kiusaamisen, koulun, keskustassa liikkumisen ja hukkumisen. Alla lasten esiin tuomia asioita, joita he kokivat pelottavimmiksi asioiksi.

”En halua menettää läheisiä ihmisiä.”

”Jos kaverit kiusaa.”

”Kun pitää mennä nukkumaan.”

”...jos tulee joku juoppo vastaan.”

”Massamurhaaja.”

”Hukkumista.”

Pyydettyessä nimeämään toiseksi pelottavin asia, vastaus saatiin 52,5 %:lta lapsista. Pelottavat asiat tärkeysjärjestyksessä kerrottuna liittyivät esimerkiksi johonkin tiettyyn esimerkkitalanteeseen, kidnappajiin, juopuneisiin ihmisiin, pimeään, sotaan ja ulkona liikkumiseen yöllä. Lapset kertoivat pelkäävänsä myös aikuisten huutoa, koulua, pikkueläimiä ja rosvoja. Alla asioita, joita lapset kokivat toiseksi pelottavimmiksi.

”Futiksessa.”

”Jos aikuiset huutaa.”

”Kidnappaajat.”

”Kotona, jos tulee ovelle joku tyyppi.”

”Käärmeitä.”

”Outoja ääniä.”

”Pakettiautot pimeällä.”

”Sotia.”

”Tulipaloa, jossa menettäisin kaikki tavarani.”

Kysymyksen jatkuessa pyydettiin nimeämään kolmanneksi pelottavin asia. Vastaus saatiin 22,5 %:lta lapsista. Pelottaviksi asioiksi nimetyt asiat olivat yksittäisiä mainintoja liittyen esimerkiksi korkeiden paikkojen pelkoon, kotona yksin olemiseen, kuolemiseen tai sairauksiin. Perheenjäseniin tai heidän menettämiseensä liittyi muutamien lasten vastaukset. Alla lasten esiin tuomia asioita kysyttäessä kolmanneksi pelottavimpia asioita.

”Et perheenjäsen kuolis.”

”Isäni.”

”Korkeita paikkoja.”

”Kotona yksin.”

”Kujat.”

”Kuolemaa.”

”Taudit.”

Pyydettyessä lapsia nimeämään pelottavia asioita tärkeysjärjestyksessä, heitä pyydettiin myös kertomaan syitä, miksi he pelkäävät mainitsemiaan asioita. Suurin osa lapsista kertoi pelkäävänsä nimeämiään asioita, koska voi tapahtua jotain ikävää, kuten kuolla, joku voi tappaa, kidnapata tai seurata eikä tiedä, mitä tapahtuu. Toiseksi tärkeimmäksi pelkojensa syyksi lapset mainitsivat pimeään. Pimeällä ei näe ja asiat näyttävät tai kuulostavat pelottavilta ja hahmoja tai ääniä voi säikähtää. Muutamit kertoivat pelkäävänsä aaveita ja henkiolentoja. Kolmanneksi tärkeimmäksi pelkojensa syyksi lapset arvioivat menettämisen. He eivät halua menettää läheisiään, luopua elämistään tai kadottaa heille tärkeitä esineitä. Muutamit lapset kertoivat pelkojensa syiden juontavan katsomistaan elokuvista tai kauhuleffoista. Muutamit lapset kertoivat pelkojen syyksi, että eivät selviydy tilanteesta, kuten kokeesta, tai jos tulee paljon läksyjä.

5.5.2. Yksinäisyyden kokeminen

Lapsista 20 % kertoi kokevansa yksinäisyyttä jossakin paikassa. Pieni osa lapsista koki yksinäisyyttä koulussa tunnilla ja koulussa välitunnilla. Lapsista 10 % tunsi yksinäisyyttä kotona ja 10 % lapsista tunsi yksinäisyyttä myös pihalla. Lapsista 7,5 % tunsi olonsa yksinäiseksi harrastuksissa. Tähän kysymykseen oli vastannut 97,5 % lapsista.

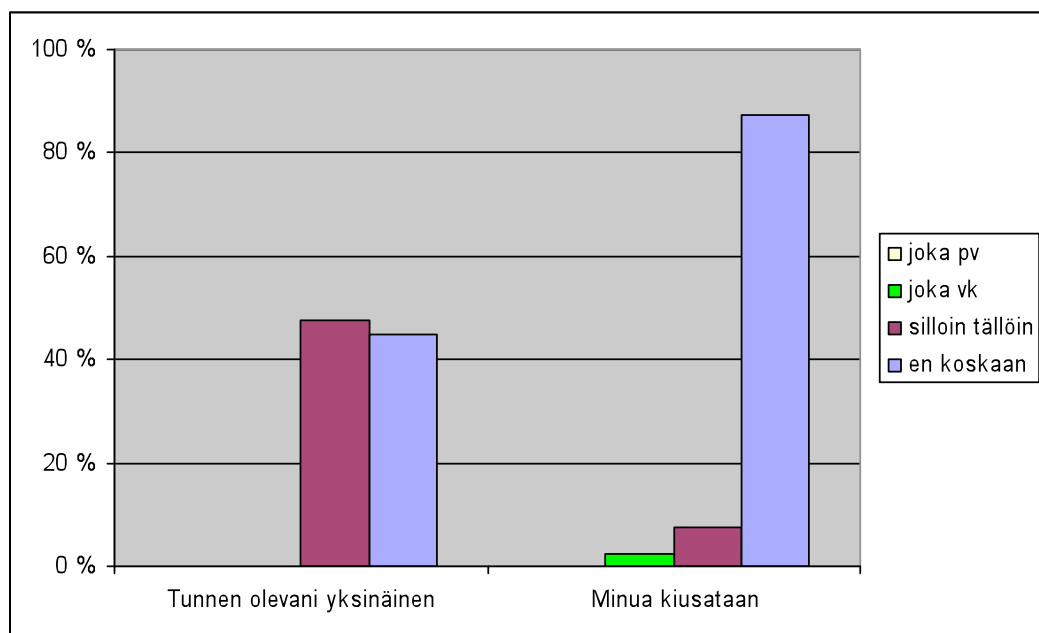
Kuten kuviosta 13 voi nähdä, melkein puolet lapsista koki olevansa yksinäinen silloin tällöin. Toinen puoli lapsista kertoi, että ei ole koskaan yksinäinen. Tähän

kysymykseen oli vastannut 92,5 % lapsista. Yksinäisyyden kokemiseen liittyen ei ollut merkittävää eroa tyttöjen ja poikien välillä.

5.5.3. Kiusaamisen kokeminen

Lapsista 10 % koki, että heitä kiusataan. Heistä 7,5 % koki kiusaamista harrastuksissa. Lapsista 5 % kertoi, että heitä kiusataan koulussa välitunnilla. Koulussa tunnilla tai koulumatkalla ei kukaan lapsista kokenut tulevansa kiusatuksi. Pieni osa lapsista koki kiusaamista kotona ja vapaa-ajalla ulkona. Tähän kysymykseen oli vastannut 97,5 % lapsista.

Kysyttäessä, miten usein lapsia kiusataan, suurin osa lapsista sanoi, että heitä ei kiusata koskaan. Pieni osa lapsista koki että heitä kiusataan silloin tällöin. Joka viikko kiusatuksi koki tulevansa jotkut lapsista. (Kuvio 13.) Tähän kysymykseen oli vastannut 97,5 % lapsista. Kiusaamisen kokemiseen liittyen ei ollut merkittävää eroa tyttöjen ja poikien välillä.

Kuvio 13. Yksinäisyyden ja kiusaamisen kokeminen.

5.6. Lasten kokemukset omasta elämästään

Lasten kokemusta omasta elämästään ja sen hallinnasta kartoitettiin kyselyssä monin eri kysymyksin. Lapsilta tiedusteltiin heidän elämässään tapahtuneista muutoksista viimeisen vuoden aikana. Lasten kokemia tarpeita kartoitettiin yhdellä kysymyksellä. Lapsilta kysyttiin mielipidettä siitä, miten he kokevat voivansa vaikuttaa eri asioihin elämässään ja Laihialla.

Lasten tyytyväisyyttä itseensä ja elämäänsä kartoitettiin muutamalla kysymyksellä. Myös lasten tulevaisuuden suunnitelmista kysyttiin. Lisäksi lapsille annettiin mahdollisuus kertoa muita asioita itsestään ja elämästään, mikäli he halusivat.

5.6.1. Elämänmuutokset

Lapsilta kysyttiin, onko heidän elämässään tapahtunut suuria elämänmuutoksia viimeisen vuoden aikana. Heiltä tiedusteltiin myös millaisia suuria elämänmuutoksia heidän elämässään oli ollut viimeisen vuoden aikana, mikäli niitä oli ollut. Lapsista 20 % oli sitä mieltä, että viimeisen vuoden aikana heidän elämässään oli tapahtunut suuria muutoksia.

Lapsista 7,5 % kertoi menettäneensä läheisen aikuisen, kuten isoisän. Lapsista 5 % kertoi muuttaneensa paikkakuntaa ja 5 % lapsista mainitsi heidän perheensä muuttaneen uuteen asuntoon. Pieni osa lapsista ilmoitti viimeisen vuoden aikana tapahtuneen muuta merkittävää, kuten vaihtaneensa koulua, läheisen sairastuneen tai lemmikin kuolleen. Kukaan vastanneista lapsista ei ilmoittanut menettäneensä ystävää eikä vanhempiansa joutuneen työttömäksi viimeisen vuoden aikana. Suurimpaan osaan tämän kysymyksen eri osioista olivat vastanneet kaikki lapset, muutamiiin osioihin oli vastannut 97,5 % lapsista.

Kysyttäessä, miten tapahtuneet elämänmuutokset olivat vaikuttaneet lasten elämään, lapsista 10 % vastasi, että tapahtumat olivat hankaloittaneet heidän elämäänsä. Lapsista 10 % oli sitä mieltä, että muutokset eivät olleet vaikuttaneet heidän elämäänsä mitenkään. Lapsista 2,5 % kertoi muutosten helpottaneen heidän elämäänsä.

Lapsilta tiedusteltiin, miten heidän elämässään tapahtuneet suuret muutokset olivat hankaloittaneet heidän elämäänsä. He kertoivat esimerkiksi toisen vanhemman muuttaneen tai jonkun läheisen kuolleen. Muutamat kokivat huolta läheisistään. Alla lasten kertomia asioita kysyttäessä, miten heidän elämässään tapahtuneet suuret muutokset olivat hankaloittaneet heidän elämäänsä.

”Ei näe kavereita.”

”Isä on muuttanut, en voi nähdä häntä aina.”

”...molemmat isoisät ovat kuolleet.”

”Olen liian huolestunut isoisästäni.”

Lapsilta kysyttiin, miten heidän elämässään tapahtuneet suuret muutokset olivat helpottaneet heidän elämäänsä. He kertoivat muutosten vaikuttaneen positiivisesti perheen ilmapiiriin. Perheenjäsenten kokema elämänlaatu oli parantunut. Alla maininta, miten lasten elämässä tapahtuneet suuret muutokset olivat helpottaneet lasten elämään heidän omasta mielestään.

”Kaikki meidän perheessä on onnellisempia.”

5.6.2. Tarpeet

Kartoitettaessa, mitä lapset tarvitsisivat mielestään välttämättä itselleen, eniten lapset vastasivat tarvitsevansa kavereita itselleen, kuten kuviosta 14 käy ilmi. Seuraavaksi eniten lapset toivoivat omaa huonetta ja tietokonetta, kun lasketaan yhteen niiden tärkeimpinä ja toiseksi tärkeimpinä asioina saamat äänet. Tytöt ja pojat ilmoittivat yhtä paljon tarvitsevansa itselleen välttämättä kavereita ja tietokoneen. Pieni osa lapsista toivoi jotain muuta itselleen, kuten uskoa tai harrastuksia. Alla lasten kertomia muita asioita, joita he kertoivat tarvitsevansa itselleen välttämättä.

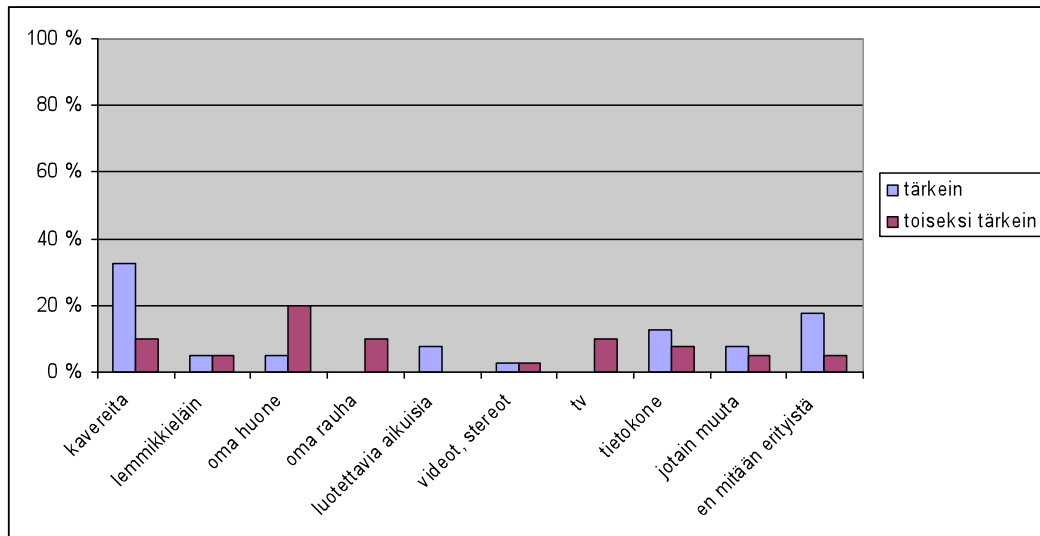
”Jalkapallo.”

”Jeesusta.”

”Kuulokkeita.”

”Pelejä.”

Kuten kuviosta 14 voi havaita, jotkut lapsista toivoivat omaa rauhaa. Muutamat lapsista kertoivat tarvitsevansa videot, stereot tai television. Yli viidennes lapsista sanoi, ettei tarvitse itselleen välttämättä mitään erityistä.

Kuvio 14. Asioita, joita lapset kokevat tarvitsevansa välttämättä itselleen.

5.6.3. Vaikutusmahdollisuudet

Lapsilta kysyttiin, mihin asioihinsa he voivat vaikuttaa. Eniten lapset vastasivat voivansa vaikuttaa siihen, mitä vaatteita he käyttävät (Kuvio 15). Tytöille ja pojille oli yhtä tärkeää, että he voivat vaikuttaa siihen, mitä vaatteita he käyttävät.

Kuten kuviosta 15 käy ilmi, lapset vastasivat voivansa vaikuttaa seuraavaksi eniten siihen, ketkä ovat heidän kavereitaan. He kokivat sen joko tärkeimmäksi, toiseksi tärkeimmäksi tai kolmanneksi tärkeimmäksi asiaksi. Tytöille ja pojille oli yhtä tärkeää, että he voivat vaikuttaa, ketkä ovat heidän kavereitaan. Kolmanneksi eniten lapset kokivat voivansa vaikuttaa harrastuksiinsa. Harrastuksiin vaikuttaminen oli 50 %:lle pojista tärkein asia, 28,6 %:lle pojista toiseksi tärkein asia ja 21,4 %:lle pojista kolmanneksi tärkein, mihin he voivat vaikuttaa. Vastaavasti tytöistä kertoi 25 % tärkeimmäksi asiaksi, 62,5 % toiseksi

tärkeimmäksi asiaksi ja 12,5 % kolmanneksi tärkeimmäksi asiaksi mahdollisuudet vaikuttaa harrastuksiinsa.

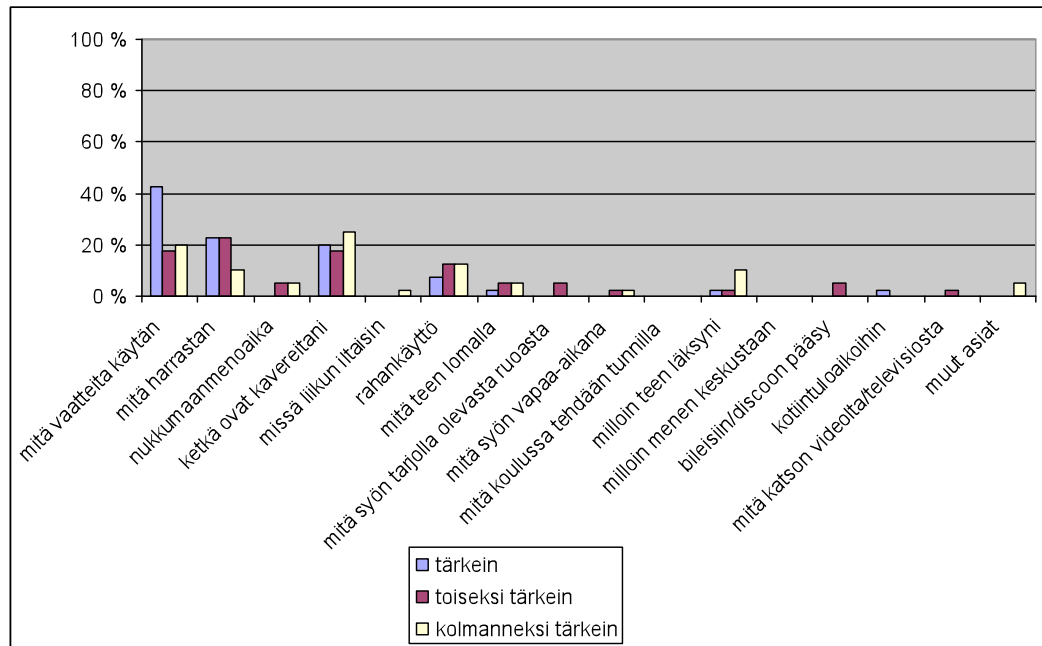
Kuten kuvioista 15 voi havaita, lapsista osa kertoi voivansa vaikuttaa siihen, miten he kuluttavat rahansa. Muutamat lapsista vastasivat voivansa vaikuttaa siihen, milloin he tekevät läksynsä tai mitä he tekevät lomalla. Jotkut lapsista kertoivat voivansa vaikuttaa, milloin menevät nukkumaan.

Pieni osa lapsista kertoi voivansa vaikuttaa siihen, mitä he syövät tarjolla olevasta ruoasta ja mitä he syövät vapaa-ajalla. Jotkut lapsista kertoivat voivansa vaikuttaa, milloin he pääsevät bileisiin tai diskoon. Muutamat lapset mainitsivat voivansa vaikuttaa johonkin muihin asioihinsa, kuten siivoukseen tai omaan tyyliinsä. (Kuvio 15.) Alla lasten mainitsemia muita asioita, joihin he kertoivat voivansa vaikuttaa.

”Huoneen siivoukseen.”

”Miten laitan hiukseni.”

Muutamat lapset kertoivat voivansa vaikuttaa siihen, missä he liikkuvat iltaisin ja kotiintuloaikoihinsa. Jotkut ilmoittivat voivansa vaikuttaa siihen, mitä he katsovat videolta tai televisiosta. Kukaan lapsista ei vastannut voivansa vaikuttaa siihen, mitä koulussa tehdään tai milloin he menevät keskustaan. (Kuvio 15.)

Kuvio 15. Asioita, joihin lapset kokevat voivansa itse vaikuttaa.

Lapsilta tiedusteltiin, mihin asioihinsa he haluaisivat vaikuttaa enemmän. He vastasivat haluavansa vaikuttaa enemmän esimerkiksi vaatteisiinsa. Lapset haluaisivat vaikuttaa myös enemmän vapaa-ajan viettoonsa. Alla listaa asioista, joihin lapset kertoivat haluavansa vaikuttaa enemmän.

”...mitä harrastan ja että miten käytän rahani.”

”...pääsis enemmän diskoihin.”

”Että saan laittaa meikkiä.”

”Haluaisin vaikuttaa, että Laihialle tulisi uusi jalkapallohalli.”

”Kotiintuloaikoihin.”

”...milloin menen nukkumaan, mitä koulussa tehdään tunnilla ja kuinka kauan saan olla tietokoneella.”

”Vaatteisiin.”

Kysyttäessä lapsilta, onko lapsilla riittävästi vaikutusmahdollisuuksia heidän mielestään Laihialla, lapsista 92,7 % vastasi kysymykseen. Vastanneista lapsista 85 % oli sitä mieltä, että Laihialla on lapsille riittävästi vaikutusmahdollisuuksia ja lapsista 7,5 % oli sitä mieltä, että vaikutusmahdollisuuksia ei ole riittävästi. Lapset eivät kuitenkaan osanneet eritellä tarkemmin, miksi heistä tuntuu, että Laihialla ei ole lapsille riittävästi vaikutusmahdollisuuksia.

Lapsilta kysyttiin, mihin asioihin he haluaisivat olla vaikuttamassa Laihialla. Vastauksia tuli 60 %:lta lapsista. Asiat, joita lapset mainitsivat, liittyivät esimerkiksi harrastusmahdollisuuksiin, nuorisotyöhön ja turvallisuuteen. Alla asioita, joita lapset toivat esille kysyttäessä, mihin asioihin he haluaisivat olla vaikuttamassa Laihialla.

”Ehkä nuorisotyöhön.”

”Että kunta järjestäisi enemmän tilaisuuksia.”

”Jalkapallohallin rakentamiseen.”

”Koulujen määrärahoihin, pyörätiet/katuvalot omaan kylään...”

”Koulukyydityksiin, koulupäiviin ja lomiin.”

”...että pyörätie rakennettaisiin vähän pidemmälle Tampereelle päin, koska joudun menemään tien reunaan pitkin pyörällä.”

”Teiden kunnossapitoon.”

”Tuntien pituuteen.”

”Turvallisuuteen.”

5.6.4. Tyytyväisyys itseensä ja elämäänsä

Avoimessa kysymyksessä lapsia pyydettiin kertomaan, mihin he **ovat itsessään tyytyväisiä**. Lapsista 90 % vastasi kysymykseen. Asiat, joita lapset toivat esille vastauksissaan, liittyivät esimerkiksi ulkonäköön, luonteeseen, kaverisuhteisiin,

koulumenestykseen ja harrastuksiin. Alla esimerkkejä lasten maininnoista, mihin asioihin he ovat itsessään tyytyväisiä.

”En ole lihava.”

”Että olen minä.”

”Hiuksiin ja kasvoihin.”

”Huumorintaju, luotettavuus.”

”Hyvät kaverit ja hyvä koulussa.”

”Hyvät koenumerot, hyvä tanssimaan ja ratsastamaan.”

”Kielitaitoon, sosiaalisuuteeni.”

”Kuntoon.”

”Musiikillisiin taitoihini.”

”Olen aika kärsivällinen ja mielestäni ihan mukava.”

”TerveYTEEN.”

”Urheilullisuuteen/harrastuksiin.”

Analysoitaessa, mihin asioihin lapset olivat itsessään tyytyväisiä, suurin osa vastasi olevansa tyytyväinen taitoihinsa ja menetykseensä harrastuksissa tai koulussa. Seuraavaksi eniten lapset kertoivat olevansa tyytyväisiä luonteeseensa ja ulkonäköönsä liittyviin asioihin. Myös se, että on kavereita, koettiin tärkeäksi asiaksi. Lisäksi lapset mainitsivat muutamia muita asioita, joihin he ovat itsessään tyytyväisiä.

Lapsista 60 % vastasi kysymykseen, jossa kysyttiin, mihin asioihin he **eivät ole itsessään tyytyväisiä**. Vastaukset liittyivät suurelta osin samoihin asioihin kuin mihin toinen osa lapsista oli luetellut edellisessä kysymyksessä olevansa tyytyväisiä itsessään. Lapset kokivat tyytymättömyyttä esimerkiksi luonteeseen,

ulkonäköön, koulumenestykseen ja taitoihinsa. Alla esimerkkejä asioista, joihin lapset kertoivat olevansa tyytymättömiä itsessään.

”En ole hyvä kuvaamataidossa.”

”En saa omaa huonetta.”

”...suutun helposti.”

”Hampaisiin.”

”Kehooni.”

”Minun pitäisi useammin ajaa muiden etua.”

”...olen lyhyt...”

”Epäliikunnallisuuteen.”

”Viime aikoina on jäänyt läksyt usein tekemättä.”

”Äänekkyyteen...”

Analysoitaessa, mihin lapset eivät olleet itsessään tyytyväisiä, suurin osa vastauksista liittyi ulkonäköön. Toiseksi eniten tyytymättömyyttä kohdistui taitoihin sekä koulu- ja harrastusmenestykseen. Muutamit lapset mainitsivat olevansa tyytymättömiä vähän kaikkeen tai moneen asiaan itsessään. Muutamit lasten vastauksista liittyivät luonteeseen tai johonkin muuhun asiaan.

Kysyttäessä lapsilta, millaista heidän elämänsä oli juuri nyt, lapsista 92,5 % vastasi kysymykseen. Suurin osa lapsista vastasi elämänsä olevan onnellista (47,5 %) tai mielekästä (37,5 %). Pieni osa lapsista vastasi elämänsä olevan juuri nyt vaikeaa tai jotain muuta. Lapsia pyydettiin kertomaan, miksi heidän elämänsä on juuri nyt vaikeaa. Syy liittyi taitoihin. He kokivat turhautumista.

”En osaa tehdä mitään mitä haluan.”

Lapsia pyydettiin kertomaan tarkemmin, millaista heidän elämänsä oli juuri nyt, mikäli he olivat vastanneet sen olevan jotain muuta. Lapset kuvailivat elämäänsä muilla kuin annetuilla adjektiiveilla. Jotkut totesivat elämänsä olevan tavallista tai jotenkin negatiivista.

”Normaalia.”

”Tylsää.”

5.6.5. Tulevaisuuden suunnitelmat

Lapsilta kysyttiin, mitkä asiat olivat heille tulevaisuudessa tärkeitä. Lähes neljäsosa lapsista koki perheen perustamisen tulevaisuudessa tärkeänä asia. Melkein viidesosalle lapsista ammatin hankkiminen, työn löytäminen tai jokin muu asia oli tulevaisuudessa tärkeää. Jokin muu asia, minkä lapset kokivat itselleen tärkeäksi tulevaisuudessa, saattoi olla kaikki tulevaisuudessa tärkeiksi asioiksi ehdotetut vaihtoehdot yhdessä. Lapset saattoivat myös nimetä haaveammatin. Jotkut toivoivat saavansa itselleen jotakin ja toiset unelmoivat hyvästä elämänlaadusta. Alla muita asioita, joita lapset kokivat tulevaisuudessa tärkeiksi. (Taulukko 3.)

”Ammatin hankkiminen, työn löytäminen ja opiskelemaan pääseminen.”

”Että minusta tulisi jalkapalloammattilainen.”

”Oman ponin saaminen.”

”Onnellinen elämä.”

Perheen perustaminen sai eniten kannatusta tyttöjen äänistä. Pojista muutamat kokivat perheen perustamisen tärkeänä asiana tulevaisuudessa. Toiseksi eniten ääniä tytöiltä sai ammatin hankkiminen, kun taas pojista ammatin hankkimista piti tärkeänä muutama. Poikien äänistä työn löytäminen sai eniten kannatusta, kun taas tytöistä kukaan ei antanut ääntään kohtaan työn löytäminen. ($\chi^2=12,23$, $df=6$, $p=.06$)

Taulukko 3. Lasten tulevaisuudessa tärkeiksi kokemat asiat (n=39).

		TULEVAISUUDESSA MINULLE ON TÄRKEÄÄ							
		perheen perust.	ammatin hankk.	työ	kuuluisuus	opiskelu	muu	ei mikään	yhteensä
tyttö	määrä	6	5	0	1	1	3	0	16
	% sukupuoli	37,5	31,3	0	6,3	6,3	18,8	0	100
	% tulevaisuudessa tärkeää	66,7	71,4	0	33,3	33,3	42,9	0	41
poika	määrä	3	2	7	2	2	4	3	23
	% sukupuoli	13	8,7	30,4	8,7	8,7	17,4	13	100
	% tulevaisuudessa tärkeää	33,3	28,6	100	66,7	66,7	57,1	100	59
yhteensä	määrä	9	7	7	3	3	7	3	39
	% sukupuoli	23,1	17,9	17,9	7,7	7,7	17,9	7,7	100
	% tulevaisuudessa tärkeää	100	100	100	100	100	100	100	100

5.6.6. Lisätietoja lasten elämästä

Viimeisenä kysymyksenä lapsille tehdyssä kyselyssä oli, haluavatko lapset kertoa vielä jotain muuta itsestään. Lapsista 12,5 % vastasi muutamalla sanalla tähän kysymykseen. Lapset halusivat kertoa esimerkiksi enemmän harrastuksistaan. Alla muutama esimerkki, mitä muuta lapset vielä halusivat kertoa itsestään.

”Harrastan tanssia.”

”Tykkään jalkapallosta ja kitaransoitosta.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tässä luvussa tarkastellaan tutkimusta kokonaisuutena. Tarkastelu liittyy koko tutkimusprosessiin sekä tutkimustuloksiin. Tämän tutkimuksen tutkimustuloksia verrataan pääasiassa Kiilin (1998) ja Kettusen (2008) tutkimuksissa saatuihin tuloksiin sekä kouluterveyskyselyn (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2011a) tuloksiin.

Kiilin (1998) tutkimukseen osallistuneet lapset olivat 5.- ja 7.-luokkalaisia, joten Kiilin tutkimuksessa saadut tulokset sopivat hyvin verrattaviksi tämän tutkimuksen tutkimustuloksiin. Kettusen (2008) tutkimuksen kohderyhmänä olivat samanikäiset eli 6.-luokkalaiset lapset. Kouluterveyskyselyn kohderyhmänä on ollut hieman vanhemmat lapset. Tämän tutkimuksen tuloksia verrataan kouluterveyskyselyyn osallistuneiden 8.- ja 9.-luokkalaisten lasten vastauksiin. Tuloksia verrataan kuitenkin kouluterveyskyselyn tuloksiin, sillä kouluterveyskyselyssä on kattavasti tietoa suomalaisten lasten hyvinvoinnista ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Kouluterveyskyselyssä on kyse myös lasten omasta kokemuksesta hyvinvointinsa liittyen, kuten tässäkin tutkimuksessa, ja kouluterveyskyselyn tulokset ovat melko luotettavia.

Johtopäätökset ja pohdinta –luku sisältää tutkijan ajatuksia, ihmettelyä ja pohdintaa tutkimustuloksiin liittyen. Luvun lopussa pohditaan tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä. Viimeisenä luvussa esitetään ajatuksia mahdollisista jatkotutkimusaiheista.

6.1. Lasten kokemus omasta hyvinvoinnistaan

Suurin osa laihialaisista 6.-luokkalaisista lapsista kokee oman hyvinvointinsa hyväksi tai kohtalaiseksi. Tutkimustuloksia analysoitaessa on ollut ilo huomata, että suurimmalla osalla lapsista asiat niin kotona kuin koulussa ovat suhteellisen hyvin. Joukossa on kuitenkin pieni osa lapsia, joiden vastauksista heijastuu paha oloa ja pelkoa sekä tyytymättömyyttä elämään ja itseänsä kohtaan. Muutamien lasten vastaukset viestittävät kiusaamisesta, ongelmista kotona tai pahoinvoinnista

ja masennuksen oireista. Joillekin lapsille elämä näyttäytyy liian suurena palana kakkua. Näiden lasten kokemus omasta hyvinvoinnistaan aiheuttaa jopa huolta.

Kysely suoritettiin Hulmin, Isokylän, Kylänpään ja Perälän kouluilla. Koska kohderyhmänä olleista lapsista suurin osa asui keskustan ulkopuolella, melkein kaikki lapsista ilmoittivat asuvansa omakotitalossa. On otettava huomioon, että mikäli kysely olisi toteutettu myös Kirkonkylän koululla, olisi asumismuodoissa ollut enemmän vaihtelua ja suurempi osa lapsista olisi melko varmasti asunut kerros- ja rivitaloissa. Jos Kirkonkylän koulu olisi ollut tutkimuksessa mukana, olisi lasten vastauksissa saattanut olla muutenkin enemmän hajontaa.

Suurin osa laihialaisista 6.-luokkalaisista lapsista asuu ydinperheessä ja melkein kaikilla on sisaruksia. Kiilin (1998, 67) tutkimuksessa paljon suurempi osa lapsista asui muissa kuin ydinperheissä. Laihialaiset lapset voivat täten olla tyytyväisiä siitä, että sekä isä että äiti ovat läsnä heidän arjessaan, sillä ydinperheiden määrä on huomattavasti vähentynyt maassamme (Väestöliitto 2012). Kysyttäessä lapsilta asioita, jotka lisäisivät heidän kotona viihtymistään, tärkeiksi asioiksi nousivat yhteinen aika perheen kesken sekä perheen sosiaaliset suhteet. Lapset kokivat tärkeäksi hyvät suhteet sisaruksiinsa, he halusivat perheen yhteistä aikaa kesken ja pitivät tärkeänä lähellä asuvia kavereita. On hyvä, että lapset arvostavat perheen sosiaalisia suhteita ja ymmärtävät niiden tärkeyden. Kukaan ei pärjää yksin tässä maailmassa, eikä ole tarkoituskaan, ja juuri perheen sisäiset suhteet vaikuttavat suuresti ihmisten hyvinvointiin.

Tutkimustuloksia analysoitaessa on ollut erityisen ilahduttavaa huomata, että kaikki vastanneista laihialaisista 6.-luokkalaisista lapsista kertoo viihtyvän hyvin tai kohtalaisesti kotona ja koulussa. Vastaavasti Kiilin (1998, 72) tutkimukseen osallistuneista lapsista kaikki eivät viihtyneet kotona ja koulussa. Kun tässä tutkimuksessa lapsilta kysyttiin, miten he kokevat viihtyvän kotona ja koulussa, kukaan lapsista ei vastannut viihtyvän huonosti kummassakaan paikassa. Uskon, että lasten vastauksista olisi tullut esille, mikäli lapsilla olisi ollut erityisiä ongelmia koulussa, koska he toivat vastauksissaan esille monia tärkeitä asioita ja kertoivat kyselyssä elämästään. Lapset ilmoittivat myös koulunkäynnin sujuvan hyvin tai kohtalaisesti, joten tuntuu, että lapsilla on asiat koulussa melko

hyvin. Kouluterveyskyselyyn (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2011a) vastanneista 8.- ja 9.-luokkalaisista lapsista suurin osa pitää koulunkäynnistä melko paljon tai melko vähän. Saattaa olla, että myös tähän tutkimukseen osallistuneet lapset pitävät koulunkäynnistä siis vähemmän muutaman vuoden kuluttua. Tärkeää on kuitenkin se, että lapset kokevat koulunkäynnin sujuvan vielä 6.-luokalla hyvin eikä se ole jo *valmiiksi* vastenmielistä. Näin ollen murrosiässä mahdollisesti tapahtuva pieni notkahdus koulunkäynnissä ei välttämättä aiheuta suurempia ongelmia.

Tärkein asia, joka lasten mielestä parantaisi heidän kouluviihtyvyyttä, olisi se, että he saisivat itse enemmän päättää, mitä tunneilla tehdään ja että koulussa olisi enemmän sellaisia aineita, joista he pitävät. Myös Kiilin (1998, 73) tutkimuksen mukaan lasten päätösvalta tunteihin ja niiden sisältöön lisäisi kouluviihtymistä. Olisi ehkä paikallaan miettiä uusia tapoja, joiden avulla lapset voisivat osallistua enemmän tuntien ja niiden sisällön suunnitteluun. Voisi olla esimerkiksi päiviä, jolloin lapset voisivat enemmän vaikuttaa koulupäivän sisältöön. Kettusen (2008, 45) tutkimuksessa lapset kokivat koulupäivän pituuden jokseenkin huonona. Myös tässä tutkimuksessa lapset mainitsivat kouluviihtymistä parantavaksi tekijäksi sen, jos koulupäivän kesto ja oppituntien pituutta lyhennettäisiin. Näin ollen olisi varmasti hyvä, että viikoittainen tuntimäärä jakautuisi hyvin tasaisesti koulupäiville. Kokeilumielessä voisi myös testata, kokevatko lapset oppituntien pituuden sopivampana, jos muutaman kerran viikossa pidettäisiin kaksi oppituntia samaa ainetta peräkkäin, jolloin niiden jälkeen oleva välitunti voisi olla tuplasti pidempi.

Kavereiden tärkeys tuli esille monen eri kysymyksen vastauksissa. Myös Kettusen (2008, 46) tutkimuksesta käy ilmi, että kaverit ovat lapsille erittäin tärkeitä. Tässä tutkimuksessa lapset pitivät tärkeänä, että heillä on kavereita, he saavat itse päättää, ketkä ovat heidän kavereita ja kysyttäessä, mitä he tarvitsevat välttämättä itselleen, he vastasivat tarvitsevansa kavereita. On tärkeää, että lapsilla on hyviä kaverisuhteita ja he kokevat kuuluvansa porukkaan. Lapset toivoivat myös omaa tilaa; omaa huonetta ja omaa rauhaa. Varhaisnuoruutta elävät lapset alkavat itsenäistyä ja oman tilan kaipuu lisääntyy itsenäistymisen myötä. Kiilin (1998, 78)

tutkimuksessa 5.- ja 7.-luokkalaiset lapset ilmoittivat tarvitsevansa pääasiassa samoja asioita kuin tähän tutkimukseen osallistuneet lapset; omaa rauhaa ja kavereita.

Tietokone ja Internet tulivat esille myös monen eri kysymyksen vastauksissa. Lapset kokivat tärkeänä mahdollisuudet tietokoneen käytölle. Usean tunnin pelaaminen päivässä ei ole hyvästä, mutta uskon, että suurin osa lapsista ja nuorista pitää sosiaalisia suhteitaan yllä tietokoneen avulla. Tämä muuttaa ajatusta tietokoneella istumisesta positiivisempaan suuntaan. Sosiaalinen media on nykypäivää. Kiilin (1998, 78) tutkimuksessa lapset toivoivat televisiota. Hänen tutkimuksensa aikoihin tietokone ei ollut vielä niin jokapäiväinen asia kuin nykyään. Tähän tutkimukseen osallistuneet lapset toivoivatkin omaa tietokonetta tai enemmän aikaa olla tietokoneella. Ajat ja tarpeet muuttuvat.

Tuntuu siltä, että laihialaisilla 6.-luokkalaisilla lapsilla on vapaa-ajalla kavereita ja kehittävää ajanvietettä, sillä suurin osa lapsista kertoi harrastavansa jotakin. Vain pieni osa lapsista vastasi, etteivät he tee vapaa-ajallaan oikein mitään. On hyvä, että kunta, seurakunnat ja erilaiset järjestöt ovat ottaneet vastuuta ja järjestävät lapsille erilaisia mahdollisuuksia harrastamiseen, jotta jokaiselle lapselle löytyisi edes yksi mielenkiintoinen harrastus. Erityisesti syrjäytymisuhan alla olevien lasten hyviä harrastuksia tulisi tukea. Olisi kiinnitettävä huomiota siihen, että vanhempien henkiset voimavarat tai rahalliset panostukset eivät rajaisi pois lapsen hyviä harrastuksia. (Sulku 2001, 25.) Lapset kertoivat viettävänsä vapaa-aikaa eniten urheillen, liikkuen tai joukkuepelien seurassa. Laihialalla näyttäisi olevan hyviä mahdollisuuksia liikuntaharrastuksille. Kouluterveyskyselyn (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2011a) mukaan 8.- ja 9.-luokkalaiset lapset harrastavat myös melko hyvin liikuntaa. On hyvä, että lapset ovat oppineet liikkumaan pienestä pitäen, sillä liikunta pitää yllä kokonaisvaltaista hyvinvointia ja on huomattu, että lapsena liikkuneet ihmiset liikkuvat myös aikuisena muita ihmisiä useammin.

Kysyttäessä, mitä lapset tekevät viikoittain, musiikin harrastaminen oli kärkisijalla. Hämmästyttävää oli kuitenkin huomata, että kukaan lapsista ei ollut käynyt konserteissa ja klassista tai hengellistä musiikkia kuuntelemassa. Bändejä lapset olivat käyneet katsomassa ja kuuntelemassa. Koska lapset selvästi

ilmoittivat pitävänsä musiikin harrastamisesta, olisi hienoa, jos musiikkiharrastuksille löytyisi monipuolisempia mahdollisuuksia Laihialta. Musiikin harrastaminen on luovaa työtä ja luova toiminta tukee hyvinvointia.

Kiilin (1998, 76, 77) tutkimuksessa 5.-luokkalaisten lasten tärkeimpiin harrastuksiin kuuluivat liikunta ja musiikki, kun taas 7.-luokkalaiset lapset pelailivat esimerkiksi tietokoneella, oleilivat kaupungilla ja kävivät bileissä ja diskoissa. Uskon, että maalla asuttaessa kehittävien harrastusten määrä on suurempi kuin kaupungissa, jossa varhaisnuoret harrastavat enemmän kaupungilla oleilua ja diskoja. Kaupungissa diskoja on myös enemmän tarjolla kuin maalla. Myös ikä näyttää Kiilin (1998, 76, 77) tutkimuksen mukaan vaikuttavan suuresti lasten harrastuksiin. Voidaan todeta, että laihialaiset 6.-luokkalaiset lapset harrastavat ainakin vielä mielellään terveitä ja kehittäviä harrastuksia, kuten liikuntaa ja musiikkia. Ihmetystä herättää kuitenkin se, että vain puolet lapsista koki voivansa itse vaikuttaa omiin harrastuksiinsa. Ikävää, jos vanhemmat todella päättävät, mitä lapset harrastavat. Asiaa voi kuitenkin katsoa monelta kannalta. Saattaa olla, että vanhemmat rajoittavat harrastusten määrää, sillä harrastustarjonta on nykyään runsasta, eivätkä lapset voi harrastaa kaikkea haluamaansa.

Toisaalta lapset kuitenkin kertovat, että he voivat vaikuttaa pukeutumiseen, harrastuksiin, kavereihin ja rahankäyttöön. Kysyttäessä, mihin lapset haluaisivat vaikuttaa enemmän, he vastasivat samoja asioita kuin mihin he jo saavatkin vaikuttaa. Kiilin (1998, 80) tutkimuksessa lapset kertoivat saavansa vaikuttaa samoihin asioihin. Kiilin tutkimuksessa korostui lisäksi lasten tahto vaikuttaa enemmän kotiintuloaikoihin, nukkumaanmenoaikoihin ja bileisiin pääsyyn. Tässä tutkimuksessa vain harva lapsi toivoi voivansa vaikuttaa enemmän kotiintuloaikaansa, nukkumaanmenoaikaansa tai bileisiin ja diskoihin pääsemiseensä, mikä on positiivista. Täytyy tietysti ottaa huomioon, että tarjonta diskojen suhteen on Laihialla vähäisempää. Mikäli tarjontaa olisi enemmän, myös tähän tutkimukseen osallistuneet lapset saattaisivat kokea enemmän houkutusta lähteä niihin.

Lapset toivat kyselyssä esille, että he toivoisivat kunnan järjestävän enemmän ohjelmaa. Koska kaverisuhteet ovat tärkeitä varhaisnuoruutta eläville lapsille ja niillä on suuri merkitys varhaisnuoruudessa, voisi olla hyvä vaihtoehto, että kunnan puolesta järjestettäisiin esimerkiksi paikka, jossa lapset voisivat kokoontua ja viettää aikaa yhdessä turvallisissa puitteissa. Turvallisuutta loisi, jos paikalla olisi aikuinen ohjaaja kuuntelemaan lasten tunteita ja jakamaan lasten vapaa-aikaa. Kokoontumispaikka voisi olla arkisin avoinna muutaman tunnin iltapäivän ja illan aikana. Turvallinen kokoontumistila voisi olla vähentämässä pelkoa ja yksinäisyyttä, mitä lapset ilmoittivat kokevansa.

Suurin osa laihialaisista 6.-luokkaisista lapsista kokee pelkäävänsä jotakin ja noin puolet lapsista kokee yksinäisyyttä joskus. Muutamat lapsista kokevat kiusaamista, joka aiheuttaa heissä myös pelkoa. Kiilin (1998, 86) tutkimukseen verrattuna laihialaiset 6.-luokkalaiset lapset kokevat paljon harvemmin kiusaamista. Yksinäisyyttä lapset kokevat tutkimuksissa suunnilleen yhtä paljon. Kiilin tutkimuksesta on kuitenkin jo aikaa, joten saattaa olla, että kiusaamiseen puututaan nykyään aktiivisemmin, sillä se on ollut viime vuosina yleisenä puheenaiheena ja kiusaamiseen on ohjeistettu puuttumaan. Näin ollen voitaisiin todeta, että kiusaamiseen puuttuminen vähentää kiusaamista lasten parissa, mutta kouluterveyskyselyn (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja Hyvinvoinnin tutkimuskeskus 2011a) mukaan kiusaamisessa ei kuitenkaan ole tapahtunut suuria muutoksia vuosien 2000-2011 aikana. Laihialalla, pienellä paikkakunnalla, kiusaamista saattaa vähentää sosiaalinen kontrolli, sillä monet lapset ovat tunteneet toisensa jo pikkulapsesta lähtien ja myös lasten perheet ovat toisilleen tuttuja.

Yllättävän moni lapsi pelkää kotona päivällä. Kodin tulisi olla latautumisaikaa ja hyvän olon turvasatama, jossa ei tarvitsisi pelätä. Vastaavasti kaverin luona kovinkaan moni lapsista ei ilmoittanut pelkäävänsä. Onko niin, että lapset ovat liian monta tuntia päivässä kotona ilman aikuisia ja kokevat sen vuoksi pelkoa ja turvattomuutta? Vastaavasti vain pieni osa lapsista ilmoitti kokevansa pelkoa kaverin luona. Seurassa pelko näyttää haihtuvan. Kaveriseuran lisäksi voi olla myös niin, että lapset eivät tunnista kaverin kodin uhkia ja kokevat siksi kaverin luona vähemmän pelkoa kuin omassa kodissaan. Mietityttämään jäivät syyt, miksi

lapset pelkäävät eri tilanteissa. Erityisen hyvä olisi ollut kartoittaa, miksi lapset pelkäävät kotona päivällä, yöllä tai viikonloppuna. Uskon, että jos pelon syitä olisi kartoitettu tarkemmin, olisi lasten vastauksista saattanut kummuta merkittäviä tietoja lasten hyvinvointiin liittyen.

Sekä tämän tutkimuksen lapset että Kiilin (1998, 85) tutkimukseen osallistuneet lapset pelkäävät eniten yöllä kotona ja illalla keskustassa. Tähän tutkimukseen osallistuneet lapset vastasivat pelkäävänsä usein enemmän kuin Kiilin (1998, 85) tutkimukseen osallistuneet lapset. Huomionarvoista on, että tähän tutkimukseen osallistuneet lapset pelkäävät huomattavasti myös liikenteessä, mitä ei tullut Kiilin tutkimuksessa esille. Uskon, että lasten kokemaa pelkoa liikenteessä olisi mahdollista vähentää. Laihia sijaitsee valtatie varressa, joten lasten liikenneturvallisuudelle tulisi keksiä parannuskeinoja. Pyöräteiden rakentaminen ja katujen valaiseminen katuvaloin parantaisi liikenneturvallisuutta ja vähentäisi varmasti lasten kokemaa pelkoa liikenteessä. Toinen keino olisi järjestää lapsille enemmän koulukuljetuksia, varsinkin talviaikana, kun on pimeää ja tiet huonoja kulkea. Koulukuljetusten järjestäminen ei kuitenkaan edistä lasten turvallista liikkumista vapaa-aikana.

Olisi tärkeää tietää syitä, miksi lapset pelkäävät koulussa. Pieni osa lapsista ilmoitti kokevansa pelkoa koulussa tunnilla, kouluruokailussa tai koulumatkalla. Kysyttäessä annettujen vaihtoehtojen lisäksi muita paikkoja, missä lapset kokevat pelkoa, joku oli maininnut vielä erikseen koulun. Laskettaessa yhteen kaikki kouluun liittyvät paikat ja niiden saamat äänet, joissa lapset ilmoittivat kokevansa pelkoa, koulu saa huomattavasti enemmän ääniä. On valitettavaa, että lapset joutuvat kokemaan pelkoa koulussa. Olisi erittäin tärkeää tietää, mistä pelko kouluun liittyvissä paikoissa johtuu. Onko kyse kaverisuhteista, koulun aikuisista, kotioiloista vai mistä? Tiedon avulla voitaisiin vähentää lasten pelkoja koulumaailmassa ja parantaa heidän hyvinvointiaan.

Sulku (2001, 27) kirjoittaa, että ryhmäkokoja päivähoidossa ja kouluissa ei pitäisi suurentaa. Kettusen (2008, 50) tutkimuksen mukaan pienemmissä ryhmissä oppilaat kokevat olonsa mukavammaksi kuin suuremmissa ryhmissä. Koska tämän tutkimuksen tutkimustulokset kertovat lasten kokevan pelkoa koulussa,

olisi tärkeää kiinnittää huomiota ryhmäkokoihin, jotta lapsilla olisi mahdollisimman hyvä olla. Opettajille tulisi suoda mahdollisuus käyttää ammatillisia taitojaan lasten hyvinvoinnin edistämiseksi. Ryhmäkokojen ollessa suuria, opettajilla on täysi työ jo pelkän kurin pitämisessä luokassa. Opettajilla olisi opetuksen lomassa oiva mahdollisuus tukea esimerkiksi lasten itsetuntoa, mikäli he saisivat rauhassa keskittyä työhönsä ja ryhmäkoot pysyisivät kohtuullisina. Opettajilla on suuri vastuu lasten opettamisen lisäksi myös kasvatuksesta ja roolimallina ja auktoriteettina olemisessa. Suuret ryhmäkoot eivät ole kenellekään eduksi. Suuressa ryhmässä apua ja tukea on vähemmän tarjolla eikä kaikkia lapsia pystytä huomioimaan. Lasten lukumäärän lisääntyessä myös melutaso kohoaa ja se aiheuttaa väsymystä ja heikentää työrauhaa. Työrauha on tärkeä tekijä, mikä vaikuttaa siihen, millaiseksi lapset kokevat olonsa koulussa.

Pätevillä ja ammattitaitoisilla opettajilla on varmasti paremmat edellytykset huomata lasten turvattomuus ja pelon kokeminen koulussa kuin sijaisilla, joilla ei ole riittävää ammattitaitoa. Sulku (2001, 27) korostaa, että ammattitaitoisten sijaisten saamiseen tulisi kiinnittää huomiota. Ei ole yhdentekevää, kuka lapsia opettaa ja kasvattaa useita tunteja päivässä peruskouluvuosina. On tärkeää, että opetus ja kasvatusta koulussa on ammattitaitoisten opettajien käsissä, sillä pätevydestä huolimatta heillekin riittää haasteita työssä murrosikä lähestyvien lasten kanssa. Lasten kanssa työskentelevien ihmisten tulisi olla koulutettuja ja ammattitaitoisia, sillä työ lasten kanssa on erityisen tärkeää kauaskantoisten vaikutustensa vuoksi. Yhteiskunnallisessa keskustelussa perhe-elämää, lasten hyvinvointia ja terveyttä sekä lasten kasvatusta ja opetusta pidetään tärkeinä asioina, mutta karu totuus paljastuu arjessa ja päivittäisissä päätöksissä; sijaiset eivät välttämättä ole ammattitaitoisia, kouluterveydenhuolto toimii monesti minimibudjetilla ja vanhempien mahdollisuudet vähentää työntekoaan lasten ollessa pieniä ovat vähäiset. Lasten hyvinvoinnista ei tulisi tinkiä, sillä se tulee kalliiksi pidemmällä aikavälillä.

Sulku (2001, 27) kirjoittaa, että resursseja tulisi suunnata erityisesti lapsiperheille lasten hyvinvoinnin tukemiseksi ja vanhemmuuden vahvistamiseksi.

Tutkimustuloksissa tuli esille, että lasten ja vanhempien suhteissa on ongelmaa joissakin perheissä. Koska tutkimukseen osallistuneet lapset ovat 6.-luokkalaisia, koulu on tärkeä yhteiskunnallinen instituutio näiden lasten hyvinvoinnin tukemisessa ja heidän vanhempiensa vanhemmuuden vahvistamisessa. Kouluilla voitaisiin järjestää enemmän lasten vanhemmille suunnattuja tilaisuuksia, joissa kasvatuksen ammattilaiset voisivat alustaa keskusteluja ja vanhemmat voisivat saada vertaistukea toinen toisiltaan ja sopia esimerkiksi yhteisistä pelisäännöistä.

Lapset kertoivat haluavansa käydä useammin esimerkiksi sukulaisten luona ja metsässä sienestämässä. Lasten toiveet, missä he haluaisivat käydä useammin, eivät ole suuria vaatimuksia. Ne eivät vaadi suuria uhrauksia tai valtavia summia rahaa, vaan toiveet olivat hyviä ja toteutettavissa olevia ja niitä voisi toteuttaa yhdessä perheenä. Tavallinen arki riittää ja kelpaa lapsille. Lapset näyttävät jopa toivovan pääasiassa tavallista arkea ja yhteistä puuhastelua. Monesti aikuiset yrittävät ohjelmoida vapaa-aikaa liikaa ja yrittävät korvata menetettyä aikaa tarjoamalla laatua lapsille. Vanhemmat voivat luulla lasten haluavan jotain erikoista. Joskus olisi hyvä kysyä, mitä lapset haluavat, sillä lasten toiveet eivät välttämättä ole suuria ja mahdottomia. Jos arkea rakennettaisiinkin välillä lasten ehdoilla, saattaisi olla, että yhdessä olo olisi rennompaa ja yhdessä tulisi puuhasteltua monenmoista pientä kivaa.

Lasten mielestä Laihialla on riittävästi vaikutusmahdollisuuksia lapsille. Toisaalta kuitenkin yli puolet lapsista osasi nimetä myös asioita, joihin he haluaisivat vaikuttaa Laihialla. Asiat, joihin lapset haluaisivat vaikuttaa, olivat tärkeitä ja osoittavat, että Laihialla on kasvamassa uutta sukupolvea, joka haluaa vaikuttaa ja kehittää oloja yhä paremmiksi. Monesti ajatellaan, että lapset ja nuoret eivät näe omaa *napaansa* pidemmälle, mutta ainakin osalla tähän tutkimukseen osallistuneista lapsista oli hyviä, vartenotettavia ja kantaaottavia ajatuksia. Ihmiset, jotka uskaltavat sanoa, mitä ajattelevat ja jotka näkevät kehittämismahdollisuudet, pärjäävät paremmin tuulisessa maailmassa.

Suurin osa laihialaista 6.-luokkalaisista lapsista osaa kertoa jonkun asian, mihin he ovat itsessään tyytyväisiä. Toisaalta kuitenkin yli puolet lapsista kokee, että on asioita, joihin he eivät ole itsessään tyytyväisiä. Onneksi suhde on kuitenkin näin

päin, että suurin osa lapsista osaa kertoa positiivisia asioita itsestään ja kokevat tyytyväisyyttä itseensä.

Tähän tutkimukseen osallistuneet lapset näyttäisivät olevan Kiilin (1998, 93) tutkimukseen osallistuneita lapsia tyytyväisempiä omaan ulkonäköönsä. Toisin kuin Kiilin tutkimuksessa, tässä tutkimuksessa lapset mainitsivat monia ulkonäköseikkoja, joihin he kertoivat olevansa itsessään tyytyväisiä. Kaupungissa elävillä lapsilla saattaa olla suurempia ulkonäköpaineita kuin maalla elävillä lapsilla. Kiilin (1998, 93) tutkimuksessa lapset olivat tyytymättömiä samoihin asioihin kuin tähän tutkimukseen osallistuneet lapset eli koulumenestykseen ja ulkonäköön. Aikuisilla on käsissään tärkeitä kortteja, joita käyttämällä he voivat joko tukea tai heikentää lasten itsetuntoa ja itsetuntemusta. Myös sillä, mitä aikuiset ajattelevat ja vaativat itseltään, on vaikutusta lapsiin. Lapsille sanattomalla viestillä on yllättävän suuri merkitys. Aikuisten tulisi arvostaa itseään ja pitää huolta omasta hyvinvoinnistaan, jotta he esimerkillään voisivat kylvää hyvää itsetuntoa lapsille ja että heillä olisi voimavaroja tukea kehittyviä lapsia ja tunnistaa mahdolliset merkit lasten hyvinvoinnin vajeista mahdollisimman varhain.

Tutkimustuloksia analysoidessa kiinnitin erityistä huomiota siihen, että suurin osa laihialaisista 6.-luokkalaisista lapsista kokee, että heidän elämänsä on juuri nyt onnellista tai mielekästä. Suurimmalla osalla lapsista on hyviä tulevaisuuden suunnitelmia. Valitettavaa on kuitenkin huomata, että joukossa on pieni osa lapsia, joille ei ole mikään asia tärkeää tulevaisuudessa. Olisi tärkeää, että 6.-luokkalaisilla lapsilla olisi vielä selkeitä suunnitelmia ja haaveita tulevaisuuttaan ajatellen, sillä murrosikä ja yläkouluun siirtyminen eivät välttämättä vie tilannetta parempaan suuntaan. Alakouluikäisten tulisi saada elää vielä ilman aikuisten huolia ja murheita ja kasvaa ja kehittyä rauhassa nuoriksi ja myöhemmin aikuisiksi, joilla on kykyjä ja voimavaroja ottaa vastuu elämästään.

Ennaltaehkäiseminen on avainsana puhuttaessa lasten hyvinvoinnista. Terveystoimijilla on hyvää ammattitaitoa lasten hyvinvoinnin tukemiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Panostettaessa terveydenhoitajien resurssiin heillä on enemmän aikaa ja paremmat mahdollisuudet olla läsnä koulujen ja lasten

arjessa siten, että he voivat olla tärkeitä aikuisia lapsille. Terveystarkastajilla tulisi olla aikaa jututtaa lapsia ja kuunnella heidän tuntojaan sekä *haistella* koulun ilmapiiriä. Terveystarkastajilla tulisi olla mahdollisuus käyttää ammattitaitoaan laajemmin lasten hyvinvoinnin tukemiseksi, heidän kokemansa pahoinvoinnin ennaltaehkäisemiseksi ja syrjäytymisen vähentämiseksi. Terveystarkastaja voisi olla lapsille luotettava aikuinen, kuten tutkimuksessa kävi ilmi, että kaikilla lapsilla ei ole luotettavaa aikuista. Terveystarkastajan vastaanottohuoneen tulisi olla matalankynnyksen paikka, jonne lapset uskaltaisivat mennä muulloinkin kuin vain terveystarkastusten yhteydessä ja kertoa asioistaan. Terveystarkastajan luokse on kuitenkin vaikea mennä, mikäli hän ei ole paikalla päivittäin, vaan vain muutamana päivänä viikossa.

Kiinnittämällä huomiota myös koulukuraattorien resursointiin heillä olisi paremmat mahdollisuudet olla enemmän lasten käytettävissä. Näin ennaltaehkäisy voisi toteutua myös koulukuraattorin työssä eikä ongelmiin puututtaisi vasta sitten, kun tarvitaan jo useamman tahon apua. Laskettaessa asiaa laajemmin, yhteiskunnalle on paljon halvempaa palkata muutama terveys- ja sosiaalialan ammattilainen lasten pariin ennaltaehkäisevässä mielessä kuin maksaa hoitomaksuja, kun ongelmia on jo kertynyt eikä mikään tunnu auttavan ja tehoavan. Ja mitä ongelmien kasaantuminen tarkoittaaakaan yksilön elämässä, sitä ei pysty edes rahassa laskemaan. Ennaltaehkäisystä puhutaan ja sitä pidetään tärkeänä asiana, mutta käytännön tasolla ennaltaehkäisyä resursoidaan heikosti. Ammattilaisille ei anneta mahdollisuuksia ennaltaehkäisyyn, vaan kokoajan on priorisoitava työtään siten, että esimerkiksi terveystarkastaja saa hoidettua lakisääteiset terveystarkastukset määräajassa.

Lasten hyvinvoinnin edistämiseen liittyen jäi harmittamaan se, että kyselyssä ei tullut ilmi, oliko lasten esiin tuomiin epäkohtiin tai ongelmiin jo puututtu. Olisi ollut tärkeää tietää, onko lasten kertomille asioille tehty jo jotain ja millainen vaikutus teoilla on ollut asiaan. Olisi ollut myös hyvä saada tietoa lasten ajatuksista ongelmien ratkaisemiseksi, sillä heillä itsellään olisi saattanut olla hyviä ehdotuksia asioiden ratkaisemiseksi.

Toivon, että tämä tutkimus tärkeine tietoineen ei olisi vain paperipino muiden paperipinojen kasassa. Toivottavaa olisi, että tutkimuksen tieto otettaisiin käyttöön, sillä tutkimus sisältää tärkeää tietoa laihialaisten lasten kokemasta hyvinvoinnista. Tutkimuksen tietojen pohjalta voitaisiin paremmin olla vastaamassa laihialaisten lasten tarpeisiin heidän hyvinvointinsa ylläpitämiseksi ja parantamiseksi sekä heidän syrjäytymisensä ehkäisemiseksi.

6.2. Tyttöjen ja poikien kokeman hyvinvoinnin välisiä eroja

Tyttöjen ja poikien kokeman hyvinvoinnin välillä ei ilmennyt kovinkaan suuria tai tilastollisesti merkitseviä eroja tässä tutkimuksessa. Sukupuolten välillä esiintyi vähäisiä eroja. Myöskään Kettunen (2008, 46) ei ole löytänyt kovin yllättäviä eroja tyttöjen ja poikien kokeman hyvinvoinnin välillä.

Monet sukupuolieroihin liittyvät ajatukset naisten ja miesten välisistä eroista vahvistuivat tässä tutkimuksessa. Perinteiset sukupuoliroolit näyttävät pitävän pintansa tutkimukseen osallistuneiden tyttöjen ja poikien mielipiteissä, vaikka nyky-yhteiskunnassa korostetaan miesten ja naisten välistä tasa-arvoa jokaisella elämänalueella ja sukupuolten välisiä eroja on pyritty kaventamaan. Tässä tutkimuksessa kävi ilmi, että koti näyttölee tytöille suurempaa roolia kuin pojille. Pojille taas vastaavasti kodin piha-alue on tärkeämpi kuin tytöille. Tytöt kertoivat viihtyvänsä jonkin verran poikia paremmin kotona. Toisaalta tytöillä oli myös huomattavasti useammin oma huone kuin pojilla, joten oma huone saattaa vaikuttaa positiivisesti kotona viihtymiseen. Pojat ilmoittivat viihtyvänsä vastaavasti tyttöjä paremmin asuinalueellaan.

Tutkimustuloksista näkyy selkeästi, että tytöt viihtyvät poikia paremmin koulussa. Olisi kiva tietää, miksi näin on. Koulussa viihtymiseen vaikuttaa varmasti koulumenestys. Tytöt pärjäävät poikia paremmin koulussa (Väljärvi, Linnakylä, Kupari, Reinikainen, Malin & Puhakka 2001, 22). Harvapa meistä kokee omakseen sellaista, missä ei menesty tai mikä tuntuu liian haastavalta. Tytöt ovat ehkä tarkempia ja heillä saattaa olla parempi keskittymiskyky, jotka voivat auttaa koulussa pärjäämisessä. Myös hyvillä kaverisuhteilla on varmasti vaikutusta

koulussa viihtymiseen. Pojat ovat vastaavasti fyysisempiä kuin tytöt ja viihtyvät tyttöjä useammin pelikentillä ja pärjäävät siellä.

Tutkimuksesta kävi ilmi, että pojille on tyttöjä tärkeämpää työn löytäminen. Tytöt taas kokivat tulevaisuudessa tärkeämmäksi perheen perustamisen ja ammatin hankkimisen. Miehillä on halu olla perheen elättäjiä ja ansaita tuloja, joilla perheen pyörittäminen onnistuu. Naiset taas kokevat miehiä enemmän omakseen lasten ja kodin hoitamisen. Halu tai vietti hoitaa lapsia ja kotia on varmasti tyttöihin sisäänrakennettu, kuten pojillakin on luonnostaan tahto elättää perhettä käymällä töissä. (Hermanson 2008)

Tutkimustulokset kertovat, että pojat haluaisivat käydä useammin pelihalleissa, joissa kukaan tytöistä ei ilmoittanut haluavansa käydä. Pojat halusivat myös tyttöjä enemmän joukkuepelejä katsomaan. Pojat pitävät vauhdista ja toiminnasta. Tytöt haluaisivat puolestaan taidenäyttelyihin ja tanssia katsomaan. Esteettinen puoli taas kiinnostaa enemmän tyttöjä. Harvapa mies vaihtaa verhoja tai pitää huolta kodin kauneudesta, mutta naisille ne ovat tärkeitä asioita. Tutkimustulokset osoittavat, että tyttöjen ja poikien mielenkiinnon kohteet ovat erilaisia.

Kysyttäessä, kuka huomaa lasten onnistumiset yleisimmin, pojat kokivat tyttöjä useammin, että vapaa-ajan ohjaaja huomaa heidän onnistumisensa. Harrastukset ja niissä menestyminen näyttelevät pojille tärkeämpää roolia kuin tytöille. Tytöt taas kokivat poikia useammin, että kaverit huomaavat heidän onnistumisensa. Tytöille vastaavasti kavereiden sana on ehkä tärkeämpi kuin pojille, sillä naiset puivat yhdessä kaikkia asioita maan ja taivaan väliltä. Tyttöjen ja poikien välillä on eroja kaveriporukassa. Pojat tulevat toimeen isossa kaveriporukassa paremmin kuin tytöt. Tyttöillä taas vastaavasti on poikia useammin muutamia hyviä ystäviä. Tässä tutkimuksessa näyttäytyi toteen, että pojat ovat tyttöjä useammin isossa kaveriporukassa.

Tutkimustulosten mukaan tytöt toivoivat poikia useammin, että aikuiset olisivat enemmän tavoitettavissa. Ehkä tytöt kaipaavat aikuisista juttuseuraa. Aikuisten läsnäolo tuo myös turvallisuuden tunnetta. Tytöt ja pojat kokivat pelkoa kotona yöllä saman verran. Muuten tytöt kokivat kuitenkin pääsääntöisesti enemmän

pelkoa kuin pojat. Ihmettelemään jäin kuitenkin, miksi pojat eivät kokeneet kuitenkaan pelkoa kotona päivällä yhtä paljon kuin tytöt.

Yllättäen sekä tytöille että pojille oli tärkeää, että he saavat itse päättää vaatteistaan. Olisi voinut olettaa, että vaatteista päättäminen on tytöille tärkeämpää kuin pojille. Nykyajan pojat pitävät vaatteista ja ulkonäöstä huolehtiminen on heille tärkeää. Vaatteet ja ulkoinen laittautuminen ovat tapoja ilmaista itseään ja persoonallisuuttaan. Miksipä myös miehet eivät haluaisi kertoa itsestään ulkoisin merkein. Tutkimustuloksista käy ilmi, että lapset saivat eniten käyttöä päätösvaltaansa pukeutumisessa. Kysyttäessä, mistä asioista he haluaisivat päättää nykyistä enemmän, he vastasivat, että haluaisivat päättää vaatteistaan vieläkin enemmän. Pukeutuminen on erityisen tärkeä osa persoonallisuuden ilmaisemista. Myös itsenäistymiseen kuuluu halu päättää asioistaan, kuten mitä vaatteita pukea ylleen. Myös Kiilin (1998, 80) tutkimuksessa lapset kokivat, että saivat vaikuttaa itse siihen, mitä vaatteita he käyttävät. Kiilin tutkimuksessa ei kuitenkaan vertailtu tyttöjen ja poikien mielipiteitä asiasta.

6.3. Lasten kokemus suhteestaan aikuisiin

Analysoitaessa lasten vastauksia suhteestaan aikuisiin jää sellainen mieli, että osa lapsista tarvitsisi kipeästi luotettavaa aikuista rinnalleen ja sylin, johon painaa päänsä elämän haastaessa liikaa. Elämänsä tyytymättömien lasten vastauksista voi aistia aikuisten läheisyyden puutetta. Aikuisilla on liikaa omia haasteita nyky-yhteiskunnassamme. Toiset aikuiset panostavat työelämään ja luovat uraa. Toisilla aikuisilla on taas omia ongelmia ja haasteita, joiden vuoksi aikaa ja voimavaroja ei riitä lapsille. Olisi kiinnostavaa tietää, paljonko keskiverto laihialainen lapsiperhe viettää yhteistä aikaa päivittäin. Lasten ja aikuisten kesken tulisi joka päivä olla edes pieni hetki, jolloin kohdataan oikeasti. Päivittäin pitäisi olla aikaa ja tilaa kertoa päivän tapahtumista ja kuulla, millaisia terveisiä ja tunteita lapset kertovat esimerkiksi koulusta, harrastuksista ja vapaa-ajaltaan ollessaan yksin tai kavereiden kanssa.

Suurin osa laihialaisista 6.-luokkalaisista lapsista kokee, että heille tärkeät aikuiset ovat yleensä aina tai aika usein tavoitettavissa. Myös Kiilin (1998, 70)

tutkimuksessa aikuiset olivat lasten mielestä yleensä aina tai aika usein tavoitettavissa. Muutamien lasten vastauksista tässä tutkimuksessa heijastuu kuitenkin aikuisten läsnäolon kaipuu. Vaikka aikuisten tavoitettavuus on hyvä, muutamat lapsista kokivat, etteivät saa riittävästi huomiota ja aikaa aikuisilta. Pieni osa lapsista vastasi myös, että aikuiset ovat liian vähän kiinnostuneita heidän koulupäivästä tai kavereiden kanssa vietetystä ajasta. Jotkut lapset kokivat saavansa vain harvoin kiitosta ja apua aikuisilta. Saattaa olla, että aikuiset ovat puhelimella tavoitettavissa ja heihin saa nopeasti yhteyden, mutta he eivät ole läsnä kotona fyysisesti. Näin lapsista tuntuu, että aikuiset ovat tavoitettavissa kyllä tarvittaessa, mutta he eivät ole läsnä arjen askareissa. Lasten kokemukset aikuisten kiinnostuksesta heidän koulupäiväänsä tai kavereiden kanssa vietettyä aikaansa kohtaan ovat Kiilin (1998, 89) tutkimuksen mukaan melko samanlaiset.

Vanhempien tärkeys kuvastui lasten vastauksista selkeästi. Myös isovanhemmat, muut sukulaiset ja tuttavat koettiin tärkeiksi. Tutkimustulosten mukaan äiti oli lapsille kaikista tärkein ihminen. Myös Kiilin (1998, 70) tutkimuksessa äiti näytti olevan tärkein ihminen lapsille. Lapset toivovat selvästi aikuisia ympärilleen. Aikuisten läsnäolo ei suurimmaksi osaksi näyttänyt haittaavan lasten keskinäisiä leikkejä ja puuhia. Lapset vastasivat, että aikuisten kotona olo ei haittaa, vaikka lapsilla olisikin kavereita kotona.

Tämän tutkimuksen mukaan lapset puhuvat tärkeimmistä asioistaan mieluiten vanhemmilleen. Vastaavasti Kiilin (1998, 70) tutkimuksessa lapset vastasivat puhuvansa tärkeimmistä asioistaan mieluiten kavereilleen. Kiilin (1998, 82) tutkimuksen mukaan myös salaisuuksista kerrottiin useimmiten kavereille. On mielenkiintoista huomata, että laihialaiset 6.-luokkalaiset lapset näyttävät uskoutuvan useammin vanhemmilleen kuin Kiilin (1998, 82) tutkimukseen osallistuneet lapset. Koko maan kattavan kouluterveyskyselyn tuloksiin verrattuna näyttää siltä, että laihialaiset 6.-luokkalaiset lapset kokevat voivansa keskustella omista asioistaan vanhempiensa kanssa useammin kuin yleisesti maassamme. Täytyy toki ottaa huomioon, että kouluterveyskysely on tehty 8.- ja 9.-luokkalaisille lapsille eli hieman vanhemmille lapsille kuin tämä tutkimus. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2011a.)

Kysyttäessä, mihin lapset tarvitsevat aikuisten apua, lapset vastasivat tarvitsevansa eniten apua kouluun liittyvissä asioissa, kuten läksyjen teossa tai kokeisiin valmistautumisessa. Myös Kiilin (1998, 82) tutkimuksessa lapset ilmoittivat tarvitsevansa eniten apua läksyissä ja kokeisiin valmistautumisessa. Lapset ovat huomanneet, etteivät he selviä koulutöistä omin avuin, vaan tarvitsevat välillä aikuisten apua. Koulu haastaa lapset. Avun tarvitseminen kouluasioissa saattaa vaikuttaa lasten ajatuksiin niin, että kouluun liittyvät asiat ovat joillekin pelottavia, sillä pelkoa kouluun liittyen koettiin yllättävän paljon tämän tutkimuksen mukaan. Lapset kokevat riittämättömyyttä, koska eivät hallitse kouluasioita täysin. Riittämättömyyden tunne voi herättää pelkoa. Myös oppimisvaikeudet voivat aiheuttaa lapsissa pelkoa koulua kohtaan. Kouluterveyskyselyn (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2011a) mukaan suurin osa 8.- ja 9.-luokkalaisista lapsista kokee saavansa kotona apua koulunkäyntiin liittyvien vaikeuksien kanssa aina tarvitessaan tai useimmiten. Toisia lapsia voi kuitenkin ahdistaa se, että aikuisten apua ei ole mahdollista saada läksypulmissa.

Laihialaiset 6.-luokkalaiset lapset kokevat, että heillä on ainakin yksi tärkeä aikuinen ja melkein kaikilla lapsilla on joku, jolle he voivat puhua tärkeimmistä asioistaan. Surullista on kuitenkin se, että kaikilla lapsilla ei ole aikuista, jolle puhua tärkeimmistä asioistaan. Lindström (2001, 66, 67) painottaa, että ammatillisella osaamisella voidaan tukea lasten selviytymistä esimerkiksi iltapäivätoiminnan muodossa. Koska suhteet aikuisiin ovat tärkeitä lapsen suotuisan kehityksen kannalta, koulupäivän jälkeisen iltapäivätoiminnan avulla voitaisiin tukea lasten kasvua ja kehitystä suotuisaan suuntaan.

Kehittämällä lapsen ja nuorten iltapäivätoimintaa olisi mahdollisuus olla tukemassa lasten kehitystä hyvään suuntaan ja varmistaa, että aikuisen tukea on saatavilla myös iltapäivisin. Nopeasti ajateltuna 6.-luokkalainen lapsi tuntuu hieman vanhalta iltapäivätoimintaan, mutta mikäli kotona ei ole aikuista vastassa odottamassa koulun jälkeen tai kotona olevalla aikuisella ei ole voimavaroja tukea lasta riittävästi, voisi iltapäivätoiminta olla hyvä ratkaisu yksinäisten iltapäivätuntien sijaan. Iltapäivätoiminnan tulisi olla ilmaista, jotta kaikilla lapsilla olisi mahdollisuus osallistua siihen. Jo muutama tunti viikossa turvallisessa

paikassa turvallisen aikuisen seurassa voisi olla joillekin lapsille erityisen tärkeää. Iltapäivätoiminnan perustuessa vapaaehtoisuuteen, saattaisi myös vähemmän kiinnostuneet lapset innostua toiminnasta. Olisi ihanteellista, että lapsilla olisi koulupäivän jälkeen joku aikuinen, jolle he voisivat kertoa tuoreet uutiset koulupäivän sujumisesta, sillä lapsi elää hetkessä eikä päivän tapahtumat ole illalla enää tuoreita uutisia.

Iltapäivisin tai iltapäivätoimintana voitaisiin järjestää myös harrastusmahdollisuuksia tai kerhoja. Mikäli lapset voisivat harrastaa iltapäivisin ennen vanhempien kotiinpaluuta, ilta voitaisiin rauhoittaa perheen yhteiselle ajalle harrastusten ja niihin kuljettamisen sijasta. Työelämässä olevilla aikuisilla ei ole liikaa vapaata aikaa lasten kanssa puuhailuun arki-iltaisina. Mikäli harrastustoimintaa järjestettäisiin iltapäivisin, sellaistenkin lasten osallistumismahdollisuudet harrastustoimintaan saattaisivat parantua, jotka ilmoittivat, etteivät tee oikein mitään vapaa-ajallaan. Lasten kehittäviin harrastuksiin panostaminen kannattaa. Kehittävät harrastukset vaikuttavat positiivisesti moniin hyvinvoinnin ja kehityksen eri osa-alueisiin, kuten henkiseen hyvinvointiin ja jaksamiseen sekä keskittymis- ja hahmottamiskykyyn.

Koska tutkimustuloksista käy ilmi, että lapset toivovat aikuisten olevan enemmän tavoitettavissa, voisi eheytyneen koulupäivän malli sopia alakouluikäisille. Ehkä MUKAVA-hankkeessa testattua eheytyneen koulupäivän mallia kannattaisi kokeilla laajemminkin (MUKAVA-hanke 2002-2005). Näin lapset saisivat aikuisten tukea ja läsnäoloa enemmän aamu- ja iltapäiviinsä.

6.4. Lasten esiin tuomien asioiden huomioiminen Laihian lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa 2011

Laihian lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa 2011 tulee pitkälti esiin samoja asioita kuin tässä tutkimuksessa tuli esille lasten kertomana, mutta myös kehitettävää löytyi. Kunnan toteuttaman kuntalaiskyselyn mukaan lasten ajatukset ovat myös samansuuntaisia kuin tämän tutkimuksen mukaan (Laihian kunta 2011b, 6). Hyvinvointisuunnitelma, kuntalaiskysely ja tämä tutkimus nivoutuvat hyvin yhteen ja ne täydentävät osuvasti toisiaan. Tätä tutkimusta voidaan

hyödyntää kuntalaiskyselyn tulosten syventämiseksi kunnan lasten toiveiden ja tarpeiden kartoittamisessa ja pyrittäessä vastaamaan niihin.

Tämän tutkimuksen pohjalta, lasten vastauksissa esiin nousseiden asioiden vuoksi, Laihian kunnan tavoitteen ”hyvinvoivat ja terveet kuntalaiset” toteutumista arvioiviin mittareihin tulisi lisätä kouluterveyskysely alakouluikäisille (Laihian kunta 2011b, 29). Alakouluikäisten lasten terveyden ja hyvinvoinnin kartoittaminen on tärkeää, koska Laihian kunnan väestöennusteen mukaan alaikäisistä lapsista juuri alakouluikäisten lasten lukumäärä tulee lisääntymään eniten tulevina vuosikymmeninä (Laihian kunta 2011b, 5). Alakouluikäisten hyvinvoinnin kartoittaminen on tärkeää myös ennaltaehkäisevässä mielessä. Hyvinvoinnissa esiintyviin puutteisiin ja ongelmiin tulee puuttua mahdollisimman varhain mahdollisimman hyvän tuloksen saavuttamiseksi.

Tutkimustuloksia analysoidessani ja pohdintaa kirjoittaessani olen iloisesti yllättynyt, että samat asiat, joita lasten toimintaympäristöön liittyen tuli esille tähän tutkimukseen osallistuneiden lasten vastauksista, pidetään tärkeänä myös kunnassa hyvinvointisuunnitelman mukaan. Molemmissa tärkeinä asioina lasten toimintaympäristöön liittyen mainitaan liikenneturvallisuus, ystävien tapaamispaikat, riittävät harrastusmahdollisuudet sekä mahdollisuudet omaehtoiseen liikkumiseen. On hyvä, että kuntalaisten ja kunnan toimintaa suunnittelevien ajatukset kohtaavat.

Kuntalaisten keskuudessa käydään keskustelua lasten käytössä olevien rakennusten tiimoilta. Tutkimukseen osallistuneet lapset kertoivat viihtyvänsä koulussa hyvin. Täytyy ottaa huomioon, että kyselyssä ei ollut kohtaa, jossa olisi tiedusteltu lasten terveysseikoista koulunkäyntiin liittyen. Arjen toimintaympäristöissä käytävissä keskustelussa kuulen kuitenkin sellaisista lasten terveydellisistä oireista, joita esiintyy vain kouluaikoina. Epäterveillä koulurakennuksilla ei tulisi vaarantaa lasten terveyttä. Lapsilla tulisi olla kunnolliset, terveet tilat, joissa he viettävät päivänsä ja kulkevat oppivuotensa. Näin todetaan myös hyvinvointisuunnitelmassa.

Tutkimustulosten mukaan kaikilla lapsilla ei ole aikuista, jonka kanssa jakaa tärkeimpiä asioitaan. Laihialla olisi syytä harkita oman, paikkakunnalla sijaitsevan, matalan kynnyksen tukipaikan perustamista lapsille, nuorille ja perheille. Laihialaiset voivat käyttää Vaasassa olevia *matalankynnyksen paikkoja*, mutta epäilen lasten ja nuorten mahdollisuuksia hyödyntää niitä. Välimatka on liian pitkä alaikäisille lapsille, joilla ei ole ajokorttia ja joille Vaasassa olevat palvelut ovat kuitenkin tarkoitettu. Julkinenkaan liikenne ei liiemmin auta lapsia liikkumisessa, sillä se ei toimi erityisen hyvin Laihia–Vaasa-välillä. Uskon, että pitkän välimatkan vuoksi useamman lapsen tai nuoren yhteydenotto näihin matalan kynnyksen paikkoihin jää tekemättä. Lapsille ja nuorille tulisi tarjota todelliset mahdollisuudet hakea apua ja tukea. Myös kuntalaiskyselyssä on esitetty toive perhekeskuksen perustamisen puolesta (Laihian kunta 2011b, 40).

Yksi tutkimukseen osallistuneista kouluista on mukana KiVa-hankkeessa eli Kiusaamista Vastan –hankkeessa (Laihian kunta 2011b, 11). Tutkimustulosten mukaan laihialaisten 6.-luokkalaisten lasten kokemana kiusaamista näytti olevan lukumääränä vähän, joten hankkeen myötä on ehkä saatu hedelmää. Kiusaaminen ei kuitenkaan ollut nollassa. Tuloksista ilmeni jopa vakavaa kiusaamista, joten työtä asian eteen on jatkettava. Jokaisen koulun tuli olla mukana jossakin kiusaamista vastaan taistelevassa hankkeessa, jotta kiusaaminen saataisiin minimoitua.

Varhaisen havaitsemisen ja puuttumisen toimia olisi kaivattu kipeästi muutamissa asioissa, mitä lasten vastauksissa tuli esille. On valitettavaa, että jotkut lapset joutuvat kärsimään tai kokemaan ikäviä asioita, koska aikuiset eivät näe tilanteita tai eivät puutu niihin. Ryhmäkokojen pienentäminen parantaisi varmasti mahdollisuuksia nähdä ongelmia ja puuttua niihin. Suurissa ryhmissä mahdolliset ongelmat jäävät huomaamatta helpommin. Lapsilla on nykypäivänä paljon erilaisia diagnooseja. Lisäksi on suuri joukko lapsia, joilla ei ole varsinaisia diagnooseja, mutta he tarvitsevat paljon yksilöllistä apua. (Laihian kunta 2011b, 16.) Opettajan avuksi tarvitaan lisää työvoimaa, kuten esimerkiksi koulunkäyntiavustajia. Suuressa ryhmässä opettajalla ei ole mahdollisuuksia yksilölliseen opetukseen ja henkilökohtaisen tuen antamiseen. Ryhmäkoot tulisi

saada pienemmiksi ensitilassa, sillä liian suuret ryhmäkoot vaikuttavat negatiivisesti lasten hyvinvointiin. Myös kuntalaiskyselyssä (Laihian kunta 2011b, 16) on ilmaistu toiveita koulunkäyntiavustajien lisäämiseksi.

Tutkimustulosten mukaan kaikilla lapsilla ei ole suunnitelmia tulevaisuuden suhteen. Tutkimukseen osallistuneet lapset ovat 6.-luokkalaisia ja nivelvaiheessa, sillä heillä on edessään siirtyminen yläkouluun, joten olisi hyvä, että jokaisella lapsella olisi jonkinlainen kuva tulevaisuudesta. Lapsilla, joilla ei ole suunnitelmia tulevaisuuden suhteen, saattaa olla puutteita hyvinvoinnissa tai esimerkiksi ongelmia koulunkäynnissä eivätkä he jaksaa nähdä opiskelua ja työn hankkimista tulevaisuuden kuvissaan. Myös se, että lapset kertoivat tarvitsevansa eniten aikuisten apua kotona läksyjen teossa tai kokeisiin valmistautumisessa, viestii siitä, että tilausta osa-aikaiselle erityisopetukselle olisi varmasti enemmän. Lapset tiedostivat avuntarpeensa koulutehtävien kanssa ja apua niistä selviytymiseksi tulisi saada ensisijassa koulussa. On huomioitava, että kaikki lapset eivät saa apua koulutöihin kotona, joten riittävä apua koulutöistä selviytymiseksi tulisi varmistaa koulussa.

Koska 6.-luokkalaiset lapset ovat nivelvaiheessa, siirtymässä yläkouluun, koen, että he ovat tärkeässä vaiheessa, jolloin olisi hyvä kartoittaa heidän kokemuksiaan hyvinvoinnistaan ja siinä olevista puutteista, jotta mahdollinen ennaltaehkäisy voisi toteutua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapset olisi hyvä haastatella yksitellen esimerkiksi terveydenhoitajan tai koulukuraattorin toimesta. Vuonna 2009 kouluterveyskyselyssä peruskouluissa (Laihian kunta 2011b, 17) huolenaiheeksi on mainittu lasten keskivaikean tai vaikean masentuneisuuden lisääntyminen. Tässä tutkimuksessa esiin tulleet lasten kommentit pahaan oloon liittyen aiheuttavat huolta. Henkilökohtaiselle keskustelutuokiolle näyttäisi olevan tilausta. Henkilökohtaisessa tapaamisessa tulisi pyrkiä keskustelemaan niin perhe-elämään kuin koulunkäyntiin liittyvistä asioista ja pohtia yhdessä lapsen kanssa keinoja mahdollisten vaikeuksien voittamiseksi.

Muutamissa lasten vastauksissa esiintyi toive, että he haluaisivat vaikuttaa enemmän esimerkiksi kotiintuloaikoihinsa. Jotkut vanhemmat kokevat rajojen ja sääntöjen asettamisen lapselle vaikeana. Kun vanhemmat saavat jakaa mielteitään

lapsiperheen arjenhaasteita keskenään, he saavat rohkeutta rajojen ja sääntöjen asettamiseen ja niiden toteutumisen valvomiseen. Vanhempien keskinäisissä tilaisuuksissa voitaisiin sopia yhtenäisemmistä pelisäännöistä lapsille, kuten esimerkiksi kotiintuloajoista. Sääntöjen ollessa yhteisiä kaikille lapsille, lapsilla on positiivista sosiaalista painetta noudattaa sääntöjä. Näin ollen yhtenäiset säännöt voisivat helpottaa arjen sujumista monessa perheessä.

Tutkimustulokset kertovat, että lapset kokevat yllättävän paljon pelkoa liikenteessä. Koska aihe näyttää olevan polttava sekä lasten vastausten että kunnan hyvinvointisuunnitelman toimenpide-ehdotukseksi kirjaamisen perusteella, on mahdollista, että asiaan saadaan parannusta. Toimet vievät kuitenkin aikansa, esimerkiksi suojateiden rakentaminen, joten työhön tulisi ryhtyä pian, sillä hyvinvointisuunnitelmaan kirjatut toimenpide-ehdotukset ovat vuosille 2011-2014. Moni lapsi ja vanhempi olisi tyytyväisempi kunnan toimintaan vuonna 2014, mikäli lapsille saataisiin turvallinen koulutie. Asiaa ei kannata jäädä mietiskelemään, sillä väestöennuste lupaa lasten määrän kasvavan tulevina vuosina (Laihian kunta 2011b, 5). Näin ollen uusia kehityshaasteita on varmasti jatkossakin luvassa, joten tämän päivän haasteiden kanssa ei kannata aikailaa, jotta kunta pysyisi kehityksessä mukana.

Tutkimustuloksista ilmeni, että lapset haluaisivat enemmän yhteistä aikaa perheen kesken. Myös kuntalaiskyselyssä tuli esiin lasten halu olla enemmän vanhempiensa kanssa (Laihian kunta 2011b, 33). Mitä kunta voisi asian hyväksi tehdä? Olisiko aika aloittaa kuntalisän maksaminen lapsiperheille heidän hoitaessaan pikkulapsia kotona? Olisi lasten edun mukaista, että he saisivat olla pieninä kotihoidossa ja kokea vanhempien läsnäoloa. Vanhemman hoitaessa pienempiä sisaruksia kotona moni kouluikäinenkin lapsi hyötyisi asiasta, sillä äiti tai isä olisi kotona vastassa koulupäivän päätyttyä. Olisi mahtavaa, että lasten ikävoinnin ei tarvitsisi alkaa heti vanhempainvapaakauden päätyttyä molempien vanhempien suunnatessa työelämään ja jatkua koko koulutaipaleen. Kunnan puolesta lapsiperheitä voitaisiin tukea rahallisesti, jotta toinen vanhemmista voisi olla pidempään kotona lasten kanssa. Monissa kunnissa tämä asia on nähty

tärkeäksi ja lapsiperheitä tuetaan kuntalisällä, kunpa Laihiakin voisi liittyä näiden kuntien joukkoon jo ensi vuonna.

Tutkimustulosten mukaan pienellä osalla lapsista on huolestuttavia ongelmia, joihin tarvittaisiin aikuisten puuttumista. Kuntalaiskyselyssä tuotiin esille toive, että koulukuraattori olisi koulupuolen käytävissä kokopäiväisesti. Tällä hetkellä koulukuraattorin työajasta 70% on koulupuolella. Koulukuraattorin työsaara on laaja. (Laihian kunta 2011b, 17, 37.) Yksin koulutoimi riittäisi varmasti työllistämään koulukuraattorin täysin. Koulukuraattorin työskennellessä kokopäiväisesti koulupuolella kouluikäisten lasten vaikeuksiin olisi varmasti paremmat mahdollisuudet puuttua.

Tämän tutkimuksen avulla on saatu tietoa ja *kuultu* laihialaisten 6.-luokkalaisten lasten kokemuksia heidän omasta hyvinvoinnistaan. Kuulemisen ohessa hyvinvoinnin lisäämiseksi on toimittava määrätietoisesti riittävän järein työkaluin. Toivon, että tämä tutkimus saisi aikaan liikehdintää lasten hyvinvoinnin lisäämiseksi.

Hyvinvointisuunnitelman laatiminen eri hallinnon alojen edustajien kesken on yhteisen kielen etsimistä ja löytämistä. Se on rajojen madaltamista. Yhteistyötä eri hallinnon alojen edustajien kesken tulee jatkaa ja säännölliset työryhmän kokoontumiset tulisi nähdä tärkeinä, hyvinvointia lisäävänä tekijänä. Lasten hyvinvointi, sen ylläpitäminen ja edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen ovat pitkälti aikuisten käsissä. Kääritään hihat vieläkin ylemmäs ja panostetaan yhdessä laihialaisten lasten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Pyritään teroittamaan Laihian kunnan strategisista päämääristä vuoteen 2016 saakka edes yksi tavoite kaikkien kuntalaisten mieliin: ”Hyvinvoivat ja terveet kuntalaiset” (Laihian kunta 2011b, 29).

6.5. Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuutta mietittäessä herää kysymyksiä tutkijaan, aineiston laatuun ja analysoimiseen sekä tulosten esittämiseen liittyen (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001, 36). Koko tutkimusprosessin ajan tutkija oli

säännöllisesti, lyhyin väliajoin yhteydessä opinnäytetyön ohjaajaan, mikä lisää tutkimuksen luotettavuutta kahden silmäparin tarkkaillessa työn etenemistä kokoajan, vaikkakin itse tutkimustyön tutkija hoiti yksin. Tutkimuksen luotettavuutta lisää tutkimustyön pohjautuminen runsaaseen teoriamäärään ja lähteiden laaja käyttö. Tutkimustulokset kuvataan mahdollisimman tarkasti ja tuloksissa esitetään kaikki kyselyssä olleet kysymykset. Tutkimustuloksiin on sisällytetty runsaasti suoria lainauksia kyselystä, mikä parantaa luotettavuutta.

Tutkimuksessa käytetyn kyselyn kysymyksillä on jo aikaisemmin kerätty tietoa Kiilin toimesta, mikä kertoo kysymysten toimivuudesta ja lisää tutkimuksen luotettavuutta. Kyselystä oli aluksi tehty pilottiversio, jota oli testattu käytännössä, ja jonka pohjalta kyselyä oli sitten parannettu ja jonka pohjalta kyselyn uudistettu versio oli luotu. Siten voidaan todeta, että tässä tutkimuksessa käytetyt kysymykset on testattu käytännössä ja ne on havaittu toimiviksi ja käyttökelpoisiksi, mikä lisää tutkimuksen luotettavuutta. Kiilin (1998) tutkimuksesta tutkija pystyi tarkastelemaan, minkälaista tietoa milläkin kysymyksellä oli saatu, jolloin tähän tutkimukseen voitiin valita kysymykset sen mukaan, millaista tietoa haluttiin. Näin ollen tähän tutkimukseen valituilla kysymyksillä onnistuttiin saamaan sellaista tietoa kuin haluttiin.

Tutkimuksen kohderyhmänä olleista lapsista suurin osa vastasi kaikkiin kysymyksiin. Tämä kertoo kysymysten selkeydestä ja parantaa tutkimuksen luotettavuutta. Voidaan todeta, että kysymykset toimivat hyvin eivätkä ne olleet vaikeaselkoisia kohderyhmänä olleille lapsille. Tutkimus on mahdollista myös toistaa, mikä lisää tutkimuksen luotettavuutta.

Tutkittavien henkilöllisyyden suojaaminen ja luottamuksellisuus ovat tärkeitä asioita tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden kannalta ((Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001, 39). Lupa kyselyn suorittamiseen kysyttiin ja saatiin Laihian kunnan sivistys- ja varhaiskasvatuslautakunnalta. Myös lasten vanhemmilta kysyttiin lupa kyselyn suorittamiseksi. Lapset vastasivat kyselyyn nimettöminä eikä koulua tai muita tuntomerkkejä tarvinnut kirjata kyselyyn. Tulokset on esitetty niin, että yksittäinen vastaaja ei ole tunnistettavissa. Kerätty aineisto oli

ainoastaan tutkijan käytössä tätä tutkimusta varten ja aineisto hävitettiin asianmukaisesti tutkimuksen valmistuttua.

Tekstistä tulee käydä selkeästi ilmi, mistä lähteestä tieto on peräisin tai onko se tutkijan omaa tekstiä (Vaasan ammattikorkeakoulu 2009, 10). Tässä tutkimuksessa viittaukset aikaisempiin tutkimuksiin on merkitty selkeästi. Viittaukset ja lähdemerkinnät on pyritty tekemään mahdollisimman tarkasti ja ne on tehty Vaasan ammattikorkeakoulun ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyöohjeen mukaisesti. Lähdeluettelon laadinnassa on myös pyritty huolellisuuteen.

6.6. Jatkotutkimusaiheita

Jo tätä tutkimusta tehdessä tutkijalta kyseltiin, olisiko tuloksista mahdollista saada koulukohtaista tietoa. Tutkimusta tehdessä on pakko käyttää rajausta eikä toive toteutunut tämän tutkimuksen avulla. Näin olleen jatkotutkimusaiheeksi sopisi hyvin koulukohtaisten tietojen hankkiminen lasten kokemasta hyvinvoinnista. Olisi myös mielenkiintoista vertailla tuloksia koulujen kesken ja saada tietoa siitä, millaisia eroja lasten kokemassa hyvinvoinnissa on havaittavissa pienten ja suurten koulujen välillä. Kiinnostavaa olisi tietää myös, miten lasten kokemukset hyvinvoinnistaan eroavat keskustan koulun ja jonkin sivummalla olevan koulun kesken.

Olisi mielenkiintoista tehdä tutkimus syistä, miksi lapset pelkäävät kotona ja koulussa. Syitä kartoittava tutkimus voisi olla avain pyrittäessä parantamaan lasten hyvinvointia. Tutkimuksessa tuotetun tiedon avulla voitaisiin vähentää pelkoa aiheuttavia tekijöitä.

Tutkimusta olisi mielenkiintoista jatkaa selvittämällä laihialaisten aikuisten kokemusta lasten hyvinvoinnista samantyyppisillä kysymyksillä. Tutkimusta voisi jatkaa myös kartoittamalla aikuisten kokemusta omasta hyvinvoinnistaan samanlaisilla kysymyksillä. Näin saataisiin melko hyvä kuva laihialaisten kokemasta hyvinvoinnista.

Olisi mielenkiintoista tutkia aikuisten näkemyksiä samojen, tähän tutkimukseen osallistuneiden lasten hyvinvoinnista. Olisi kiinnostavaa nähdä, mitä mieltä aikuiset, kuten lasten vanhemmat, opettajat tai koulun muu henkilökunta olisi samojen lasten hyvinvoinnista. Varmasti löytyisi yhtäläisyyksiä, mutta myös eroavaisuuksia. Arvelisivatko aikuiset lasten voivan paremmin vai huonommin kuin lapset itse kokevat, olisi mielenkiintoinen kysymys.

Mieltäni jäi kutkuttamaan kysymys, miksi jotkut vanhemmat eivät halua lastensa osallistuvan hyvinvointitutkimukseen, jonka tarkoituksena on lasten hyvinvoinnin tukeminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen. Olisi mielenkiintoista tietää syitä, miksi vanhemmat eivät halua lastensa osallistuvan tämänkaltaisiin tutkimuksiin. Asia herättää monenlaisia kysymyksiä, joten olisi mielenkiintoista tehdä tutkimusta tämän kysymyksen avaamiseksi ja mahdollisten syiden selvittämiseksi.

LÄHTEET

Aalto-Setälä, T. & Marttunen, M. 2007. Nuoren psyykkinen oireilu – häiriö vai normaalia kehitystä? Duodecim. 2/2007. Viitattu 17.8.2011. http://www.duodecimlehti.fi/web/guest/etusivu?p_p_id=dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku&p_p_action=1&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku_spage=%2Fportlet_action%2Fdlehtihakuartikkeli%2Fviewarticle%2Faction&dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku_tunnus=duo96233#s1

Aula, M. K. 2008. Kuuleminen sivistysvaliokunnissa; Toimet nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Asiantuntijalausunto 28.3.2008. Jyväskylä. Viitattu 30.5.2011. <http://www.lapsiasia.fi/nyt/lausunnot/lausunto/view/1394825>

Auvinen-Leitsamo, T., Lääperi, P. & Hartikainen, E. 2005. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Sairaanhoitaja. 12/2005. Viitattu 31.5.2011. http://www.sairaanhoitajaliitto.fi/ammattilliset_urapalvelut/julkaisut/sairaanhoitaja-lehti/12_2005/muut_artikkelit/nuorten_syrjaytymisen_ehkaisy/

Dunderfelt, T. 1997. Elämänkaaripsykologia. Lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen. 9 uudistettu p. Porvoo. WSOY.

EU:n korkean tason konferenssi 2008. Mielenterveyttä ja hyvinvointia koskeva eurooppalainen sopimus. Yhdessä mielenterveyden ja hyvinvoinnin puolesta. Slovenian Presidency of the EU 2008. Viitattu 5.9.2011. http://ec.europa.eu/health/mental_health/docs/mhpact_fi.pdf

Hautamäki, A. 2008. Naisen yksilöllistymisen mahdollisuus ja hinta – oman äänen löytäminen ja äitiys. Teoksessa Kulttuuri lapsen kasvattajana, 117–141. Lahikainen, A. R., Punamäki, R-L. & Tamminen, T. Helsinki. WSOY.

Health & Consumer Protection, Directorate-General 2005. Green Paper. Improving the mental health of the population: Towards a strategy on mental health for the European Union. European Communities. Viitattu 5.9.2011. http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/mental/green_paper/mental_gp_en.pdf

Hermanson, E. 2008. Isän osallistuminen ja sitoutuminen lapsen hoitoon. Oy Duodecim. Viitattu 13.1.2012. http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=lok00022

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13 osin uudistettu laitos. Helsinki. Tammi.

Hyssälä, L. & Parjanne, R. 2004. Förord. Teoksessa Social- och hälsovårdministeriet, Kvalitetsrekommendation för skolhälsovården. Social- och hälsovårdministeriets handböcker 2004:9. Helsingfors. Edita Prima Ab. Viitattu 4.1.2012.

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3895.pdf&title=Kvalitetsrekommendation_for_skolhalsovarden_sv.pdf

Järventie, I. 2001. Lapset muutosten maailmassa. Teoksessa Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta, 36–43. Sulku, S. & Aromaa, J. Helsinki. Oy Edita Ab.

Järventie, I. 2008. Päivänsäde vai menninkäinen? Identiteettien kasvattaminen eriarvoisuuden puutarhassa. Teoksessa Kulttuuri lapsen kasvattajana, 209–232. Lahikainen, A. R., Punamäki, R-L. & Tamminen, T. Helsinki. WSOY.

Keränen, T., Rönkä, A. & Stiller, I. 2001. Oikeus lapsuuteen ja vanhemmuuteen. Teoksessa Teoksessa Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta, 58–63. Sulku, S. & Aromaa, J. Helsinki. Oy Edita Ab.

Kettunen, H. 2008. Lasten kokema hyvinvointi porilaisissa peruskouluissa. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 6.12.2011. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18694/URN_NBN_fi_jyu-200806195529.pdf;jsessionid=48721E1781E02C2FA53C2E249BFA802A?sequence=1

Kiili, J. 1998. Lapset ja nuoret hyvinvointinsa asiantuntijoina. Raportti hyvinvointi-indikaattoreiden kehittämisestä. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksen yhteiskuntapolitiikan työpapereita no. 105. Jyväskylä. Jyväskylän yliopistopaino.

Kuuskoski, E. 2001. Meidän on tehtävä enemmän. Teoksessa Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta, 15–20. Sulku, S. & Aromaa, J. Helsinki. Oy Edita Ab.

Lahikainen, A. R., Punamäki, R-L. & Tamminen, T. 2008. Identiteetti, arvot & yhteiskunta. Teoksessa Kulttuuri lapsen kasvattajana, 205–207. Lahikainen, A. R., Punamäki, R-L. & Tamminen, T. Helsinki. WSOY.

Lahikainen, A. R., Punamäki, R-L. & Tamminen, T. 2008. Lapsen ääni ja asiantuntijat. Teoksessa Kulttuuri lapsen kasvattajana, 303–308. Lahikainen, A. R., Punamäki, R-L. & Tamminen, T. Helsinki. WSOY.

Laihian kunta. 2011a. Oppilastilasto 20.9.2011.

Laihian kunta. 2011b. Laihian kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma.

Lammi-Taskula, J. & Varsa, H. 2001. Vanhemmuuden aika. Vanhemmuuden tukemisen käytännöt ja haasteet osana neuvoloiden ja päiväkotien työtä. Helsinki. Stakesin monistamo.

Latvala, E. & Vanhanen-Nuutinen, L. 2001. Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: sisällönanalyysi. Teoksessa Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä, 21–40. Janhonen, S. & Nikkonen, M. Juva. WSOY.

Lindström, A. 2001. Vanhemmilla on vastuu kasvatuksesta. Teoksessa Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta, 64–67. Sulku, S. & Aromaa, J. Helsinki. Oy Edita Ab.

Luoma, I., Mäntymaa, M., Puura, K. & Tamminen, T. 2008. Geenit ja kulttuuri lapsen kasvun lähtökohtina. Teoksessa Kulttuuri lapsen kasvattajana, 85–97. Lahikainen, A. R., Punamäki, R-L. & Tamminen, T. Helsinki. WSOY.

Lönnqvist, J. 2001. Missä on lapsi ja lapsuus. Teoksessa Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta, 7–10. Sulku, S. & Aromaa, J. Helsinki. Oy Edita Ab.

L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 1.11.2011. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Makkonen, L., Hartikka, H. 1998. Koulu – oppimista vai ajanviettoa varten? Oulu. Viitattu 25.5.2011. http://www.utaj.fi/koulu/psykologia/sangin_opet/kehitys.html

MUKAVA-hanke. 2002-2005. Viitattu 13.1.2012. http://www.mukavahanke.com/projektit/eheyty_koulup.html

Niskanen, V. A. 2002. Kohti tutkivaa työtapaa (kurssimateriaali). Helsinki. Viitattu 25.5.2011. <http://www.mm.helsinki.fi/users/niskanen/kotu/kotutapa02.pdf>

Nurmiranta, H., Leppämäki, P. & Horppu, S. 2009. Kehityopsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. 1 p. Hämeenlinna. Kariston Kirjapaino Oy.

Näre, S. 2008. Intimisoitunut julkisuus kasvuympäristönä. Teoksessa Kulttuuri lapsen kasvattajana, 35–44. Lahikainen, A. R., Punamäki, R-L. & Tamminen, T. Helsinki. WSOY.

Ojanen, K. 2001. Onko lapselle tilaa? Teoksessa Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta, 72–78. Sulku, S. & Aromaa, J. Helsinki. Oy Edita Ab.

Oksanen, A. 2008. Lapsuus jättömaana: teknologisen bränditalouden paisteessa vai pimennossa? Teoksessa Kulttuuri lapsen kasvattajana, 45–59. Lahikainen, A. R., Punamäki, R-L. & Tamminen, T. Helsinki. WSOY.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2011. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma 2007–2011. Viitattu 17.8.2011. http://www.minedu.fi/lapset_nuoret_perheet/?lang=fi

Paaso, E. 2008. Mittaaminen: mittarin luotettavuus. Päivitetty 2.7.2008. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/mittaaminen/luotettavuus.html>

Parekh, S. 2000. Lapsen roolin ja aseman kehitys eri kulttuureissa. Teoksessa Lapsen oikeudet, 8–21. Honkanen, J. & Syrjälä, J. Suomen YK-liiton

julkaisusarja, nro 31. Helsinki. Oy Edita Ab. Viitattu 10.5.2011.
http://www.ykliitto.fi/files/Lapsen_oikeudet_2000.pdf

Rosqvist, E. 2003. Potilaiden kokemukset henkilökohtaisesta tilastaan ja sen säilyttämisestä sisätautien vuodeosastolla. Oulu. Oulu university press. Päivitetty 9.2.2010. Viitattu 25.5.2011.
<http://herkules oulu.fi/isbn9514269608/html/index.html>

Rönkä, A. 2001. Vanhempien työpaineet ja ajanpuute heijastuvat lapseen. Teoksessa Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta, 52–57. Sulku, S. & Aromaa, J. Helsinki. Oy Edita Ab.

Salmela-Aro, K. 2008. Ajankohtaisia näkemyksiä nuorten koulu-uupumuksesta. Teoksessa Kulttuuri lapsen kasvattajana, 233–245. Lahikainen, A. R., Punamäki, R-L. & Tamminen, T. Helsinki. WSOY.

Salmi, M. 2001. Esipuhe. Teoksessa Vanhemmuuden aika. Vanhemmuuden tukemisen käytännöt ja haasteet osana neuvoloiden ja päiväkotien työtä. Lammi-Taskula, J. & Varsa, H. Helsinki. Stakesin monistamo.

Silvén, M. & Kouvo, A. 2008. Onko läheisillä perhesuhteilla kauaskantoisia vaikutuksia lastemme elämään? Teoksessa Kulttuuri lapsen kasvattajana, 98–116. Lahikainen, A. R., Punamäki, R-L. & Tamminen, T. Helsinki. WSOY.

Sulku, S. 2001. Seikkailu lapsen maailmassa. Teoksessa Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta, 21–28. Sulku, S. & Aromaa, J. Helsinki. Oy Edita Ab.

Social- och hälsovårdsministeriet. 2004. Kvalitetsrekommendation för skolhälsovården. Social- och hälsovårdsministeriets handböcker 2004:9. Helsingfors. Edita Prima Ab. Viitattu 4.1.2012.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3895.pdf&title=Kvalitetsrekommendation_for_skolhalsovarden_sv.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2008. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämissuunnitelma. Kaste 2008-2011. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008:6. Helsinki. Yliopistopaino.

Sosiaali- ja terveysministeriö 12.12.2001. Vanhemmuuden tukeminen ja isyyteen valmentaminen. Komiteamietintö 1999:1. Viitattu 2.6.2011.
<http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/julkaisut/isamiet/isaluku3.htm>

Stakes. Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården. 2005. Grunderna för planen för småbarnsfostran. Handböcker 61. Vaajakoski. Gummerus Kirjapaino Oy. Viitattu 6.9.2011. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/2e130087-8320-4be7-b07d-218aa17e6873>

Suomen Kuntaliitto. 2011a. Kuntien lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmat. Viitattu 9.5.2011.

<http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/soster/sosiaalipalvelut/lapset/hyvinvointisuunnitelma/Sivut/default.aspx#anchor-details.html>

Suomen Kuntaliitto. 2011b. Arki- ja kokemustiedon keruun lomakkeisto vanhemmille, kouluikäiselle sekä pienille lapsille. Viitattu 25.5.2011. [http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/soster/sosiaalipalvelut/lapset/hankkeet/lapsiarvi/Documents/Arki- ja_kokemustiedon_lomakkeisto_LapsiARVI_2009\[1\].pdf](http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/soster/sosiaalipalvelut/lapset/hankkeet/lapsiarvi/Documents/Arki- ja_kokemustiedon_lomakkeisto_LapsiARVI_2009[1].pdf)

Suoninen, E. 2008. Ihanteet ja arki. Teoksessa Kulttuuri lapsen kasvattajana, 142–159. Lahikainen, A. R., Punamäki, R-L. & Tamminen, T. Helsinki. WSOY.

Taanila, A. 2001. Määrällisen aineiston kerääminen. Viitattu 20.5.2011. <http://myy.haaga-helia.fi/~taaak/t/suunnittelu.pdf>

Tamminen, T., Lahikainen, A. R. & Punamäki, R-L. 2008. Johdanto. Teoksessa Kulttuuri lapsen kasvattajana, 7–12. Lahikainen, A. R., Punamäki, R-L. & Tamminen, T. Helsinki. WSOY.

Tamminen, T. 1999. Lapsi-foorumin haaste. Teoksessa Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta, 13–14. Sulku, S. & Aromaa, J. Helsinki. Oy Edita Ab.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2011a. Kouluterveyskysely 2010/2011. Päivitetty 28.11.2011. Viitattu 6.12.2011. <http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/tulokset/aiheittain2011.htm>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2011b. Lasten, nuorten ja perheiden Kaste – kohti parempia palveluita. Viitattu 17.8.2011 http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/lait/ohjelmat/lasten_kaste

Tigerstedt-Tähtelä, E. 2000. Lapsen oikeuksien sopimuksen sisältö. Teoksessa Lapsen oikeudet, 46–57. Honkanen, J. & Syrjälä, J. Suomen YK-liiton julkaisusarja, nro 31. Helsinki. Oy Edita Ab. Viitattu 10.5.2011. http://www.ykliitto.fi/files/Lapsen_oikeudet_2000.pdf

Tilastokeskus. 2006a. Lapsi. Helsinki. Päivitetty 21.6.2006. Viitattu 10.5.2011. <http://www.stat.fi/meta/kas/lapsi.html>

Tilastokeskus. 2006b. Perhe. Helsinki. Päivitetty 21.6.2006. Viitattu 2.6.2011. <http://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html>

Tuomisto, P. 2001. Tasapuolisesti harrastus- ja toimintamahdollisuuksia. Teoksessa Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta, 69–71. Sulku, S. & Aromaa, J. Helsinki. Oy Edita Ab.

Vaarama, M., Siljander, E., Luoma, M-L. & Meriläinen, S. 2010. Suomalaisten kokema elämänlaatu nuoruudesta vanhuuteen. Teoksessa Suomalaisten hyvinvointi, 126–250. Vaarama, M., Moisio, P. & Karvonen, S. Helsinki.

Yliopistopaino. Viitattu 9.5.2011. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/8cec7cec-5cf3-4209-ba7a-0334ecdb6e1d>

Vaarama, M., Moisio, P. & Karvonen, S. 2010. Suomalaisten hyvinvointi 2010. Helsinki. Yliopistopaino. Viitattu 3.5.2011. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/8cec7cec-5cf3-4209-ba7a-0334ecdb6e1d>

Vaasan ammattikorkeakoulun Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyöohje. Viitattu 14.1.2012. http://www.puv.fi/fi/study/opintoihin_osallistuminen/opinnaytetyo/

Väestöliitto. 2011. Nuoruuden kehitystehtävät. Viitattu 17.8.2011. http://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/seksuaaliterveys/tietoa_seksuaaliterveydesta/tietopankki/nuoruuden_kehitystehtavat/

Väestöliitto. 2012. Uusperheet. Viitattu 13.1.2012. http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/perheiden_monimuotoisuus/uusperheet/

Väljærvi, J., Linnakylä, P., Kupari, P., Reinikainen, P., Malin, A. & Puhakka, E. 2001. Suomen tulevaisuuden osaajat. 15-vuotiaiden nuorten lukutaito sekä matematiikan ja luonnon tieteiden osaaminen kansainvälisessä vertailussa. PISA 2000 –tutkimuksen ensituloksia. Jyväskylä. Viitattu 13.1.2012. <http://ktl.jyu.fi/arkisto/verkkojulkaisuja/PISA-SIS.PDF>

Yleissopimus lapsen oikeuksista. 20.11.1989. Viitattu 26.4.2011. http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/Lasten_oik_sopimus.pdf